

Enciklopedija
naučne
fantastike

Enciklopedija
naučne
fantastike

Zoran Živković

JUBILARNO IZDANJE
POVODOM DVADESETOG
ROĐENDANA KNJIGE

Edicija *SF*

Zoran Živković:
ENCIKLOPEDIJA NAUČNE FANTASTIKE

Copyright © 1990, 2010 Zoran Živković
Copyright © 2010 za ovo izdanje, Heliks

Izdavač

Heliks

Za izdavača

Brankica Stojanović

Lektori

Vesna Uskoković

Milica Mint

Likovno rešenje korica

Goran Filipović

Štampa

Artprint, Novi Sad

Tiraž

1000 primeraka

Prvo Heliksovo izdanje

Knjiga je složena
tipografskim pismima

Utopia i Neuropol

ISBN: 978-86-86059-22-2

Smederevo, 2010.

www.heliks.rs

*Lazaru Komarčiču,
u ime hrabrosti*

Predgovor drugom izdanju

U vreme kada je izvorno objavljena 1990. godine, moja *Enciklopedija naučne fantastike* bila je četvrta knjiga te vrste na svetu. Od ostale tri izdvajala se ponajpre po tome što je izišla u zemlji u kojoj se to nije očekivalo – zemlji koja je poslovično oskudevala u enciklopedijskim izdanjima. Pre dve decenije, ova knjiga predstavljala je prerani luksuz. Prirodno bi bilo da se pojavila na kraju niza, pošto su prethodno svetlost dana ugledale enciklopedije koje nesumnjivo imaju prvenstvo, a pre svega nacionalna.

Ovde se, međutim, prirodni tok retko uvažavao, a ja nisam mogao da čekam da se moji sunarodnici nakane da upriliče sve važnije enciklopedije, pa da tek onda priložim svoju.

Enciklopediju sam mogao da napišem – to sada, kada su mi šezdeset dve godine, jasno razabirem – samo u jednom razdoblju života, dok su mi godine počinjale brojkom tri. Bio sam tada dovoljno nerazuman, prostodušan i ohol da se upustim u jedan posao koga se niko priseban ne bi sâm latio. Ovakve knjige stvaraju veliki timovi stručnjaka, nikako pojedinci, ma koliko bili trudoljubivi, požrtvovani i uporni.

U minulih dvadeset godina otkako je *Enciklopedija* objavljena povremeno mi je predlagano da je ažuriram. Odbijao sam to iz najmanje četiri razloga.

Prvo, nisam imao ambiciju da se doživotno bavim dograđivanjem jednog zdanja koje se nikako ne može podići do kraja. Jednom napisana enciklopedija i više je nego dovoljna za jedan ljudski život.

Drugo, posle petnaestogodišnjeg pomnog bavljenja naučnom fantastikom, od 1975. do 1990, potpuno sam se rastao od nje i posvetio pisanju proze u kojoj od SF žanra nije bilo ni pomena. Ovo je bilo belodano onim retkima koji su pročitali bar jedno od mojih osamnaest beletrističkih dela. Znatno je, nažalost, više drugih koji iz raznih opravdanih razloga nijednu moju knjigu nisu stigli da pročitaju, ali ipak su uvereni da pišem naučnu fantastiku samo zato što im je prva primisao na pomen mog imena ovaj žanr.

(U ovom pogledu prednjače sastavljači pitanja na televizijskim kvizovima. Ako vas ikada na nekom kvizu upitaju ko je naš najveći pisac naučne fantastike, bez

oklevanja odgovorite „Zoran Živković“ zato što je to tačan odgovor koji se očekuje, iako je sasvim pogrešan...)

Treće, ažuriranje ne bi imalo smisla i iz jednog temeljnog razloga. Po mom uvjerenju, naučna fantastika prestala je da postoji s okončanjem dvadesetog veka. Izlaziće još, naravno, dela koja će nositi žanrovski amblem SF, ali to će biti samo podvala izdavačke industrije. Sasvim sažeto rečeno, na početku trećeg milenijuma nema više potrebe da čitamo naučnu fantastiku. Osvrnite se oko sebe i lako ćete uočiti da živimo u njoj.

Četvrto, prestala je potreba za ovom vrstom izdanja. Svaka enciklopedija u obliku knjige zastarela je već onog časa kada se pojavila, odnosno još onda kada je rukopis predat u štampu. Uzmak od ove kobi nađen je s pojavom interneta koji omogućava ažuriranja u stvarnom vremenu.

Internet, međutim, nije potpuno obesnažio papirne enciklopedije. Iako nije ažurirana, moja knjiga pouzdan je vodič kroz naučnu fantastiku u razdoblju koje obuhvata – od najranijih početaka do bezmalo kraja pretposlednje decenije dvadesetog veka. A to je više od devedeset odsto istorije SF žanra. Dvadeset nedostajućih godina najmanje su vredne pomena u toj istoriji.

U tom pogledu ponovno objavljivanje ovog dela čini mi se opravdano, tim pre što za njim vlada stalna potražnja još otkako je prvo izdanje rasprodato pre mnogo godina. Smerno se nadam da odvažni izdavač novog izdanja *Enciklopedije naučne fantastike* neće zažaliti što se upustio u ovaj poduhvat.

Zoran Živković

Beograd, 23. septembar 2010.

Zahvalnice

Iako u pogledu odgovornosti ova knjiga predstavlja delo samo jednog autora, njenom nastanku i konačnom uobličenju svoj dragoceni doprinos pružilo je više ljudi i institucija kojima hitam da izrazim punu zahvalnost.

Ovo se pre svega odnosi na Miću Milovanovića koji je imao snage i strpljenja da čak u dva navrata kritički pročita ceo rukopis *Enciklopedije naučne fantastike*, uočivši pri tom – i tako mi omogućivši da ih blagovremeno otklonim – niz omaški, propusta i nepreciznosti koji su mi se potkrali prilikom pisanja prve verzije teksta. Uz to, on mi je odlučujuće pomogao, koristeći u tu svrhu bogatu vlastitu dokumentaciju, da identifikujem i posebno označim praktično sva ona dela stranih autora koja se navode u mojoj knjizi, a koja su se prethodno pojavila u prevodu na srpskohrvatski jezik.

Zahvalnost potom dugujem Bobanu Kneževiću koji mi je, pored toga što mi je pomogao u prikupljanju ilustracionog materijala, ljubazno stavio na raspolaganje činjeničku građu o naučnoj fantastici izvorno nastaloj na srpskom i hrvatskom jeziku, do koje je došao dugogodišnjim pionirskim sakupljanjem i beleženjem. Ovaj korpus, udružen sa podacima i materijalom kojima sam ja raspolagao, predstavljao je temelj za prvi istorijski – premda enciklopedijski sažet – ogled o SF žanru na srpskom i hrvatskom jeziku.

Istu vrstu pomoći predusretljivo mi je pružio, kada je u pitanju slovenački jezik, Drago Bajt, autor koji je takođe pionirski obradio naučnu fantastiku u istorijskoj perspektivi u svojoj sredini. Prilikom pisanja pododrednice o naučnoj fantastici na slovenačkom jeziku koristio sam faktografiju koju je on sakupio i o kojoj je objavio više kapitalnih studija.

Konačno, u istom smislu zahvalnost dugujem i Vladi Uroševiću koji mi je veoma pomogao, ustupivši mi rezultate vlastitih izučavanja, da činjenički pouzdano obradim pododrednicu o naučnoj fantastici na makedonskom jeziku.

Bez obimne vlastite dokumentacije koju mi je nesebično stavio na raspolaganje Zdravko Zupan sasvim je izvesno da bi izuzetno značajna odrednica o jugoslovenskom SF stripu bila faktografski, pa samim tim i analitički znatno oskudnija i nepotpunija.

Premda spadam u red onih taštih autora koji drže da su im tekstovi u lektorskom pogledu već iz prve besprekorni, veoma pedantna lektura koju je minuciozno izvršila Vesna Uskoković pokazala je svu neosnovanost moje taštosti – naročito kada su u pitanju pravopisno prilično složena izdanja ove vrste.

Iako na dug ovim autorima posebno ukazujem u Uvodu, želim i ovde da izrazim naročitu zahvalnost Piteru Nikolsu, Kertisu Smitu i Filu Hardiju, čija su mi kapitalna dela posvećena enciklopedijskom izučavanju naučne fantastike predstavljala glavno uporište u radu na ovoj knjizi – kao neizmerno važni i pouzdani izvori informacija.

Podjednako sam zahvalan Čarlsu Braunu, glavnom uredniku časopisa *Locus*, na ljubaznom dopuštenju da koristim fotografije autora naučne fantastike iz njegove arhive, čime je ova knjiga u ilustracionom pogledu izuzetno obogaćena.

U istom pogledu moja zahvalnost pripada i većem broju kinematografskih i televizijskih kompanija čiji sam reklamni fotografski materijal koristio za potrebe ilustrovanja odrednica o filmovima i televizijskim serijama. Učinio sam to, doduše, bez formalnih dopuštenja, a glavni razlog što sam propustio da ih pribavim bile su nepremostive teškoće vezane za tačno identifikovanje vlasnika autorskih prava. Ostaje mi samo da se nadam da će ovde izražena zahvalnost biti dovoljna naknada za korišćenje rečenog materijala u jednom kontekstu koji nesumnjivo afirmiše žanrovsku i medijsku vrednost datih filmova i TV serija.

Na kraju, ali nipošto po redosledu važnosti, zahvalnost dugujem i članovima moje porodice na strpljenju i razumevanju tokom minulih pet godina, koliko je trajao rad na ovoj knjizi. Svakodnevnica sa nekim ko se latio dičnog posla da napiše *Enciklopediju naučne fantastike* nipošto ne predstavlja stazu posutu cvećem. Preostaje mi samo da im pokajnički obećam da se nešto slično više neće ponoviti. A i kako bi, uostalom, moglo...

Želim da na samom završetku još jednom istaknem da, iako je – kao što je upravo pokazano – posrednog udela u oblikovanju ove knjige uzelo više ljudi, sva odgovornost za njene nedostatke ide na dušu isključivo pisca ovih redova. Nasuprot tome, sve eventualne pohvale predstavljaju – razume se – zajedničku tekovinu.

Uvod

Pre svega drugog – o ograničenjima ove knjige.

Iako sveobuhvatna, ova enciklopedija ipak nije – niti može biti – knjiga u kojoj se nalazi *apsolutno sve* što se odnosi na naučnu fantastiku. Sačiniti takvo delo – to uveliko prevazilazi, ponajpre zbog ogromnosti i složenosti samog predmeta, mogućnosti jednog autora, ma koliko on bio predan i upućen u stvar. U svakom slučaju, to nadmaša sposobnosti pisca ove knjige.

Premda jedan od najmlađih književnih žanrova, naučna fantastika sakupila je tokom minulih sto sedamdeset godina postojanja izuzetno veliki korpus građe na gotovo svim iole značajnijim jezicima sveta. Izučavalac koji bi pokušao da sve to uzme u obzir za potrebe jednog enciklopedijskog izdanja suočio bi se sa tri osnovna problema.

Prvo, ukoliko bi na neki volšeban način i uspeo da se domogne celokupne faktografije vezane za naučnu fantastiku, ustanovio bi da je sakupio materijal za najmanje deset ovakvih tomova. Kako je takav obim jedne žanrovske enciklopedije u izdavačkom pogledu sasvim neprimeren – naročito u našim uslovima, u kojima čak i opšte enciklopedije sadrže najviše šest-sedam tomova; no, situacija nije bitno drugačija ni u zemljama sa znatno razvijenijim izdavaštvom i uopšte kulturom enciklopedistike, u kojima se enciklopedijska izdanja vezana za naučnu fantastiku javljaju u najviše tri toma – postavlja se obaveza odbira građe saobrazno ograničenom obimu predviđenog izdanja.

Drugo, sve i kada ne bi bilo prethodne obaveze suženja obima, odnosno kada bi sastavljač enciklopedije naučne fantastike bio u prilici da u nju uključi celokupnu zamislivu građu o SF žanru, to mu ipak ne bi bilo moguće zbog veoma ozbiljnih poteškoća vezanih za njeno pribavljanje. Ako se izuzmu Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija, kao i donekle Francuska, SR Nemačka i Sovjetski Savez, u ostalim zemljama još ni izdaleka nije enciklopedijski obrađen i sistematizovan, a često čak ni elementarno sakupljen materijal vezan za domaću naučnu fantastiku.

Pod takvim okolnostima, autor enciklopedije naučne fantastike morao bi ne samo da bude izuzetni poliglota kako bi samostalno obavio sve ove pripremne radove, nego

bi i trebalo da ima uslove i mogućnosti da ih obavi – što je, prvenstveno s obzirom na razmere posla i dostupnost građe, još teže, odnosno praktično neizvodljivo. U ovakvoj situaciji piscu enciklopedijskog dela o SF žanru ne preostaje ništa drugo nego da – u okviru raspoloživih mogućnosti – nastoji da sakupi što obimniji materijal, uzdajući se u to da je on ako već ne celovit, a ono bar što reprezentativniji.

Treće, zbog uglavnom zamagljenih graničnih područja SF žanra neretko je teško sa potpunom pouzdanošću identifikovati neko delo kao naučnofantastično. Kako u ovom pogledu ne postoje opšte prihvaćeni kriterijumi, autor se mora osloniti na vlastitu procenu koja, razume se, ne može polagati prava na to da je bespogovorna, već njeno važenje ostaje samo uslovno.

Kako se sastavljač ove enciklopedije suočio sa navedenim problemima?

Pre svega, u vremenskom pogledu ova enciklopedija obuhvata – kada su u pitanju strane odrednice – razdoblje od 1818, kada je objavljeno prvo autentično naučnofantastično delo, roman Meri Volstounkreft Šeli *Frankenštajn ili moderni Prometej*, do kraja 1985. Poslednja godina obuhvaćena ovom knjigom u slučaju jugoslovenskih odrednica jeste 1988.

Merilo odbira građe unutar navedenog razdoblja u osnovi je bilo vrednosno. Načelno govoreći, nastojali smo da u knjigu bude uključeno sve ono što je iole vredno pomena u istoriji naučne fantastike. Pri tom se nipošto nismo oslanjali samo na vlastiti sud, već smo obimno konsultovali zamašnu sekundarnu literaturu o naučnoj fantastici koju smo imali u vidu pri pisanju ove knjige – i bez koje bi to pisanje bilo nemoguće (podroban spisak ove literature može se naći u okviru odrednice *Sekundarna literatura*). Razume se, sve eventualne zamerke u pogledu ovakvog odbira građe idu samo na naš račun.

Od svih dela kojima smo se koristili prilikom rada na ovoj knjizi od naročite pomoći bilo nam je pet srodnih ranijih izdanja: *Enciklopedija utopije i naučne fantastike* (1972) Pjera Versena, *Enciklopedija naučne fantastike i fantastike I-III* (1974-1982) Donalda Taka, *Enciklopedija naučne fantastike* (1979) Pitera Nikolsa, *Enciklopedija naučnofantastičnog filma* (1986) Fila Hardija i *Pisci naučne fantastike iz dvadesetog veka* (1986) Kertisa Smita. (Krajem 1988. pojavila se još jedna značajna knjiga ove vrste, *Nova enciklopedija naučne fantastike* Džejmisa Gana, ali budući da je u to vreme rukopis našeg dela već bio okončan, nismo je mogli uzeti u obzir.)

Ova dela bila su nam od velike koristi naročito kod provere ispravnosti faktografske građe u jedinicama sa engleskog govornog područja, pri čemu smo našli da se najpouzdanije možemo osloniti na Nikolsovu *Enciklopediju naučne fantastike*, koja neosporno predstavlja dosad najbolju i najcelovitiju knjigu ove vrste. U izvesnom manjem broju slučajeva neke odrednice za koje inače nismo mogli naći alternativne

izvore preuzeli smo iz Nikolsovog dela i u tom smislu mu takođe dugujemo zahvalnost. No, sa druge strane, u našoj knjizi ne postoji veliki broj jedinica koje navodi Nikols, odnosno u našu enciklopediju uključen je takođe veliki broj odrednica koje nisu obuhvaćene Nikolsovim delom.

Ovo poslednje naročito važi za jedinice izvan engleskog govornog područja (u čemu držimo da naša knjiga ostvaruje najznačajniji doprinos), kao i za odrednice koje obrađuju naučnu fantastiku u medijima izvan pisane reči. Primera radi, dok su u Nikolsovu *Enciklopediju naučne fantastike* uključene jedinice o dve stotine osamdeset tri filma, našom su obuhvaćena pet stotina devedeset četiri filma (računajući tu i sedamnaest filmskih serijala i jednu filmsku seriju), pri čemu se ova razlika nikako ne odnosi samo na sineastička SF ostvarenja snimljena tokom decenije protekle između izlaska naše dve knjige (1979-1989).

Sa druge strane, ono što predstavlja verovatno najznačajnije preimućstvo Nikolsove knjige u odnosu na našu jeste postojanje takozvanih tematskih i motivskih odrednica. Oslanjajući se na veliku ekipu veoma stručnih saradnika, Nikols je pionirski obradio u istorijskoj perspektivi čak sto sedamdeset pet žanrovskih tema i motiva, što je – prema njegovim vlastitim rečima, s kojima se mi potpuno slažemo – najoriginalniji segment *Enciklopedije naučne fantastike*.

Piscu ove knjige, međutim, nedostajalo je i dovoljno upućenosti i dovoljno vremena, a i nije mogao ni da računa na dovoljno stručnu saradničku pomoć, tako da je sa žaljenjem morao da odustane od tematskih i motivskih odrednica koje inače takođe smatra izuzetno značajne. No, ostaje nam nada da ćemo u nekom eventualnom potonjem izdanju naše enciklopedije dodati i ove odrednice u kojima ćemo dragocen pionirski trud Nikolsove ekipe obogatiti podacima izvan engleskog govornog područja.

Tematske i motivske odrednice nisu jedine koje su izostavljene u našoj knjizi, a nalaze se u Nikolsovom delu. Mi smo takođe odustali od odrednica koje bi posebno obrađivale izdavače, pseudonime, serije i cikluse, antologije, fenzine (sa izuzetkom jugoslovenskih i jednog američkog) i terminologiju. Ovo stoga što smo navedene segmente ili već u dovoljnoj meri obradili u drugim jedinicama ili što ih ne smatramo dovoljno značajnim da bi bili posebno izdvojeni.

One vrste odrednica koje su zajedničke u Nikolsovoj i našoj knjizi – autori, filmovi, časopisi, ilustratori, televizijski programi, stripovi, nagrade, smotre, pozorišna i muzička dela, urednici, reditelji i biblioteke – formalno se razlikuju po načinu na koje su ustrojene, a suštinska im je razlika to što u našoj enciklopediji znatno više zahvataju i u oblast izvan engleskog govornog područja.

Iako je iz ovog „ostatka SF sveta“ uglavnom bilo veoma teško pribaviti iscrpne i pouzdane podatke vezane za naučnu fantastiku, prvenstveno stoga što su oni tamo

tek odskora počeli da bivaju sistematizovani i objavljavani, čini nam se da smo uspeli da sakupimo dovoljno građe koja baca jednu novu, povoljniju svetlost na SF žanr izvan engleskog govornog područja.

Dužni smo da ovim povodom pružimo objašnjenje za jednu upadljivu nesrazmeru kada su u pitanju odrednice vezane za Jugoslaviju. Iz okolnosti da su domaćoj naučnoj fantastici posvećene čak osamdeset dve jedinice – u poređenju sa, recimo, dve stotine četrdeset četiri koliko pripada celoj ostaloj Evropi bez Velike Britanije i Irske – nipošto ne bi trebalo izvući zaključak o premoći jugoslovenskog SF žanra na starom kontinentu.

Naprotiv, sasvim je izvesno da Jugoslavija u najboljem slučaju spada tek u naučnofanastično srednje razvijene evropske zemlje. Do toga da ona, ipak, bude ovako obimno zastupljena u ovoj enciklopediji došlo je ponajpre zato što je autor bio u najpovoljnijoj prilici da prikupi građu iz vlastite sredine, da bi potom patriotski iskoristio povlasticu „domaćeg terena“, kao i dao oduška – bar ovde, na ovom sasvim ograničenom sektoru – svom potajnom, ali, nažalost, neostvarivom naumu da ipak obuhvati *baš sve* što se odnosi na SF žanr.

No, objektivno stanje stvari počiva, kao što to po pravilu biva, negde između dve krajnosti. U nekoj sasvim patriotski nepristrasnoj enciklopediji naučne fantastike – a ova svakako u takve ne spada – iz Jugoslavije bi moralo da potiče desetak svetski neosporno relevantnih odrednica. To je znatno više od jedne YU odrednice koju navodi Nikols, ali i znatno manje od osamdeset dve koliko je obuhvaćeno našom knjigom.

Kada smo na početku Uvoda kazali da bi jedna idealna enciklopedija naučne fantastike morala da se sastoji iz deset ovakvih tomova, imali smo na umu upravo ovaj odnos: da smo, naime, bili u prilici da i iz drugih zemalja prikupimo praktično sve što se odnosi na naučnu fantastiku, kao što smo to učinili kada je u pitanju bila Jugoslavija, došli bismo do približno desetostruko obimnije građe.

Izrazitija zastupljenost „ostatka naučnofantastičnog sveta“ u ovoj enciklopediji nipošto, međutim, ne znači da je došlo do nekakvog poremećaja „globalne ravnoteže SF sila“. Naučna fantastika i dalje je, iako je evropskog porekla, dominantno američki žanr, a sva je prilika da će tako još dugo ostati. O ovoj prevlasti naučne fantastike sa engleskog govornog područja svedoči i naša enciklopedija. Od 1638 odrednica obuhvaćenih ovom knjigom čak 1312 potiču sa engleskog jezičkog područja (od čega 952 iz SAD), što čini približno osamdeset odsto ukupnog obima.

No, stvari se ipak u novije vreme menjaju, odnosno naučna fantastika sve više postaje globalni fenomen. Kada se pre jedne decenije pojavila Nikolsova *Enciklopedija*, ovaj odnos bio je znatno nepovoljniji po „ostatak SF sveta“. Čak i da je australski autor bio u prilici da uzme u obzir baš sve što je postojalo u SF žanru izvan

engleskog govornog područja na kraju sedamdesetih godina, ukupan obim ovih odrednica teško da bi prešao deset odsto. Danas je on dvostruko veći, a tendencija rasta se nastavlja.

Pored opšteg opredeljenja da u ovu knjigu bude uvršćeno sve što je od iole nekog žanrovskog značaja, postojala su i dva dodatna kriterijuma. Prvi se odnosio na žanrovsku pripadnost. Kod svih onih jedinica i delova jedinica čija žanrovska određenost nije bila sasvim izvesna, upravljali smo se sledećim načelnim merilom: neko delo – knjigu, film, televizijski program, strip i tako dalje – svrstali smo u naučnu fantastiku ukoliko smo našli da je SF žanr u njemu pretežan, odnosno ako smo smatrali da je ono od uticaja u istoriji naučne fantastike.

Razume se da je ovakav sud u krajnjoj liniji proizvoljan, te stoga i uslovan, ali naše je uverenje da je manja šteta ako se kroz ovo sito provuklo i nešto što će ozlojediti žanrovske čistunce, nego da je izostavljeno nešto što, iako ne spada u naučnu fantastiku u užem smislu, ipak ima svoje posebno mesto u povesti žanra. Uostalom, kao i kod osnovnog vrednosnog kriterijuma, i u pogledu nedoumica oko žanrovske pripadnosti oslanjali smo se na obimnu sekundarnu literaturu.

Drugi poseban kriterijum odnosio se na autore. Uslov da neki pisac dobije posebnu odrednicu bio je taj da ima objavljenu bar jednu knjigu, odnosno dve u slučaju jugoslovenskih autora. Od ovog kriterijuma odustalo se u svega nekoliko navrata, kada su to opravdavali neki posebni razlozi.

Bibliografijom pisaca koji su dobili posebnu odrednicu obuhvaćena su samo njihova naučnofantastična dela, shodno prethodno izloženom žanrovskom kriterijumu, pri čemu nisu posebno obeležavani romani, odnosno zbirke. Dela su navedena hronološkim sledom, a izostavljana su omnibusna izdanja koja su se sastojala samo od ranije već objavljenih naslova.

Osnovna svrha ove enciklopedije jeste da bude *pouzdan* vodič kroz svet naučne fantastike svim slojevima čitalaca, počev od onih najupućenijih, do onih koji se prvi put sreću sa SF žanrom. U tom smislu prvenstveno smo nastojali da u činjeničkom pogledu budemo što tačniji.

Kako je, međutim, posredi izuzetno obiman, enciklopedijski korpus informacija iz tridesetak različitih jezičkih i kulturnih sredina, koje autor ove knjige, i pored krajnje prilježnosti, nikako nije mogao – sputan svim ljudskim ograničenjima – baš sve neposredno da proveriti, nije isključena mogućnost da se, iako su preduzeta sva nastojanja da se to izbegne, negde ipak potkrala neka omaška ili greška.

No, uzdamo se u vašu blagonaklonost ako tako nešto uočite, moleći vas da imate u vidu da je u pitanju po mnogo čemu pionirski poduhvat ne samo u jugoslovenskim, nego i u svetskim okvirima. Takođe ćemo vam biti izuzetno zahvalni ukoliko

nas izvestite o uočenim propustima, kako bismo ih mogli ispraviti u eventualnim narednim izdanjima enciklopedije.

Što se, pak, tiče područja izvan činjenica, odnosno autorovih stavova, sudova i ocena, naročito onih vrednosnih, molimo vas da ih shvatite samo uslovno, prvenstveno kao odraz subjektivnih naklonosti, afiniteta i ukusa, ma koliko oni inače bili argumentovani. Ovi stavovi ni na koji način nisu obavezujući, već u najboljem slučaju treba da posluže samo kao svojevrsan orijentir. Samo se po sebi razume da svaki čitalac uživa puno pravo da u ovom pogledu samostalno donese sopstveni sud.

Smatraćemo da je smisao ove knjige ispunjen prvenstveno ako njome bude zadovoljan jugoslovenski čitalac kome je ona prevashodno namenjena. Ako uz to ova enciklopedija doprinese da se ubuduće ime Jugoslavije u svetskim SF krugovima izgovara sa više uvažavanja nego do sada, biće to više nego dovoljna naknada autoru za skoro petogodišnji trud koji je uložio u njeno stvaranje.

Zoran Živković

Beograd, 28. februar 1989.

Skraćenice i oznake

Kako to već priliči ovoj vrsti izdanja, u tekstu je, ekonomičnosti radi, korišćen niz skraćenica za termine koji se ponavljaju u odrednicama vezanim za vizuelne medije (film, filmski serijali, filmske serije, televizijske serije, televizijske adaptacije), odnosno za radio-produkcije (radio-drame, radio-serijale) i pozorišne predstave. Evo legende za ove skraćenice:

- A.** — animacija
- D.** — dužina (u rolnama, stopama ili metrima)
- F.** — fotografija
- G.** — grafika
- K.** — kostimi
- M.** — muzika
- P.** — produkcija
- R.** — režija
- S.** — scenario
- S. E.** — specijalni efekti
- Š.** — šminka
- T.** — trajanje (u minutima)
- U.** — uloge

U rubrici „dela“ u odrednicama vezanim za pisce asteriksom (*) su označeni oni naslovi dela stranih autora koja su se u knjiškom obliku pojavila u prevodu na srpski ili hrvatski jezik. Prevod ovih naslova za koji smo se mi opredelili ne podudara se uvek sa varijantom prevoda koju su prethodno odabrali prevodioci/izdavači datih knjiga. Do ove različitosti dolazilo je, po pravilu, stoga što smo mi nastojali da naši prevodi naslova budu što verniji preciznom značenju naslova na izvorniku.

Enciklopedija
naučne
fantastike

A

A KAO ANDROMEDA (*A for Andromeda*).

Televizijska serija. Velika Britanija, 1961. S. Fred Hoyle, John Elliot, U. Peter Halliday, John Nettleton, Esmond Knight, Mary Morris, Frank Windsor, Julie Christie, P. BBC.

Veoma popularna britanska televizijska serija u sedam pedesetominutnih epizoda povezane radnje. Elaborirajući jednu od svojih omiljenih zamisli, scenarista Fred Hojl usredsredio je radnju na prijem neobične poruke iz galaksije Andromeda, u kojoj se nalode uputstva za izgradnju naročitog kompjutera, čiji je osnovni cilj da po određenoj genetskoj šifri sazda jedno živo stvorenje. Ispostavlja se da je to biće veoma lepa devojkica, ali kakve su pobude ovog tajanstvenog emisara sa zvezda ostaje nejasno, budući da ona strada pre no što se stvar ustanovi. Naredne godine snimljen je nastavak ove serije, *Proboj Andromede*, a Hojl je objavio i romanesknu verziju scenarija prvog dela.

ABE, KOBO (Abe, Kobo).

Japanski pisac. Rođen 1924. Završio medicinu, da bi se od 1948. posvetio pisanju.

Dela

1. *Četvrto međuledeno doba (Dai yon kampo-ki)*, 1959.*

Abe je danas jedan od najuglednijih japanskih književnika, poznat pre svega po svojim dramama i romanima koji ne spadaju u SF žanr. Većina ovih dela ima, međutim, u manjoj ili većoj meri SF elemente. Roman *Četvrto međuledeno doba* sasvim izvesno spada u naučnu fantastiku i Abe u njemu ispoljava, pored svog opsežnog tehnološkog znanja, naročiti osećaj za svu delikatnost čovekovog doživljaja jednog novog, dramatično izmenjenog sveta sa kojim nasilno biva suočen – motiv koji se u raznim varijacijama javlja i u drugim delima japanskog autora, ali koji nigde drugde nije ovako efektno umetnički obrađen.

ABERNATI, ROBERT (Abernaty, Robert).

Američki pisac. Rođen u Ženevi, u Švajcarskoj, 1924. Doktorirao na Prinstonskom univerzitetu. Bavio se novinarstvom, da bi potom postao profesor lingvistike.

Abernati je prvu SF priču objavio 1943, da bi do 1957. publikovao ukupno trideset dve storije u gotovo svim vodećim američkim SF glasilima, ponajviše u časopisu *Planet Stories*. Posle toga objavljuje još samo šest priča. Abernati je tipičan časopisni SF pripovedač, uvažavan u svoje vreme zbog jasnog stila i umešno smišljenih zapleta. Nažalost, njegove SF storije nikada nisu sakupljene u zbirku, već su se jedino povremeno pojavljivale u antologijama.

ADAMS, DAGLAS (Adams, Douglas).

Britanski pisac. Rođen u Kembridžu 11.03.1952. Diplomirao na Kembridžskom univerzitetu, da bi se potom, od 1978, profesionalno posvetio pisanju.

Dela

1. *Autostoperski vodič kroz Galaksiju (The Hitch-Hiker's Guide to the Galaxy)*, 1979.*
2. *Restoran na kraju Vaseljene (The Restaurant at the End of the Universe)*, 1980.*
3. *Život, Vaseljena i sve ostalo (Life, The Universe, and Everything)*, 1982.*
4. *Do viđenja i hvala na svim ribama (So Long, and Thanks for All the Fish)*, 1985.

Kada je 1977. počeo da piše epizode radio-serijala *Autostoperski vodič kroz Galaksiju*, Adams verovatno nije ni slutio da time udara temelje jednog izuzetnog SF fenomena koji će za sasvim kratko vreme steći gotovo kultne razmere. Ova nadasve duhovita parodija žanrovskih konvencija uskoro je doživela niz verzija u drugim medijima: objavljeno je više ploča, snimljena je televizijska serija, a Adams je napisao i roman koji je dobio tri nastavka. Ogromna popularnost koju su doživela ova dela zasniva se na Adamsovoj umešnosti da hipertrofira

stereotipove i klišeje „spejs-opere“ do razmera apsurdnosti i grotesknosti, tvoreći time vanredno uspele komične efekte. Sve ono što je u klasičnoj pustolovnoj naučnoj fantastici zamišljeno kao ozbiljno, a što je uvek zbog paraliterarne prirode konteksta delovalo u najmanju ruku prostodušno, u parodijskom miljeu Adamsove proze postaje izvor pirotehničkih burleski i akrobatskog gega. Okosnicu sliže čine nizovi hipertrofiranošći i karikiranih žanrovskih stereotipova (tako, na primer, javlja se „pogon potpune neverovatnosti“ kao superiorna alternativa kretanju bržem od svetlosti), a opšti groteskni utisak pojačava čitava galerija bizarnih i egzotičnih likova kako ljudi tako i svemiraca, čiji vrcavi dijalozi, puni efektnih igri reči i bufonskih jezičkih obrta, veoma duhovito parodiraju pompezni i nadobudni SF sleng. Ako je merilo zrelosti jednog žanra njegova kadrost da se podsmehne na vlastiti račun, onda je naučna fantastika možda ponajpre u Adamsovima delima dostigla tu zrelost. Doduše, nisu svi romani iz njegove serije podjednako kvaliteta. Najbolja su prva dva, dok u potonjim sa jedne strane dolazi do izvesnog ponavljanja, dok se sa druge često i uglavnom kontraproduktivno preteruje u parodiranju. Adams je tokom tri sezone, od 1978. do 1980. radio u svojstvu scenariste na televizijskoj seriji *Dr Hu*.

ADELA NIJE VEČERALA (*Adela jeste nevecerela*). Film. Čehoslovačka, 1978. R. Oldrich Lipsky, F. Jaroslav Kucera, M. Lubos Piser, U. M. Doccolomanski, R. Jrusinski, Olga Schoberova, Nadia Konvalinkova, L. Pesek, P. Barrandov, T. 90'

Tipičan primer parodijske naučne fantastike, osobene za pristup SF žanru savremenih čehoslovačkih sineasta. Radnja filma smeštena je u Prag sa početka ovog veka, a naslovni lik je, u stvari, biljka-mesožder, oko čije se bizarne sklonosti razvijaju svi komični zapleti. Adelu je načinio zločinac Kracmers da bi se osvetio svom profesoru biologije zato što ga je stalno obarao na ispitima. Slučaj Adele uspeva da reši, posle mnoštva komičnih peripetija, detektiv Nik Karter, ali Kracmers beži u balonu. Izvanredni specijalni efekti doprinose uverljivosti preovlađujuće komike gega.

ADLARD, MARK (Adlard, Mark).

Britanski pisac. Rođen 19.06.1932. u Siton Keriju. Diplomirao istoriju umetnosti na Kembridžu, ali se kasnije specijalizovao za ekonomiju. Profesionalno se posvetio pisanju od 1976.

Dela

1. *Interfejs* (*Interface*), 1971.
2. *Voltfejs* (*Voltface*), 1972.
3. *Multifejs* (*Multiface*), 1975.

Adlard je na spisateljskoj sceni debitovao kao SF autor, objavivši trilogiju „Tsiti“ („Tgrad“), koja predstavlja neuobičajenu spregu utopije i anti-utopije. Proza britanskog autora je složena, sa obiljem referenci i izvan SF područja. Pored ove

trilogije Adlard je publikovao još samo jednu SF priču.

AELITA (*Aelita*).

Film. SSSR, 1924. R. Jakov A. Protazanov, S. Fjodor Ocep, Aleksej Fajko, F. Jurij Željabovski, Emil Šeneman U. Nikolaj M. Cereteli, Igor Ilinski, Julija Solnceva, Konstantin Egert, Niko Iaj Batalov, P. Mezrabom, T. 80'

Film je snimljen prema motivima istonaslovnog romana Alekseja Tolstoja. Posredi je storija o ekspediciji Zemljana na Mars, koji treba da pomognu tačnošnjim potlačenim robotskim žiteljima da zbače tiraniju i vaspostave novi poredak sličan u mnogo pogleda onom iz mlade sovjetske države. Film obiluje izvanrednim ekspresionističkim prizorima ambijenata na „crvenoj planeti“, sa sjajnim dekorima (Aleksandra Ekster) i maskama. *Aelita* predstavlja jedno od prvih filmskih SF putovanja na Mars, sa nadasve originalnim rešenjem „prvog kontakta“: s one strane svih političkih konotacija sliže, dve rase istinski stupaju u vezu činom poljupca između zemaljskog misionara i marsovske princeze.

AIR WONDER STORIES (*Čudesne vazdušne priče*).

Američki „palp“ časopis velikog formata. Od jula 1929. do maja 1930. objavljeno ukupno jedanaest brojeva, kada ovaj mesečnik biva spojen sa časopisom *Science Wonder Stories*, postavši *Wonder Stories*. Bilo je to prvo Gernsbekovo SF glasilo po gubitku *Amazing Stories*, koje je donosilo uobičajenu „palp“ produkciju. Naslovne strane časopisa i ovde je, kao i u *Amazingu*, radio je Frenk R. Pol.

AJZENBERG, LERI (Eisenberg, Larry).

Američki pisac. Rođen u Njujorku 21.12.1919. Doktorirao elektroniku, a potom radio u elektronskoj industriji, baveći se pisanjem poluprofesionalno.

Dela

1. *Najbolje postavljene sklopove* (*The Best Laid Schemes*), 1971.

Iako ima samo jednu objavljenu zbirku SF priča, Ajzenberg je ipak srazmerno značajna figura američke SF scene. Prisutan u periodici od početka šezdesetih godina, on se istakao izvrsnom serijom storija o profesoru Emetu Dakvortu, znamenitom naučniku čiji svaki izum, iako revolucionaran, donosi više štete nego koristi. Osoben Ajzenbergov humor iz ovih priča najpribližniji je parodijskim SF delima Stanislava Lema, naročito onima o trapavim izumiteljima Trurlu i Klapaucijusu, premda nipošto nema istu višeslojnost, već se uglavnom ograničava na površinski efekat gega. Ajzenberg ima još jednu seriju priča, ovoga puta bez upadljivog komičkog pomaka, u kojoj je reč o susretu ljudi i Osećajnih („Sentients“), stvorenja sa jedne daleke planete koju su zaposeli Zemljani. Posredi su prilično originalne varijacije motiva „prvog kontakta“, premda pisane bez većih literarnih ambicija.

AJZENSTIN, FILIS (Eisenstein, Phyllis).

Američka spisateljica. Rođena u Čikagu 26.02.1946. Pored pisanja, profesionalno se bavi radom u SF organizacijama.

Dela

1. *Rođen za izgnanstvo (Born to Exile)*, 1978.
2. *Čarobnikov sin (Sorcerer's Son)*, 1979.
3. *Senka Zemlje (Shadow of Earth)*, 1979.
4. *U rukama slave (In the Hands of Glory)*, 1981.

Ajzenstinova tvori u svojim delima osobeni amalgam epske i naučne fantastike. Opšti milje zbivanja predstavlja uglavnom arhetipski kontekst epske fantastike, ali tamo gde u ovom žanru deštuje magija i natprirodno, Ajzenstinova uvodi SF motivacijske sisteme, prebacivši tako težište dela na naučnu fantastiku. Njeni najčešći junaci jesu putujući pevači, među kojima se posebno ističe Alarik, čije su pustolovine sakupljene u zbirci *Rođen za izgnanstvo*. Tema kružnog putovanja takođe se lajtmotivski javlja u njenom SF opusu. Ajzenstinova često piše u saradnji sa svojim suprugom Aleksom Ajzenstinom.

AKERMEN, FOREST (Ackerman, Forrest).

Američki ljubitelj naučne fantastike. Rođen 1916. Živa legenda američkog SF žanra, uz koji je još od početka tridesetih godina, od kada neumorno sakuplja svaki artefakt i podatak na koji može da naiđe. Sakupio je nesumnjivo najveću pojedinačnu zbirku predmeta vezanih za naučnu fantastiku – u širokom rasponu od knjiga, časopisa i filmova, pa do sitnica kao što su razne maske sa godišnjih SF konvencija. Zbirka, koju je Akermen prodao krajem 1987, ispunjavala je sedamnaest prostorija jedne vile kraj Holivuda, koja se smatra jednim autentičnim SF muzejem na svetu. Akermen se ogleđao i u uredničkom poslu, a bio je i agent nekih pisaca, ali sve te delatnosti ostale su u senci njegove neutažive strasti prema sakupljanju građe vezane za naučnu fantastiku.

AKVAMEN (Aquaman).

Televizijska serija. SAD, 1967-1968.

Animirana podvodna varijanta Supermena u kratkim epizodama, punim klišetizovanih pustolovina. Potomak jedne Atlantidanke i nekog svetioničara, Akvamen je obdaren sposobnošću da opstane pod vodom, što mu omogućava da štiti ostatke nekadašnje Atlantide od gramzivih uljeza sa površine planete. Po uzoru na Tarzana, Akvamen ima saveznike u morskim životinjama koje doziva telepatiskim putem...

AKVANAUTI (Akvanauti).

Film. SSSR, 1976. R. Igor Voznesenski, S. S. Pavlova, M. J. Krilatov, U. German Poloskov, Aleksandar Jukovljevič, Iren Azer, Vaclav Dvoržek, Paulj Butkevič, Elena Valaeva, P. Kinostudio M. Gorki, T. 76'

Film je rađen prema priči koju je napisao sam reditelj i usredsređen je na dva SF motiva. Prvi

se odnosi na odgajanje naročitog soja ljudi, takozvanih akvanauta, kadrih da se veoma dobro snalaze u okeanskim dubinama, koje tu postaju svojevrsan pandan svemirskom prostranstvu. Jedan akvanaut, pre no što biva upućen u svoju prvu misiju, doživljava romantičnu vezu sa kćerkom upravnika Instituta za biokibernetička istraživanja, koji ispituje mogućnosti registrovanja matrice identiteta jedne ličnosti i njenog prenosa na neku drugu osobu. Ovaj drugi motiv stupa u vezu sa prvim tako što akvanautova verenica tragično gine u vožnji motociklom, a njen zabeležen „psihogram“ slučajno biva prenesen jednoj kraljevskoj manti, koja se potom upinje da se oslobodi neželjenog bremena i vrati u pređašnju animalnu bezličnost, dovodeći do ludila članove podmorske naučne postaje. U pomoć naučnicima priskače nesrećni akvanaut koji će na kraju uništiti i poslednji trag svoje dragane tako što će iz mantine svesti odagnati neželjenu matricu. Film labave dramaturgije i nedovoljno motivisanih odnosa, koji je nesumnjivo mogao da bude urađen znatno kvalitetnije.

ALEE

Jugoslovenski časopis malog formata. Drugo domaće glasilo, posle *Siriusa*, posvećeno isključivo naučnoj fantastici. Objavljeno je ukupno jedanaest brojeva od avgusta 1987. do juna 1988. u mesečnom ritmu izlaženja. Publikovanje je obustavljeno usled finansijskih neprilika izdavača, novosadskog „Dnevnika“. Urednik je bio Boban Knežević, dok je unutrašnje ilustracije i korice radio Bob Živković. Časopis je donosio jedan roman u nastavcima (serijalizovani su Hajnlajnov *Gradanin Galaksije*, Farmerov *Idite svojim rasturenim telima* i Haldemenov *Mentalni most*), više priča i novela kako stranih, tako i domaćih autora, uglavnom novije produkcije, kao i blok SF informacija, prikaza, kritika, intervjua i zanimljivosti. (Prema informacijama sa samog kraja 1988, *Alef* bi trebalo da nastavi izlaženje u 1989.)

ALEJA PROKLETSTVA (Damnation Alley).

Film. SAD, 1974. R. Jack Smight, S. Alan Sharp, Lukas Heller, M. Jerry Goldsmith, U. George Peppard, Jan-Michael Vincent, Dominique Sanda, Paul Winfield, P. Twentieth Century Fox/Landers-Roberts/Zeitman, T. 91'

Film je rađen prema motivima istonaslovnog romana Rodžera Zelaznija. Posle atomskog rata, koji je izazvao promenu nagiba ose naše planete, dolazi do niza preinačenja na Zemlji. Ambijent je potpuno izmenjen, javljaju se džinovske oluje, neobične meteorološke pojave, kao i mutirani džinovski insekti. Eksplozija izazvana nesmotrenošću u jednoj zaostaloj raketnoj bazi nagoni malu grupu preživelih da se u naročito opremljenom vozilu uputi preko američkog kontinenta u potragu za ostacima civilizacije. Središnji dio

filma sačinjen je od niza epizoda sa tog putovanja, od kojih su neke uverljive, a druge manje uspele. Naročito je neubedljiv rasplet, u kome se Zemljina osa iznenada vraća na svoj prvobitni položaj, da bi se ponovo sve vaspоставilo kao i ranije. Cela sumorna vizija postatomskog rasula, koja je naročito efektno dočarana u uvodnom delu filma kada dolazi do termonuklearne kataklizme, biva bitno obezvređena ovakvim svršetkom.

ALEN, GRANT (Allen, Grant).

Britanski pisac. Rođen u Alvingtonu, u Kanadi, 24.02.1848. Radio kao profesor filosofije na Kraljičinom koledžu na Jamajci, a po preseljenju u Britaniju, 1880, kao novinar i pisac. Umro 28.10.1899.

Dela

1. *Nabične priče* (*Strange Stories*), 1884.
2. *Kalijevo svetište* (*Kalee's Shrine*), 1886, /sa May Cotes/
3. *Ruka koja domahuje i druge priče* (*The Backoning Hand and Other Stories*), 1887.
4. *Čeljusti smrti* (*The Jaws of Death*), 1889.
5. *Veliki tabu* (*The Great Taboo*), 1890.
6. *Remek-delo Ivana Grita* (*Ivan Greet's Masterpiece*), 1893.
7. *Britanski varvari* (*The British Barbarians*), 1895.
8. *Želja očiju i druge priče* (*The Desire of the Eyes and Other Stories*), 1895.
9. *Nevesta iz pustinje* (*A Bride from the Desert*), 1896.
10. *Dvanaest priča* (*Twelve Tales*), 1899.

Iako je znatno poznatiji po ostalom delu svog spisateljskog opusa, a pre svega po knjizi *Žena koja je to učinila* (1895), Alen je ipak ostavio srazmerno značajnog traga i u istoriji naučne fantastike. Ne samo što se pokazao kao žestok kritičar licemerja viktorijanskog razdoblja iz perspektive došljaka iz 25. veka (*Britanski varvari*), nego je i odvažno uvodio u SF žanr niz novih, tada prilično bizarnih tema: evoluciju, antropologiju, bakteriologiju – a nije mu bio stran ni već u to vreme veoma popularan motiv hronomocije. Objavljivao je i pod pseudonimima Sesil Pauer, M. L. Vorborou i O. P. Rejner.

ALEN, IRVIN (Allen, Irwin).

Američki reditelj. Rođen 1916. Diplomiravši novinarstvo, odlazi u Holivud 1938, da bi se tokom naredne decenije bavio uredničkim pozivom na radiju i u raznim časopisima. Od 1951. počinje da radi na filmu i televiziji, najpre kao producent, a zatim i kao reditelj. Prvi SF film – *Priča o čovečanstvu* – snimio je 1957, a potom sledi niz projekata za veliki i mali ekran, čije je zajedničko svojstvo pirotehničko razmetanje specijalnim efektima i prilično neubedljiva žanrovska komponenta, odnosno opšti dramaturški sklop. Alen ni kasnije nije odustao od ove formule, osobene za holivudski SF film iz pedesetih godina, iako je ona već od sredine naredne decenije postala anahrona. Zanimljivo

je, međutim, da su njegovi SF filmovi, i pored pomenutih nedostataka, uglavnom imali uspeha kod publike, koja je očigledno nalazila uživanje u spektakularnim specijalnim efektima – Alenovom glavnom doprinosu SF kinematografiji.

Zanrovska filmografija: *Priča o čovečanstvu* (1957), *Izgubljeni svet* (1960), *Putovanje na dno mora* (1961), *Pet nedelja u balonu* (1962), *Grad pod morem* (1975), *Putnici kroz vreme* (1975), *Roj* (1978).

TV serije: *Putovanje na dno mora* (1964-1968), *Izgubljeni u svemiru* (1965-1968), *Vremenski tunel* (1966-1967), *Povratak kapetana Nema* (1978).

ALFAVIL (*Alphaville*).

Film. Francuska/Italija, 1965. R. Jean-Luc Godard, S. Jean Luc-Godard, F. Raoul Coutard, M. Paul Misraki, U. Eddie Constantine, Anna Karina, Akim Tamiroff, Howard Vernon, Laszlo Szabo, P. Chaumiane/ Filmstudio, T. 98'

Jedan od filmova koji označavaju preporod posleratne evropske SF kinematografije. Za razliku od gotovo celokupne američke produkcije na području filmske naučne fantastike iz pedesetih i prve polovine šezdesetih godina, u okviru koje je žanrovska komponenta po pravilu sasvim pojednostavljena, Godar pravi složeni alegorijski mozaik, sazdan, zapravo, od segmenata iz većeg broja žanrova, među kojima preovlađuje SF. Posredi je pripovest o „međugalaktičkom agentu“ Lemiju Koušnu (u stvari, junaku detektivskih romana američkog pisca Pitera Činija), koji biva upućen na jednu daleku planetu (do koje stiže svojim automobilom!), čijim glavnim gradom, Alfavilom, tiranski upravlja suludi naučnik pomoću svog svemoćnog kompjutera. Ponašajući se u ključnim trenucima potpuno iracionalno, Koušn uspeva da nadmudri kompjuter i da osujeti tiraniju, stekavši uz put naklonost naučnikove kćeri. Gledalac u Alfavilu lako prepoznaje savremeni Pariz, baš kao što je i u nizu drugih elemenata moguće razabrati neke težišne atribute modernog sveta, što pruža ključ za odgonetanje alegorijskog mozaika: posredi je, u osnovi, antiutopijska vizija sveta nekontrolisane tehnologije neposredne budućnosti – vizija iskaza godarovski složenom metaforičkom kičicom. (U sličnom maniru rađeni su još neki Godarovi filmovi, a ponajpre dvadesetominutni „Novi svet“ iz 1962, uključen u italijanski omnibus *Rogopag*.)

ALGOL (*Algol*).

Verovatno najpoznatiji američki fenzin. Počev od 1963. izlazi svaka četiri meseca, donoseći tekstove o SF žanru, prikaze, intervjue, prigodne vesti. Saradnici ovog glasila bila su mnoga značajna imena američke SF scene. Po jedan broj ovog fenzina bio je posvećen Arturu Klarku i Kordvejneru Smitu. *Algol* je 1974. podelio nagradu „Hjugo“ u kategoriji fenzina.

ALL-STORY WEEKLY (*Nedeljnik za sve priče*). Američki „palp“ časopis. Izlazio od januara 1905. do jula 1920. najpre u mesečnom, a potom u nedeljnom ritmu, promenivši neznatno naziv u nekoliko navrata. Za uredničkim kormilom nalazio se Robert Hobart Devis. Iako nipošto nije bio žanrovski jednoobrazan, *All-Story Weekly* donosio je obilje SF dela, više od ijednog drugog časopisa iz razdoblja pre pokretanja *Amazinga*. Mnogi kasnije ugledni SF autori debitovali su u ovom glasilu (Barouz, Kamings, Flint, Ingland, Servis), a storijske objavljene u njemu biće docnije reprodukovane u žanrovski specijalizovanim glasilima.

ALTERNATIVA 3 (*Alternative 3*).

Film. Velika Britanija, 1977. R. Christopher Miles, F. Ian Craig, M. Brian Eno, U. Tom Brinton, Gregory Munroe, Carol Hazell, Shane Rimmer, P. Anglia Television, T. 52'

Planeta Zemlja nalazi se izložena dramatičnim ekološkim i klimatskim promenama, kada iznenađeno počinju da nestaju vodeći svetski naučnici, umetnici, inženjeri. Članovi televizijske ekipe koji rade na popularnoj emisiji „Izveštaj o nauci“ preduzimaju istraživanje ovih nestanaka i konačno uspevaju da ustanove da iz svega stoji zajednički plan Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Američkih Država da se ovi uglednici prebace na jednu drugu planetu gde bi se osnovala kolonija, budući da Zemlju čeka skorih krah.

ALTOV, HENRIH SAMUILOVIČ.

Sovjetski pisac. Rođen u Bakuu 10.10.1926. Završivši industrijski institut, posvećuje se izučavanju pronalazaštva i pisanju.

Dela

1. *Balada o zvezdama* (*Balada o zvezdah*), 1960, /sa V. N. Žuravljovom/
2. *Legende o zvezdanim kapetanima* (*Legendi o zvezdanih kapitanah*), 1961.
3. *Sažičujući razum* (*Opaljujušii razum*), 1968.
4. *Stvoren radi bure* (*Sozdan dlja buri*), 1970.
5. *Treći milenijum* (*Tretje tisjučletije*), 1974.

Autor teorije rešavanja pronalazačkih zadataka (TRIZ) i algoritma rešavanja pronalazačkih zadataka (ARIZ), Altov se na žanrovskoj sceni pojavio 1957, da bi glavno razdoblje njegovog stvaralaštva palo u šezdesete godine. Prvenstveno pripovedač, on je objavio samo dva romana – *Balada o zvezdama* i *Treći milenijum* – dok su mu ostala SF dela zbirke priča. Altovljeve najpoznatije storijske jesu one koje obrazuju ciklus „Legende o zvezdanim kapetanima“; posredi su kratke poetske novele o čovekovim pionirskim podvizima u svemiru, rađene po uzoru na drvne mitove. Glavni antagonista odvažnih kosmonauta u ovim pričama uglavnom je sama Priroda, koju ljudi nastoje da potčine pomoću bionike, usavršavanja čula, simbioze sa mašinama. Na isti tematski krug, samo u globalnom obimu, usredsređen je i roman *Treći*

milenijum, koji razmatra biološki i socijalni razvoj čovečanstva u narednom hiljadugodištu. Altov se bavio i izučavanjem SF žanra. Razmatrajući vizionarsku dimenziju dela Verna, Velsa i Beljajeva, on je vaspostavio svojevrsnu „tehnologiju“ naučne fantastike, a njegovo glavno ostvarenje na ovom području jeste „Registar SF ideja i situacija“.

AMAZING STORIES (*Zapanjujuće priče*).

Američki časopis koji se s puno razloga ubraja u jedno od najznačajnijih glasila u istoriji naučne fantastike. Pokrenuo ga je izdavač Hjugo Gernsbeek, emigrant iz Luksemburga, koji je u nekim svojim drugim glasilima već duže objavljivao SF dela. Bio je to mesečnik velikog formata štampan na nekvalitetnoj „palp“ hartiji, a prvi broj pojavio se aprila 1926. Posebnost časopisa ogledala se u njegovoj žanrovskoj jednoobraznosti: bilo je to prvo glasilo posvećeno isključivo naučnoj fantastici. Gernsbeek se u prvo vreme opredelio za žanrovske klasike, Poa, Verna i Velsa, ali je uskoro počeo da objavljuje i dela savremenih autora. Istovremeno, angažovao je ilustratora Frenka R. Pola za izradu žanrovski sasvim određenih naslovnih strana, čiji je izuzetan kvalitet bitno doprineo dobroj prodi časopisa. Tri godine po pokretanju ovog glasila Gernsbeek je uveo u upotrebu žanrovski naziv „science fiction“ (naučna fantastika) koji se trajno zadržao. Iste, 1929. godine Gernsbeek biva prinuđen da prepusti *Amazing* drugom izdavaču – i ovo glasilo potom često menja vlasnike i urednike, a sa njima i grafički izgled, format, učestalost izlaženja, kao i sam naziv (premda se u raznim sintagmama nikada nije izgubio nominalni zaštitni znak „Amazing“). Na čelu *Amazinga* kraće ili duže zadržali su se Artur Linč, T. O'Konor Sloun, Rej Palmer, Huard Braun, Pol Ferme, Sil Goldsmit, Džozef Ros, Heri Herison, Beri Malzberg, Ted Vajt i tako dalje. Iako ekskluzivan u prvo vreme izlaženja, *Amazing* je već početkom tridesetih godina bio prinuđen da prepusti vođstvo drugim SF glasilima, a ponajpre novoosnovanom *Astoundingu*, koji ne samo što je nudio veće honorare, nego se i opredelio za jedan savremeniji i kvalitetniji pristup naučnoj fantastici od pukog veličanja nauke, do čega je prvenstveno držao Gernsbeek. Premda nikada nije povratio prvobitni značaj, *Amazing* je zadržao nostalglični oreol žanrovskog časopisnog prvenca. Ovo glasilo izlazi još i danas, sada u dvomesečnom ritmu, a zaključno sa decembrom 1988. objavljena su ukupno pet stotina četrdeset tri broja.

AMAZING STORIES QUARTERLY (*Tromesečnik „Zapanjujućih priča“*).

Američki časopis velikog formata. Objavljena su ukupno dvadeset dva broja od zime 1928. do jeseni 1934. Za uredničkim kormilom najpre se nalazio Hjugo Gernsbeek, a potom T. O'Konor Sloun. Pokrenut kao prateće izdanje matičnog *Amazing Stories*, *Quarterly* je imao težište na jednom celom romanu

u broju. Tu je objavljeno više popularnih dela, od reprintsa Velsovog romana *Kada se spavač probudi* i Gernsbekovog *Ralf 124C 41+*, do novih ostvarenja Kembela, Tejna, Koblenca, Brojera i tako dalje.

AMERI, KARL (Amery, Carl).

Pseudonim zapadnonemačkog pisca Kristijana Majera. Rođen 1922. u Minhenu. Završio lingvistiku i nauku o književnosti. Radio kao direktor Gradske biblioteke u Minhenu, posvetivši se potom profesionalnom pisanju.

Dela

1. *Kraljevski projekat (Königsprojekt)*, 1974.
2. *Propast grada Pasaua (Der Untergang der Stadt Passau)*, 1975.
3. *Na vatrama Lejermarka (An der Feuern der Leyermark)*, 1979.
4. *Jaka pozicija ili sasvim normalni MAMUS (Die starke Position oder Ganz normale MAMUS)*, 1985.
5. *Hodočasnik (Die Wallfahrer)*, 1986.

Jedan od vodećih savremenih zapadnonemačkih pisaca, Karl Ameri je od sredine sedamdesetih godina počeo da se pojavljuje i na naučnofantastičnoj sceni, objavljujući dela koja su uveliko nadmažala prosek lokalne žanrovske produkcije. Amerijevo prvo značajno SF delo bio je izvrsni roman *Kraljevski projekat* koji na nadasve originalan način varira motiv hronomocije. Vremeplov što ga je izumeo Leonardo da Vinči dospeva u ruke Vatikana, koji počinje da ga koristi uzduž i popreko kroz istoriju kako bi učvrstio vlast katoličanstva. Kao i ostala Amerijeva dela, *Kraljevski projekat* obiluje finim satiričkim pomacima i ironijskim nabojima, a i veoma je istančano pisan, tako da eventualna književna ograničenja proistekla iz njegovog žanrovskog predznaka uopšte ne dolaze do izražaja. Motiv hronomocije varira se i u romanu *Hodočasnik*. Dela *Propast grada Pasaua* i *Na vatrama Lejermarka* govore o neobičnim borbama za vlast u jednoj Nemačkoj izvan ovog vremena: u prvom slučaju posredi je budućnost posle globalne katastrofe, a u drugom osoben paralelni svet. Ameriju je 1985. i 1987. pripala vodeća nemačka SF nagrada „Kurd Lasvic“ i on se danas smatra, uz Herberta Frankea, vodećim SF autorom koji piše na nemačkom jeziku.

ANALOG (Analog).

Vidi: *Astounding Science Fiction*.

ANDERSON, ČESTER (Anderson, Chester).

Američki pisac. Rođen 11.08.1932. u Stounhemu. Završio Majamski univerzitet, da bi potom promenio niz poslova, pre no što se konačno posvetio uredničkom i spisateljskom pozivu.

Dela

1. *Deset godina do sudnjeg dana (Ten Years to Domsday)*, 1964, /sa Michaelom Kurlandom/
2. *Dete-leptir (The Butterfly Kid)*, 1967.

Anderson je književni ugled stekao prvenstveno kao pesnik, a njegova dva SF romana odlikuju se originalnim parodijskim i alegorijskim pomacima. Zanimljivo je da je *Dete-leptir* prvi deo jedne trilogije čija su dva nastavka potekla iz pera drugih autora (M. Karlenda i T. E. Voltersa). Žanr je kod Andersona iskorišćen poglavito kao sredstvo da se na nekonvencionalan način progovori o nekim savremenim temama.

ANDERSON, POL (Anderson, Poul).

Američki pisac. Rođen u Bristolu 25.11.1926. Diplomirao fiziku na Minesotskom univerzitetu 1948, da bi se ubrzo potom posvetio profesionalnom pisanju.

Dela

1. *Vremenska grobnica (Vault of the Ages)*, 1952.
2. *Slomljeni mač (The Broken Sword)*, 1954.
3. *Moždani talas (Brain Wave)*, 1954.
4. *Bez njihovog sveta (No World of Their Own)*, 1955.
5. *Zvezdani putevi (Star Ways)*, 1956.
6. *Planeta bez povratka (Planet of No Return)*, 1957.
7. *Zemljaninov teret (Earthman's Burden)*, 1957, /sa Gordonom Dicksonom/
8. *Snegovi Ganimeda (The Snows of Ganymede)*, 1958.
9. *Rat krilatih ljudi (War of the Wing-Men)*, 1958.
10. *Devičanska planeta (Virgin Planet)*, 1958.
11. *Rat dva sveta (The War of Two Worlds)*, 1959.
12. *Zahtevamo ove zvezde! (We Claim These Stars!)*, 1959.
13. *Neprijateljske zvezde (The Enemy Stars)*, 1959.
14. *Krstaški pohod (High Crusade)*, 1960.
15. *Zemljanine, idi kući (Earthman, Go Home)*, 1960.
16. *Čuvari vremena (Guardians of Time)*, 1960.*
17. *Svet sumraka (Twilight World)*, 1961.
18. *Opasna orbita (Mayday Orbit)*, 1961.
19. *Neograničena orbita (Orbit Unlimited)*, 1961.
20. *Tri srca i tri lava (Three Hearts and Three Lions)*, 1961.
21. *Stranci sa Zemlje (Strangers from Earth)*, 1961.
22. *Posle sudnjeg dana (After Domsday)*, 1962.
23. *Improvizovana raketa (The Makeshift Rocket)*, 1962.
24. *Ne-čovjek i druge novele (The Un-Man and Other Novellas)*, 1962.
25. *Neka se svemirci čuvaju! (Let the Spacemen Beware!)*, 1963.
26. *Štit (Shield)*, 1963.
27. *Tri sveta za osvajanje (Three Worlds to Conquer)*, 1964.
28. *Vreme i zvezde (Time and Stars)*, 1964.
29. *Trgovac zvezdama (Trader to the Stars)*, 1964.
30. *Hodnici vremena (The Corridors of Time)*, 1965.*
31. *Flandri sa Tere (Flandry from Terra)*, 1965.

32. *Zvezdana lisica (The Star Fox)*, 1965.
 33. *Agent teranskog carstva (Agent of Terran Empire)*, 1965.
 34. *Zastavnik Flendri (Ensign Flandry)*, 1966.
 35. *Lisica, pas i grifon (The Fox, the Dog, and the Griffin)*, 1966.
 36. *Svet bez zvezda (World Without Stars)*, 1966.
 37. *Spletkaroši (The Trouble Twisters)*, 1966.
 38. *Rog vremena (The Horn of Time)*, 1968.
 39. *Svetovi pobunjenika (The Rebel Worlds)*, 1969.
 40. *Sotonin svet (Satan's World)*, 1969.
 41. *S one strane onostranog (Beyond the Beyond)*, 1969.
 42. *Sedam osvajanja (Seven Conquests)*, 1969.
 43. *Stecište pakla (A Circus of Hells)*, 1970.
 44. *Priče o letećim planinama (Tales of the Flying Mountains)*, 1970.
 45. *Tau Nula (Tau Zero)*, 1971.
 46. *Čovek iz uporednog sveta (The Byworlder)*, 1971.
 47. *Igrač iz Atlantide (The Dancer from Atlantis)*, 1971.
 48. *Operacija „Haos“ (Operation Chaos)*, 1971.
 49. *Biće vremena (There Will Be Time)*, 1972.
 50. *Ljudi vetra (The People of the Wind)*, 1973.
 51. *Kraljica vazduha i tame (The Queen of Air and Darkness)*, 1973.
 52. *Saga Hrolfa Krakija (Hrolf Kraki's Saga)*, 1973.
 53. *Dan njihovog povratka (The Day of Their Return)*, 1974.
 54. *Naslednici Zemlje (Inheritors of Earth)*, 1974, /sa Gordonom Eklundom/
 55. *Vreme vatre (Fire Time)*, 1974.
 56. *Letnja oluja (A Midsummer's Tempest)*, 1974.
 57. *Vitez duhova i senki (A Knight of Ghosts and Shadows)*, 1974.
 58. *Mnoštvo svetova Pola Andersona (The Many Worlds of Poul Anderson)*, 1974.
 59. *Zvezdani knez Čarli (Star Prince Charlie)*, 1975, /sa Gordonom Dicksonom/
 60. *Zima sveta (The Winter of the World)*, 1975.
 61. *Do kuće i dalje (Homeward and Beyond)*, 1975.
 62. *Domaće pivo (Homebrew)*, 1976.
 63. *Najbolje od Pola Andersona (The Best of Poul Anderson)*, 1976.
 64. *Mirkhajm (Mirkheim)*, 1978.
 65. *Avatar (The Avatar)*, 1978.
 66. *Zemaljska knjiga Olujnih Dveri (The Earth Book of Stormgate)*, 1978.
 67. *Noćno lice i druge priče (Night Face and Other Stories)*, 1978.
 68. *Kamen na nebu (A Stone in Heaven)*, 1979.
 69. *Demon Skaterija (The Demon of Scatterry)*, 1979, /sa Mildred Downey Broxon/
 70. *Mermanova deca (Merman's Children)*, 1979.
 71. *Đavolova igra (The Devil's Game)*, 1980.
 72. *Psihotehnička liga (The Psychotechnic League)*, 1981.
 73. *Pobednici (Winners)*, 1981.
 74. *Fantastika (Fantasy)*, 1981.
 75. *Istraživanja (Explorations)*, 1981.
 76. *Tama između zvezda (The Dark Between the Stars)*, 1981.
 77. *Hladna pobeda (Cold Victory)*, 1982.
 78. *Zvezdani brod (Starship)*, 1982.
 79. *Mori i Kit (Mauri and Kith)*, 1982.
 80. *Bogovi su se smejali (The Gods Laughed)*, 1982.
 81. *Nova Amerika (New America)*, 1982.
 82. *Duga noć (The Long Night)*, 1983.
 83. *Sukob (Conflict)*, 1983.
 84. *Hoka! (Hoka!)*, 1983, /sa Gordonom Dicksonom/
 85. *Vremenski patroladžija (Time Patrolman)*, 1983.
 86. *Agent sa Vege (Agent of Vega)*, 1983.
 87. *„Orion“ će se podići (Orion Shall Rise)*, 1984.
 88. *Pu Nam (Phu Nham)*, 1984, /sa Gordonom Dicksonom/
 89. *Prošla vremena (Past Times)*, 1984.
 90. *Igra carstva (The Game of Empire)*, 1985.
- Anderson spada u red izuzetno plodnih SF autora čiji se opus sasvim približio brojcima od *sto* naslova. Prvu priču objavio je 1947, a od početka pedesetih godina publikuje u proseku bezmalo po tri nove knjige svake sezone! Ovaj prekomerni kvantitet nužno je, međutim, ostavio izvesnog traga na kvalitet Andersonovog SF kazivanja. Iako se njegova proza nesumnjivo odlikuje valjanim žanrovskim i književnim svojstvima – originalne i zanimljive zamisli, umešna karakterizacija likova, uzbudljivi zapleti, uverljiva i pouzdana naučna utemeljenost hipotetičkih elemenata – on kao da nikada nije imao ambiciju da domaši same vrhove SF stvaralaštva, možda ponajpre stoga što usled tehničke obaveze da objavljuje što više naslova nije dolazio u priliku da temeljnije poradi na njima. No, ova okolnost nipošto nije smetala većini Andersonovih dela da steknu zamašnu popularnost kod žanrovske publike. Ta popularnost temeljila se, sa jedne strane, na činjenici da je on, oslanjajući se ponajpre na valjanu upućenost u nauku, istoriju i mitologiju, značajno osvežio ili obogatio novim rešenjima niz žanrovskih motiva. Sa druge strane, njegova lepeza pristupa naučnoj fantastici veoma je široka: podjednako uspešno se ogledao u „hard“ SF-u, parodiji, svemirskoj pustolovini, teološkoj spekulaciji (izvršna priča „Kirie“, na primer), sociopolitičkoj drami, hororu i tako dalje. Pretežan broj Andersonovih knjiga može se svrstati u neki od labavo povezanih ciklusa. Najobimniji među njima svakako je serija „Tehnička civilizacija“, čija se dva dela hronološki nastavljaju; glavni junak prvog dela jeste Nikolas van Rijn, a drugog Dominik Flendri. Znatno su manje obimom ostale četiri serije: „Psihotehnička liga“, „Vremenska patrola“,

„Rustum“ i „Hoka“ (napisana u saradnji sa Gordonom Diksonom). Anderson je objavljivao i pod pseudonimima Vinston P. Sanders i A. A. Krejg. Dobitnik je velikog broja žanrovskih priznanja: nagrada „Hjugo“ pripala mu je 1961, 1964, 1969, 1972, 1973, 1979. i 1982, „Nebjula“ 1971, 1972. i 1981, a „Lokus“ 1972.

ANDREVNON, ŽAN-PJER (Andrevon, Jean-Pierre). Francuski pisac. Rođen u Grenoblu 1937. Bavio se slikarstvom i ilustriranjem, da bi se potom potpuno posvetio radu u naučnoj fantastici, poglavito u svojstvu pisca.

Dela

1. *Ljudi-mašine protiv Gandahara (Les hommes machines contre Gandahar)*, 1969.
2. *Danas, sutra i posle (Aujourd'hui, demain et après)*, 1970.
3. *Dogodiće se uskoro (Cela se produira bientôt)*, 1971.
4. *Vreme velikih lovova (Le temps des grandes chasses)*, 1973.
5. *Beočuzi u beskraju (Reperes dans l'infini)*, 1975.
6. *Svakog dana je isto (C'est tous les jours pareil)*, 1977.
7. *Pustinja sveta (Le désert du monde)*, 1977.
8. *Pejsaži smrti (Paysages de mort)*, 1978.
9. *Povratnici iz senke (Les revenants de l'ombre)*, 1979.
10. *U lažnom dekoru (Dans le décors truqués)*, 1979.
11. *Drugovi na stranoj zemlji (Compagnons en terre étrangère)*, 1979.
12. *Oseka smrti (Le reflux de la mort)*, 1980.
13. *Vila i geometar (La fée et le géomètre)*, 1981.
14. *Neutron i druge apokaliptične priče (Neutron et autres contes d'apocalypse)*, 1981.
15. *Ostrva u glavi (Des îles dans la tête)*, 1982.
16. *Zdanje preko puta (L'immeuble d'en face)*, 1982.
17. *Noćne more, noćne more! (Cauchemars, cauchemars!)*, 1982.
18. *Rad lisice u živinarniku (Le travail du furet à l'intérieur du poulaller)*, 1983.
19. *Noć životinja (Nuit des bêtes)*, 1983.
20. *Žan-Pjer Andrevon: zbirka (Jean-Pierre Andrevon: anthologie)*, 1983.
21. *Čovek mora da umre sam (Il faudra bien se résoudre à mourir seul)*, 1983.
22. *Sumnja na Hidri (Soupçon sur Hydra)*, 1984.
23. *Pogubna hladnoća (Un froid mortel)*, 1984.
24. *Dogodilo se, ali ništa nismo znali (C'est arrivé mais on n'a rien su)*, 1984.
25. *Severna bolnica (Hôpital Nord)*, 1984.
26. *Rat grila (La guerre des grillons)*, 1984.
27. *Prvi hibrid (Le premier hybride)*, 1985.
28. *Mesečevo oko (L'oeil de la lune)*, 1985.

Jedna od najistaknutijih figura savremene francuske SF scene, Andrevon je prvu priču objavio 1968, da bi potom često bio prisutan na stranicama

francuskog SF časopisa *Fiction* ne samo kao pisac, nego i kao kritičar, odnosno ilustrator. Glavno Andrevonovo stvaralačko razdoblje pada u prvu polovinu osamdesetih godina, kada on objavljuje niz romana i zbirki priča, svrstavši se u red vodećih zatočnika modernog SF izraza, proisteklog iz načela britanskog „novog talasa“. Iako Andrevonova proza nema uvek visoke umetničke pretenzije, ona u žanrovskom pogledu deluje prilično sveže, zahvaljujući ponajpre uvođenju originalnih elemenata u neke klasične motive i teme, kao što su osobena ekološka optika ili levičarsko viđenje političkih ustrojstava, na primer, što joj je obezbedilo priličnu popularnost. Andrevon je autor zapažene serije antologija pod zajedničkim nazivom „Povratak na Zemlju“, a pod pseudonimom Alfons Briče objavio je niz komercijalnih „spejs-opera“ među kojima se donekle ističe *Rat Grila*. Andrevonova priča „Vreme velikog sna“, u kojoj je reč o zavodjenju desničarske diktature u Francuskoj iz score budućnosti, izazvala je zamašnu kontroverzu u galskim SF krugovima.

ANDROID (*Android*).

Film. SAD, 1982. R. Aaron Lipstadt, S. James Reigle, Don Opper, F. Tim Suhrstedt, S. E. Stewen B. Caldwell, New World Effects, U. Don Opper, Klaus Kinski, Brie Howard, Norbert Weisser, Crofton Hardester, Kendra Kirchner, P. New World/Android Productions, T. 80'

U orbitalnu istraživačku stanicu, na kojoj obitavaju stereotip ludog naučnika i njegova osobena tvorevina, android Meks, dospeva troje zločinaca u begu pred pravdom. Nemir koji oni unose biva samo pojačan okolnošću da se u Meksu najednom budi najснаžnije osećanje bića prema čijem je modelu načinjen – ljubav prema devojci iz tročlane bande. Sasvim neuk u stvarima ljubavne prirode, on za uzor bira obrasce udvaranja iz starih holivudskih melodrama, koje gleda na zemaljskim TV programima. Nažalost, ljubav će mu ostati neuzvraćena, između ostalog i zato što devojka-kriminalac gine, ali će on uskoro naći utehu u sebi potpuno ravnom stvorenju – devojci-androidu koju je naučnik u međuvremenu konstruisao. Radnja se odlikuje osobenim humornim nabojem, a lik Mekska jedan je od najživotinijih ne-ljudskih karaktera koji su se pojavili na SF ekranu tokom prve polovine osamdesetih godina. Srodan motiv, samo sa drugačijim predznakom, varira se u dve godine starijem filmu *Saturn 3*.

ANDROMEDA.

Jugoslovenski almanah naučne fantastike. Prvo izdanje ove vrste kod nas. Objavljena ukupno tri broja, za 1976, 1977. i 1978. u izdanju BIGZ-a. Glavni urednik je bio Gavriilo Vučković. Veoma ambiciozno zamišljeno, ovo luksuzno izdanje imalo je tri osnovna bloka: „prozu“, „poeziju“ i „teoriju, istoriju i kritiku“. U okviru prvoga objavljuvan je

po jedan roman (u trećem broju bila su uključena dva), kao i izbor stranih i domaćih priča (u prvom broju nalazila se i jedna drama). U više pogleda bez presedana, *Andromeda* je donela prvi pokušaj sastavljanja bibliografije SF dela na srpskohrvatskom jeziku, prva je raspisala konkurs za domaću SF priču, publikovala je niz pionirskih ogleda o jugoslovenskoj, odnosno značajnih studija o svetskoj naučnoj fantastici, kao i prvu antologiju SF poezije. Naučna fantastika, koja je do tada sporadično i prilično ograničeno dolazila do jugoslovenskih čitalaca, upravo kroz *Andromedu* konačno im se predstavila u svojoj svojoj raznovrsnosti oblika i izražajnom bogatstvu, što je utrla put ka punoj afirmaciji ovog žanra kod nas.

ANDROMEDIN SOJ (*The Andromeda Strain*).

Film. SAD, 1970. R. Robert Wise, S. Nelson Gidding, F. Richard H. Kline, M. Gil Melle, S. E. Douglas Trumbull, James Shourt, U. Arthur Hill, David Wayne, James Olson, Kate Reid, Paula Kelly, P. Universal/Robert Wise Productions, T. 131'

Film je snimljen prema motivima istonoslovnog romana Majkla Krejtona. „Biološki satelit“ pada kraj jedne varošice u Arizoni i tom prilikom se oslobađaju opaki mikrobi koji ubijaju sve meštane osim jednog starca i jedne bebe. Dvoje preživelih bivaju prebačeni u specijalnu istraživačku stanicu, gde naučnici pokušavaju da identifikuju klicu i pronađu protivdejtvo za nju. Klica se, međutim, oslobađa iz „karantina“, čime se aktivira poslednji mehanizam odbrane od globalne epidemije – tempirana atomska bomba. Razume se, njeno detoniranje biće zaustavljeno u poslednjim sekundama... Film, nažalost, nije uspeo da postigne napetost i uzbudljivost književnog predloška.

ANĐELKOVIĆ, RADMILO.

Jugoslovenski pisac. Rođen u Beogradu 28.08.1942. Diplomirao je na Tehnološko-metalurškom fakultetu u Beogradu 1966. Bavi se naučnoistraživačkim radom i pisanjem.

Dela

1. *Galaktički tunel*, 1986. (pod pseudonimom R. Angelakis)
2. *Zemlja za dobre ljude*, 1987.

Prisutan na SF sceni od 1984, Anđelković je pažnju žanrovske publike privukao nizom valjanih priča u širokom motivskom rasponu. Pišući izvan žanrovskih šablona, Anđelković gradi uverljive SF vizije neretko zasnovane na originalnim jezičkim rešenjima. Jedna od osobenosti njegovog SF prosedea jeste parodijski ili ironijski pomak koji se ostvaruje efektnim oneobičavanjima. Za priču „Varnica“ Anđelković je dobio nagradu „Lazar Komarčić“ (1987), a ova storija objavljena je i u inostranstvu. U srodnom maniru kao i priče rađena su Anđelkovićeva dva romana, premda sa nešto manje ambicija. No, sva je prilika da tek treba očekivati preduzimljivije romaneskne poduhvate ovog autora.

ANTIČASOVNIK (*Anti Clock*).

Film. Velika Britanija, 1979. R. Jane Arden, Jack Bond, S. Jane Arden, M. Mihai Dragutescu, S. E. Gordon McKerrrow, Louise Temple, U. Sebastian Saville, Suzan Cameron, Tom Gerrard, Liz Saville, P. Kendon Films, T. 107'

Dvadeset četvorogodišnji mladić, obdaren sposobnošću čitanja misli, postaje subjekat jednog opita hronomocijske prirode; ogled izvodi međunarodna grupa naučnika koja pomoću sintetizatora pamćenja uspeva da podstakne njegove reakcije na određene stimulse iz prošlosti i budućnosti. Dolazi do potpunog „razbijanja“ stvarnosti za mladića koji će tek u jednoj uporednoj vremenskoj dimenziji uspeti da raščlani realnost od indukovanih prikaza i vizija. Komunikativnost ovog i inače složenog sižea biva dodatno otežana prilično nekonvencionalnim filmskim kazivanjem, tako da se film može shvatiti čak i kao osobeni sineastički eksperiment. No, bez obzira na svu složenost, siže ipak ostaje u suštini naučnofantastični.

APOLO („*Prix Apollo*“).

Godišnja književna nagrada koja se u Francuskoj dodeljuje od 1971. za najbolji SF roman sezone. Ideja da se osnuje ova nagrada potekla je od poznatog francuskog izučavaoca SF žanra Žaka Sadula, a naziv je dobila u čast „Apola XI“, koji je odneo prve ljude na Mesec. U konkurenciju za nagradu ulaze ne samo dela francuskih pisaca, nego i prevedeni SF romani. Evo dobitnika nagrade „Apolo“ zaključno sa 1985.

1971. Rodžer Zelazni, *Ostrvo smrti*
 1972. Džon Braner, *Uporište na Zanzibaru*
 1973. Norman Spinrad, *Gvozdeni san*
 1974. Jan Votson, *Ugrađenje*
 1975. Robert Silverberg, *Noćna krila*
 1976. Filip Kirval, *Ovo drago čovečanstvo*
 1977. (nepoznato)
 1978. Frederik Pol, *Kapija*
 1979. (nepoznato)
 1980. (nepoznato)
 1981. Skot Bejker, *Simbiotova kruna*
 1982. (nepoznato)
 1983. Serž Brisolo, *Sejači bezdana*
 1984. Džin Volf, *Citadela autarha*
 1985. Greg Ber, *Muzika krvi*

ARGOSY (*Argo*).

Američki časopis. Prvi broj izišao 09.12.1882, a glasililo se ugasilo početkom šezdesetih godina ovog veka. Posredi je dugo bilo „palp“ izdanje, povremeno nedeljnog, a povremeno mesečnog ritma izlaženja, značajno za naučnu fantastiku stoga što su u njemu objavljivane SF storije bezmalo od početka izlaženja pa sve do 1943. godine. U *Argosyju* su saradivala mnoga viđena imena američke SF scene iz razdoblja do četrdesetih godina.

ARNOLD, DŽEK (Arnold, Jack).

Američki reditelj. Rođen 14.10.1916. u Nju Hevnu. Završio Akademiju dramskih umetnosti i Državni univerzitet u Ohaju. Počeo je kao glumac, da bi potom prešao u reditelje, ubrzo se opredelivši poglavito za SF žanr. Tokom pedesetih godina snimio je niz klasičnih ostvarenja takozvane „B“ produkcije, koja se odlikuju umešno građenom atmosferom, vizuelnom originalnošću, a povremeno i novim žanrovskim obrascima.

Žanrovska filmografija: *Došlo je iz svemira* (1953), *Stvorenje iz crne lagune* (1953), *Osveta stvorenja* (1955), *Tarantula* (1955), *Neverovatni čovek koji se smanjuje* (1957), *Svemirska deca* (1958), *Čudovište u kampusu* (1958), *Miš koji je rikao* (1959) i *Zdravo, tako dole* (1968).

ARNOLD, EDVIN (Arnold, Edwin).

Britanski pisac. Rođen u Svonskombu 1857. Pored pisanja bavio se uzgajanjem stoke i plantažerstvom u Indiji. Umro 01.03.1935.

Dela

1. *Čudesne pustolovine Feničanina Fra* (*The Wonderful Adventures of Phra the Phoenician*), 1890.
2. *Priča o Uli i druge pripovesti* (*The Story of Ullia, and Other Tales*), 1895.

3. *Centurion Lepid: roman današnjice* (*Lepidus the Centurion: A Roman of To-day*), 1901.

4. *Poručnik Gullivar Džons: njegov odmor* (*Lieut. Gullivar Jones: His Vacation*), 1905.

Iako je svojevremeno uživao priličnu popularnost, Arnold se danas pamti poglavito po onim SF elementima njegove proze koji su neosporno uticali na Edgara Rajs Barouza prilikom pisanja ciklusa o „Barsumu“ (Marsu). No, kod Barouza se lako mogu razabrati i tragovi osobenog Arnoldovog dalekoistočnog mističizma, koji je ovaj „nasledio“ od oca, poznatog stručnjaka za budizam.

ASIMOV, ISAK (Asimov, Isaac).

Američki pisac. Rođen 02.01.1920. u mestu Petrovič, u SSSR-u. Tri godine kasnije emigrira sa roditeljima u SAD, gde biva naturalizovan 1928. Na univerzitetu Kolumbija diplomira 1939, zatim magistrira 1941. i konačno doktorira 1948. na temi iz hemije. Zapošljava se kao predavač na Bostonskom univerzitetu, gde 1955. stiče zvanje profesora biohemije. Godine 1958. napušta ovaj posao i potpuno se posvećuje pisanju naučnopopularnih i naučnofantastičnih dela.

Dela

1. *Kamičak na nebu* (*Pebble in the Sky*), 1950.*
2. *Ja, robot* (*I, Robot*), 1950.*
3. *Zvezde, prah nebeski* (*The Stars, Like Dust*), 1951.*
4. *Svemirske struje* (*The Currents of Space*), 1952.*
5. *Zadužbina* (*Foundation*), 1952.*
6. *Zadužbina i carstvo* (*Foundation and Empire*), 1952.*

7. *Dejvid Star – svemirski rendžer* (*David Starr, Space Ranger*), 1952.
8. *Druga Zaduzbina* (*Second Foundation*), 1953.*
9. *Laki Star i gusari asteroida* (*Lucky Starr and the Pirates of the Asteroids*), 1953.
10. *Čelične pećine* (*The Caves of Steel*), 1954.*
11. *Laki Star i okeani Venere* (*Lucky Starr and the Oceans of Venus*), 1954.
12. *Kraj večnosti* (*The End of Eternity*), 1955.*
13. *Marsovski put i druge priče* (*Martian Way and Other Stories*), 1955.
14. *Laki Star i veliko Sunce Merkura* (*Lucky Starr and the Big Sun of Mercury*), 1956.
15. *Golo Sunce* (*The Naked Sun*), 1957.*
16. *Laki Star i Jupiterovi meseci* (*Lucky Starr and the Moons of Jupiter*), 1957.
17. *Na Zemlji je dovoljno prostora* (*Earth Is Room Enough*), 1957.
18. *Laki Star i Saturnovi prstenovi* (*Lucky Starr and the Rings of Saturn*), 1958.
19. *Devet sutrašnjica* (*Nine Tomorrows*), 1959.
20. *Ostatak robota* (*The Rest of Robots*), 1964.
21. *Fantastično putovanje* (*Fantastic Voyage*), 1966.
22. *Kroz staklo, jasno* (*Through a Glass, Clearly*), 1967.
23. *Asimovljeve misterije* (*Asimov's Mysteries*), 1968.
24. *Spuštanje noći i druge priče* (*Nightfall and Other Stories*), 1969.
25. *I sami bogovi* (*The Gods Themselves*), 1972.*
26. *Rani Asimov* (*The Early Asimov*), 1972.
27. *Najbolje od Isaka Asimova /1939-1972/* (*The Best of Isaac Asimov /1939-1972/*), 1973.
28. *Jeste li videli ove?* (*Have You Seen These?*), 1974.
29. *Nebeski domaćin* (*Heavenly Host*), 1975.
30. *Kupite Jupiter i druge priče* (*Buy Jupiter and Other Stories*), 1975.
31. *San, Bendžaminov san, Bendžaminova dvestogodišnja erupcija* (*The Dream, Benjamin's Dream, Benjamin's Bicentennial Blast*), 1976.
32. *Čovek dvestogodišnjice i druge priče* (*The Bicentennial Man and Other Stories*), 1976.
33. *Dobar ukus* (*Good Taste*), 1977.
34. *Tri od Asimova* (*3 by Asimov*), 1981.
35. *Sabrani roboti* (*The Complete Robot*), 1982.
36. *Na rubu Zaduzbine* (*Foundation's Edge*), 1982.*
37. *Vetrovi promene i druge priče* (*The Winds of Change and Other Stories*), 1983.
38. *Roboti Zore* (*The Robots of Dawn*), 1983.*
39. *Norbi, smeteni robot* (*Norby, The Mixed-up Robot*), 1983, /sa Janet Asimov/
40. *Zbirka robota* (*The Robot Collection*), 1983.
41. *Norbijeva druga tajna* (*Norby's Other Secret*), 1984, /sa Janet Asimov/
42. *Norbi i izgubljena princeza* (*Norby and Lost Princess*), 1984, /sa Janet Asimov/
43. *Roboti i Carstvo* (*Robots and Empire*), 1985.

Asimov je jedan od najznačajnijih američkih pisaca naučne fantastike. Autor je neverovatnog opusa od gotovo četiri stotine knjiga, od čega približno jedna devetina otpada na SF žanr, dok su ostalo uglavnom dela naučnopopularnog karaktera. Prvu priču objavio je u martovskom broju za 1939. godinu časopisa *Amazing Stories*; uskoro postaje jedan od vodećih saradnika *Astoundinga*, pristajući da piše po obrascima Džona Kembela, ali i odstupajući od njih kad god mu se za to ukazala prilika. Glavna Asimovljeva romansijerska faza pada u pedesete godine, kada nastaju njegova ponajbolja dela koja mu donose veliku popularnost. Potom sledi pauza od preko dve decenije, kada – uz svega dva romaneskna izuzetka – objavljuje samo zbirke priča bez mnogo novih dela. Asimov će se u punom zamahu vratiti naučnoj fantastici tek početkom osamdesetih godina, kada u nizu nastavaka oživljava svoje cikluse od pre tri decenije, sa očiglednom težnjom da gotovo sva SF dela poveže u jedinstvenu seriju. Hronološki posmatrano, na početku ove serije dolaze „robot-ske knjige“: za sada ih ima pet – *Sabrani roboti*, *Čelične pećine*, *Golo Sunce*, *Roboti Zore* i *Roboti i Carstvo*, a u planu je još jedan „prelazni“, koji će obezbediti vezu sa narednim nizom; tu su, zatim, tri „knjige carstva“ – *Svemirske struje*, *Zvezde, prah nebeski* i *Kamičak na nebu*; konačno, seriju završava šest „knjiga o Zadužbini“: *Preludijum za Zadužbinu** (1988), *Zadužbina*, *Zadužbina i carstvo*, *Druga Zadužbina*, *Na rubu Zadužbine* i *Zadužbina i Zemlja* (1986). Ovom serijom nisu obuhvaćena četiri zasebna romana – *Kraj večnosti*, *Fantastično putovanje II** (1988) i *I sami bogovi* – omladinska šestotomna serija o Lakiju Staru, „svemirskom rendžeru“, kao i niz nerobotskih priča. Iako se Asimov učio spisateljskom umeću na veoma rđavim primerima (američkoj predratnoj časopisnoj naučnoj fantastici), a uz to je i prošao kroz Kembelovu opskurnu ideološku školu – sve mu to ipak nije smetalo da u najboljim ostvarenjima (ponajpre u storijsama o robotima) vaspostavi jedan nadasve moderan pristup SF žanru, lišen pre svega antroporasističkog zastranjivanja i sa izraženim umetničkim pretenzijama. Premda se gotovo svi Asimovljevi romani drže sheme detektivske priče, pri čemu se autor pokazuje kao majstor vođenja zapleta i pronalazjenja neočekivanih rešenja, likovi koje on gradi odlikuju se visokim stepenom književne uverljivosti, odstupajući bitno od stereotipnih rešenja. Nasuprot tome, njegove priče po pravilu su podređene težnji ka efektom kraju, što im donekle ograničava umetničku vrednost, premda su u čisto žanrovskom pogledu gotovo uvek veoma uspele. Za svoje SF stvaralaštvo Asimov je dobio niz nagrada: „Hjužo“ (1963, 1966, 1973, 1977, 1983), „Nebjula“ (1972. i 1976), „Lokus“ (1983), a ciklus „Zadužbina“ proglašen je za najbolju SF seriju svih vremena.

ASPRIN, ROBERT (Asprin, Robert).

Američki pisac. Rođen 1946. u Sent Džonsu. Posle prekinutih studija bavio se raznim knjigovodstvenim poslovima, da bi se od 1978. posvetio prvenstveno pisanju.

Dela

1. *Hladni novčani rat* (*The Cold Cash War*), 1977.
2. *Još jedan zgodan mit* (*Another Fine Myth*), 1978.
3. *Ratovi buba* (*The Bug Wars*), 1979.
4. *Tambu* (*Tambu*), 1979.
5. *Ogledalo-prijatelj, ogledalo-dušmanin* (*Mirror Friend, Mirror Foe*), 1979, /sa Georgeom Takeiemi/
6. *Hit ili mit* (*Hit or Myth*), 1983.
7. *Mitujuće osobe* (*Myth-ing Persons*), 1984.

Asprin je pisac mlade generacije koji još traga za svojim autentičnim SF iskazom. Najuverljiviji je zasad onda kada gradi antiutopijske svetove u tradiciji jednog Pola, premda još ni izdaleka nije umešan u građenje likova kao autor na koga se ugleda. Asprinovo najuspelije delo jeste serija „Skivi i Aahz“ koju obrazuju romani *Još jedan zgodan mit*, *Hit ili mit* i *Mitujuće osobe*.

ASTONISHING STORIES (*Začuđujuće priče*).

Kratkovećni američki „palp“ časopis. Prvi broj izašao februara 1940, a poslednji, šesnaesti, aprila 1943. Na čelu časopisa nalazila su se samo dva urednika, tada mladi Frederik Pol i Oldren Norton, a mesečnik je u istoriji žanra značajan prvenstveno zbog toga što su u njemu svoje prve radove objavljivali članovi grupe „futurijanci“ koji nikako nisu mogli da se probiju na stranice tada vodećeg Kembelovog *Astoundinga*, a iz čijih će redova kasnije nići mnogi tvorci moderne naučne fantastike (Pol, Kornblut, Bredberi i tako dalje).

ASTOUNDING SCIENCE FICTION (*Zaprepašćujuća naučna fantastika*).

Najuticajniji časopis u istoriji američkog SF žanra. Prvi broj objavljen je januara 1930, a izlazi još i danas pod promenjenim naslovom *Analog Science Fiction – Science Fact*. Na čelu *Astoundinga* stajalo je samo pet urednika – Heri Bejts, F. Orlin Trimejn, Džon Kembel, Ben Bova i Stenli Šmit – ali se od njih ubedljivo najduže zadržao Džon Kembel, od decembra 1937. do jula 1971. (kada je umro). *Astounding* se javio na američkoj SF sceni u trenutku posustajanja pionirskog *Amazinga*, razlikujući se od ovoga ne samo koncepcijski (popularizacijai nauke bili su pretpostavljeni pustolovni sižeji), nego i u pogledu finansijske snage: honorari su tu u početku bili četvorostruko veći nego bilo gde drugde, tako da su svi ugledniji pisci pohitali da objavljuju u njemu. Do pravog ustoličenja ovog časopisa na čelo američke SF periodike došlo je, međutim, tek onog časa kada se Džon Kembel ustalio na mestu glavnog urednika. Smatra se da

negde od sredine 1939. godine počinje njegova prava era koja će potrajati sve do kraja četrdesetih godina i koja će kasnije nostalgичno biti označena kao „zlatno doba“ američke naučne fantastike, kada je praktično sve što je bilo od iole nekog SF značaja izlazilo na stranicama *Astoundinga*. Kembel je pre svega postavio znatno više literarne zahteve pred SF pisce nego ijedan pređašnji urednik, nalažući udaljavanje ne samo od prostodušnog gernsbekovskog veličanja nauke, nego i od rdavih pustolovnih obrazaca kojih se tada držala sva paraliteratura u periodici. Priče koje su izlazile u *Astoundingu* postale su umetnički zrelije, celovitije, osmišljenije – i sva je prilika da bi njihovo udaljavanje od kalupa kiča bilo izraziti i potpunije da nije bilo nekih Kembelovih ideoloških zastranjivanja koja su, posmatrano na duge staze, osujetila ovo započeto približavanje SF žanra književnosti visokih umetničkih pretenzija. Kembel je, naime, bio čovek izrazito antroporasiističkog pogleda, a ovakvi nazori nisu valjda nigde manje primereni nego u naučnoj fantastici. Upravo ova ideološka predrasuda – uz okolnost da se od početka pedesetih godina prešlo sa časopisnog na poglavito knjiški oblik objavljivanja naučne fantastike u SAD – uslovlila je da *Astounding* počne da gubi pređašnji prestiž, ustupivši prvenstvo jednom drugom, modernijem viđenju naučne fantastike, otelovljenom u nizu knjiga jedne neformalne grupe mladih pisaca, čije su visoke umetničke ambicije imale pokriće između ostalog i u tome što nisu robovali Kembelovim ideološkim zabudama. *Astounding* je, međutim, još izvesno vreme zadržao viđeno mesto u SF periodici, održavajući visok tiraž, premda je dobio jaku konkurenciju u nekim drugim časopisima, a ponajpre u *Galaxyju*. Iako više ni izdaleka uticajan kao ranije, budući da Kembel nije želeo ili nije mogao da se prilagodi zahtevima vremena, *Astounding/Analog* je još dugo sačuvaovao nostalgичnu popularnost, o čemu svedoči niz nagrada „Hjugo“ koje je dobio kao najbolje godišnje SF glasilo: 1953, 1955, 1956, 1957, 1961, 1962. i 1964. Tek posle Kembelove smrti, sa dolaskom Ben Bove na kormilo časopisa, menja se okamenjena urednička koncepcija i u *Astounding/Analogu* počinju da izlaze i takve storije na koje bi se pređašnji urednik krstaški okomio. Tokom Kembelove ere postojali su neki favorizovani pisci koji su najvećma udovoljavali nazorima glavnog urednika: Henri Katner, Fric Lajber, Entoni Baučer, Isak Asimov, E. E. Smit – a ponajpre Robert Hajnlajn, čija su dela ubedljivo najčešće publikovana u *Astoundingu*. Popularnosti ovog časopisa doprineli su i sjajni ilustratori, među kojima su najznačajniji Eliot Dold, Čarls Šnimen, Vilijem Timins, Česli Bounstel, Džon Šehner, Džek Gogen, Rik Sternbah i Vinsent De Fejt. O Kembelovoj eri Alva Rodžers napisao je sentimentalnu monografiju *Rekvijem za „Astounding“*.

ASTRODEČAK (*Astro Boy*).

Televizijska serija. Japan, 1963.

Sastavljena od polučasovnih epizoda, ova animirana serija počiva na dva veoma česta motiva u japanskoj naučnoj fantastici. Prvi je dečak natprirodnih moći, a drugi okršaj sa svom silom zemaljskih i svemirskih čudovišta. Doduše, ovde nije posredi baš pravi dečak, budući da je protagonista android koga je jedan profesor iz narednog stoleća saznao pošto mu je u automobilskoj nesreći nastradao sin. Opremljen mnogim „poboljšanjima“ u odnosu na obična ljudska bića, „astrodečak“ se pokazuje ne samo kao valjana nadoknada ucveljenom ocu, nego i kao često poslednja odbrana Zemljana pred invazijama raznih lokalnih i svemirskih zločinitelja...

ATLANTIDA (*L'Atlantide*).

Film. Nemačka/Francuska, 1932. R. Georg Wilhelm Pabst, S. Hermann Oberländer, Ladislaus Vajda, Alexandre Arnoux, Jacques Duval, F. Eugene Schuftan, M. Wolfgang Zeller, U. Brigitte Helm, Gustav Diessl, Heinz Klingenberg, Jean Angelo, Pierre Blanchar, John Stuart, Gibb McLaughlin, P. Nero Film, T. 87'

Druga ekranizacija znamenitog romana Pjera Benoa iz 1919. godine (prva je snimljena u Francuskoj 1921). Film je rađen istovremeno u tri verzije, nemačkoj, francuskoj i engleskoj, sa različitim glumcima, osim protagonistkinje Brigite Helm koja se javlja u sve tri verzije. Helмова, koja je međunarodni ugled stekla ulogom prave i robotske Marije u Langovom *Metropolisu*, igra ovde legendarnu kraljicu Atlantide, koja je ubijala svoje ljubavnike, a tela im mumificirana čuvala u naročitim sarkofazima. Benoa se očigledno nadahnuo motivima znamenitog romana *Ona* američkog pisca Rajdera Hagarda. Smatra se da je ova filmska verzija *Atlantide* najuspešlija od svih koje su do sada snimljene, za šta, pored fascinantne Brigite Helm, najviše zasluga ima sjajno rediteljsko umeće Georga Vilhelma Pabsta.

ATLANTIDA, IZGUBLJENI KONTINENT (*Atlantis, the Lost Continent*).

Film. SAD, 1961. R. George Pal, S. Daniel Mainwaring, F. Harold E. Wellman, S. E. A. Arnold Gillespie, Lee LeBlanc, Robert R. Hoag, Š. William Tuttle, M. Russell Garcia, U. Anthony Hall, Joyce Taylor, John Dall, Edward Platt, Jay Novello, P. Galaxy Production/MGM, T. 90'

Mladi grčki ribar spasava iz mora devojkicu koja se pokazuje da je princeza iščezle Atlantide. Uskoro izranja ribolika podmornica i njih dvoje kreću u podvodno carstvo. Ispostavlja se, međutim, da Atlantidom upravljaju ljudi naučnici čiji rob uskoro postaje i mladi ribar. Razume se, „hepiend“ je ipak neizbežan, a završni prizori uništenja Atlantide naročito su efektno snimljeni, bez obzira na mali budžet filma. Palov film rađen je pod

očiglednim uticajem dvanaestoevizodnog serijala *Fantomsko carstvo* iz 1935. godine i bitno zaostaje za Pabstovom verzijom *Atlantide* iz 1932.

ATLI, STIVEN (Utley, Steven).

Američki pisac. Rođen 1948. (Nepoznati biografski podaci.)

Aktivan na SF sceni od 1972. do 1980. Atli je objavio četrdesetak priča i novela, koje još nisu sakupljene u zbirku. Autor srazmerno širokog tematskog repertoara, on je gradio svoj prosede pod manje ili više očiglednim uticajem Bredberija, Silverberga i Farmera, stvarajući često u saradnji sa Haudardom Voldropom i Lajzom Tatli i objavljujući ponajviše u časopisu *Galaxy*. U njegova bolja ostvarenja ubrajaju se storije „Kasterov poslednji skok“, „Crno poput jame, od pola do pola“, „Skorojević“ i „Avetinjska mora“. Okolnost da Atli još nema nijednu objavljenu knjigu, kao i da mu nije strano koketiranje sa komercijalnom SF produkcijom, uticala je da njegov ugled kod čitalačke publike i kritike bude prilično ograničen.

ATOMSKI ČOVEK PROTIV SUPERMENA (*Atom Man vs. Superman*).

Filmski serijal u petnaest epizoda. SAD, 1950. R. Spencer Bennett, U. Kirk Alyn, Lyle Talbot, Noel Neill, Tommy Boyd, Pierre Watkin, P. Columbia. Nastavak neuspelog filmskog serijala *Supermen* (1948), snimljen poglavito stoga što je prvobitni ugovor kompanije „Columbia“ sa nosiocima autorskog prava na lik Supermena predviđao dva zasebna dela. Fizička neprimerenost glavnog glumca liku koji tumači ovde je još izrazitija nego u prvom serijalu, a sada ga i po upečatljivosti glume nadmaša antagonist, „Atomski čovek“, Leks Lator (Lajl Talbot), koji ostaje znatno življe u sećanju od jednodimenzionog i gotovo infantilnog Supermena.

ATRAGON (*Kaitei gunkan*).

Film. Japan, 1964. Inoshiro Honda, S. Shinichi Sekizawa, F. Hajime Koizumi, S. E. Eiji Tsuburaya, M. Akira Ifukube, U. Tadao Takashima, Yoko Fujiyama, Hiroshi Koizumi, P. Toho, T. 96'

„Atragon“ je neobično vozilo za sve sredine: ono se podjednako lako kreće kroz vodu, vazduh, zemlju, po površini. Svrha ovog tehnološkog čuda biće – sasvim u duhu Hondinih ostalih ostvarenja – da se poraze osvajači što dolaze iz jednog tajanstvenog carstva prekrivenog vodenom masom Tihog okeana. Biće tu još niz čudesa sa zaštitnim znakom kompanije „Toho“ i sve će to neodoljivo podsećati na najuzbudljivije stranice Žila Verna. Natprosečno ostvarenje u okviru Hondinog opusa.

AUSTRALIJA.

U pogledu razvoja vlastite naučne fantastike Australija je imala peh da je obiman uvoz iz SAD i Velike Britanije, koji nije nalagao prevode i posebno

izdavanje, ostavljao malo prostora za neko značajnije ispoljavanje domaćeg SF potencijala. Pa ipak, prvi autentični australijski SF roman datira još iz 1892. – posredi je delo Roberta Potera *Uzgajivači bacila*. Časopisna faza SF publikovanja, osobena za sve zemlje engleskog govornog područja, kasnila je u Australiji oko dve decenije: SF periodika opsežnije se pojavljuje tek početkom pedesetih godina, kada se pokreće niz časopisa – *Thrills, Inc, Popular Science Fiction, Future Science Fiction, Visions of Tomorrow, Science Fiction Monthly* i tako dalje. Sve su to, međutim, bila kratkovečna izdanja u kojima je bilo malo domaće SF produkcije. Tek 1975. počinje da izlazi mesečnik *Void* koji prvenstveno donosi dela australijskih SF pisaca. Tamošnja naučna fantastika ostvarila je ozbiljniji prodor u svet tek pojavom nekoliko antologija krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina, među kojima su najznačajnije dve što ih je priredio Džon Bakster (*Pacifička knjiga australijske naučne fantastike, I-II*). Pisici sa petog kontinenta u podjednako meri objavljuju kod kuće i u ostalim sredinama engleskog govornog područja, što otežava vaspostavljanje osobene australijske SF tradicije. Najznačajniji tamošnji SF stvaraoči iz pedesetih godina bili su Dal Stevens i Norma Heming, da bi potom došlo pokolenje Džona Bakstera, Džeka Vodemsa i Dejvida Rouma, koje su „nasledili“ Čeri Vajlder i Dejvid Lejk. Poznati engleski autor Bertram Candler smatra se naturalizovanim Australijancem, te ga stoga često svrstavaju u SF pisce iz ove zemlje. Iz Australije je i poznati izučavalac SF žanra Donald Tak, autor obimne i višetomne *Enciklopedije naučne fantastike*. Početkom osamdesetih godina australijska kinematografija oboga tila je filmu naučnu fantastiku nizom ostvarenja, među kojima se posebno ističe antiutopijska serija o „Pobesnelom Maku“. Od 1969. u Australiji se dodeljuje, poglavito za domaće SF stvaralaštvo, nagrada „Ditmar“.

AUTHENTIC SCIENCE FICTION (*Autentična naučna fantastika*).

Britanski časopis malog formata, izlazio od januara 1951. do oktobra 1957. (ukupno osamdeset pet brojeva). Ne odstupajući bitno od tradicije američkih „palp“ izdanja, ovaj mesečnik raspolagao je skromnim budžetom, ali je ipak privukao gotovo sve značajnije autore britanske SF scene iz pedesetih godina, koji su tu objavljivali pod pravim imenom ili pod pseudonimima. U časopisu su izlazili i naučnopopularni tekstovi, a kvalitet naslovnih ilustracija bio je uglavnom veoma dobar.

AUTLEND (*Outland*).

Film. Velika Britanija, 1981. R. Peter Hyams, S. Peter Hyams, F. Stephen Goldblatt, S. E. Roy Field, John Stears, Bob Harman, M. Jerry Goldsmith, Richard

Rudolf, Michael Boddicker, U. Sean Connery, Peter Boyle, Frances Sternhagen, Kika Markham, P. The Ladd Company, T. 109'

Naučnofantastična verzija poznatog vesterna *Tačno u podne*. Šerif dolazi na rudarski asteroid da reši slučaj zagonetnih umiranja i otkriva da je uzročnik naročita droga koju rudarska kompanija krišom prodaje radnicima da bi što duže izdržali u krajnje napornim uslovima. Posle duže upotrebe, međutim, ova droga nagoni rudare u ludilo i često ih navodi na samoubistvo. Kompanija šalje plaćene ubice da uklone šerifa koga pred odlučujući obračun napuštaju svi, ali on ipak izlazi kao pobjednik posle spektakularne borbe. Izvanredno dočaran ambijent na jednoj rudarskoj svemirskoj postaji.

AUTOSTOPERSKI VODIČ KROZ GALAKSIJU

(*The Hitch-Hiker's Guide to the Galaxy*).

Radio-serijal. Velika Britanija, 1977. R. Douglas Adams, S. Douglas Adams, S. E. Paddy Kingsland, M. Paddy Kingsland, U. Simon Jones, Geoffrey McGivern, Mark Wing-Davey, Rula Lenska, Peter Jones, P. BBC.

Izuzetno popularan naučnofantastični radio-serijal, sa obiljem izvanrednih akustičkih efekata i trikova. Posredi je svojevrstno parodiranje žanra, odnosno klasične „spejs-opere“, sa naglašenim elementima groteske, što je naišlo na veoma dobar prijem kod slušalaca, tako da je serijal stekao gotovo kultne razmere, pretočivši se ubrzo i u druge medije. Tako je, na primer, snimljena televizijska serija po njegovim motivima, igrana je pozorišna predstava, izdat je specijalni album sa najuspelijim numerama, a objavljene su i četiri knjige: *Autostoperski vodič kroz Galaksiju*, *Restoran na kraju Vaseljene*, *Život, Vaseljena i sve ostalo* i *Do viđenja i hvala na svim ribama*. U serijalu se Zemljani javljaju kao beznadežno zaostala rasa, čija planeta postaje prepreka izgradnji velike galaktičke

transverzale. Protagonisti su jedan pravi i jedan tobožnji Zemljanin, odnosno prurušeni vanzemaljac koji je na licu mesta da bi, u svojstvu urednika, priredio novo izdanje *Autostoperskog vodiča kroz Galaksiju*. Oni se otiskuju na čudnovata putovanja ne samo kroz prostor nego i kroz vreme, doživljavajući uz put najneobičnije pustolovine i susrećući najbizarnija stvorenja, što je reditelju pružilo povoda za vanredno duhovite obrte i peripetije. Osobena komika ovog serijala proishodi uglavnom iz oneobičavanja nekih standardnih žanrovskih stereotipova, čemu veoma doprinosi raskošna radiofonska obrada puna originalnih zvučnih efekata, ali i humoristični naboj bizarnih dijaloga. Serijal je emitovan u polučasovnim epizodama jednom nedeljno, a njegov tvorac, Douglas Adams, ispekao je prethodno zanat na televizijskoj seriji *Dr Hu*.

AUTOSTOPERSKI VODIČ KROZ GALAKSIJU

(*The Hitch-Hiker's Guide to the Galaxy*).

Televizijska serija. Velika Britanija, 1981. R. Douglas Adams, S. Douglas Adams, U. Simon Jones, David Dixon, Mark Wing-Davey, Peter Jones, Dave Prowse, P. BBC.

Gotovo ista ekipa koja je priredila prvobitnu radio-verziju *Autostoperskog vodiča kroz Galaksiju* upriličila je i ovu televizijsku seriju, koja je u mnogo pogleda ponovila uspeh izvornog dela. Razume se, izvršena su neka preinačenja saobrazno novom mediju – tako, na primer, nestalo je pripovedača, na čije je mesto došao elektronski vodič – ali u osnovi je zadržan isti obrazac parodijskog poigravanja žanrovskim stereotipovima, punog osobene komike i vrcavih specijalnih efekata. Vizuelna dimenzija omogućila je da još više dođe do izražaja groteskni naboj radnje, a dijaloške deonice zadržale su svoju iskričavu duhovitost. Snimljeno je ukupno sedam polučasovnih epizoda, za koje su probrani najbolji sizeri iz radio-serijala.

B

BABA JAGA (*Baba Yaga*).

Film. Italija, 1972. R. Corrado Farina, S. Corrado Farina, F. Aiace Parolin, M. Piero Umiliani, U. Carrol Baker, George Eastman, Elj Galleani, Isabella de Funes, Angela Covello, P. 14 luglio Cinematografica, T. 90'

Rađen po motivima poznatog stripa Gvida Krepakska, ovaj film stoji na marginama SF žanra. Posredi je parabola o tajanstvenoj ženi koja poklanja jednoj fotografkinji lutku sa neobičnom sposobnošću da se pretvori u zgodnu devojku koja ubija otrovnim strelama. Lutka, međutim, pada i razbija se, tajanstvena žena nestaje, a sa njom i cela čarolija. Film je značajan ponajpre stoga što predstavlja primer pokušaja traženja alternativnog evropskog sineastičkog SF pristupa koji bi se razlikovao od klišeja holivudskih studija.

BAČELOR, DŽON KELVIN (Batchelor, John Calvin).

Američki pisac. Rođen u Brin Mouri 29.04.1948. Diplomirao 1970. Bavi se novinarstvom i pisanjem.

Dela

1. *Dalje pustolovine Halejeve komete (The Further Adventures of Halley's Comet)*, 1981.
2. *Rođenje Narodne Republike Antarktike (The Birth of the People's Republic of Antarctica)*, 1983.

Iako je napisamo samo dva – premda prilično obimna – romana, koji uz to nisu uspeli da uspostave kontakt sa žanrovskom publikom, Bačelor je ipak zavredio pomen u istoriji naučne fantastike. Posredi su nadasve ambiciozno napisana dela koja žanrovski elemenat koriste tek kao jedan od segmenata u složenom ustrojstvu radnje. U *Budućim pustolovinama Halejeve komete* žanrovsko pokrčiće jesu tri svemirska posmatrača koji se periodično vraćaju sa znamenitom repaticom da bi prisustvovali ponavljanju istog obrasca u ljudskoj civilizaciji: idealisti stradaju kao žrtve

makijavelističkih pragmatičara. *Rođenje Narodne Republike Antarktike* predstavlja parabolu o srodnosti surove prirode i jedne nove, opskurne ljudske zajednice, nastale na ruševinama savremenog sveta. I dok masovna žanrovska publika nikako nije mogla, što je i razumljivo, da pronikne u sve višeslojnosti i istančanosti ove polifone proze, kritika je bila prilično naklonjena Bačeloru, proglašivši ga jednim od najdarovitijih autora sa početka osamdesetih godina, što je on unekoliko izneverio sasvim skromnim obimom svog SF opusa.

BADRIS, ALDŽIS (Budrys, Algis).

Američki pisac litvanskog porekla. Rođen u Kenisbergu, u Nemačkoj, 09.01.1931. Emigrirao u SAD 1936. Završio Majamski univerzitet, a potom se bavio uredničkim, novinarskim i spisateljskim pozivom.

Dela

1. *Lažna noć (False Night)*, 1954.
2. *Čovek Zemlje (Man of Earth)*, 1958.
3. *Ko? (Who?)*, 1958.
4. *Baklja koja pada (The Falling Torch)*, 1959.
5. *Nitkovski Mesec (Rogue Moon)*, 1959.
6. *Neočekivana dimenzija (The Unexpeted Dimension)*, 1960.
7. *Badrisov pakao (Budrys' Inferno)*, 1963.
8. *Amsirs i gvozdeni trn (Amsirs and the Iron Thorn)*, 1967.
9. *Majklmes (Michaelmas)*, 1977.
10. *Krv i gorenje (Blood and Burning)*, 1978.
11. *Životna mašina (The Life Machine)*, 1979.

Badris se javio na SF sceni 1952. i sve do sredine naredne decenije bio je na njoj dinamično prisutan, ne toliko u pogledu kvantiteta koliko kvaliteta. Badrisova proza doprinela je stasavanju literarnih vrednosti naučne fantastike svojom slojevitošću, intelektualnim nabojima, profinjenim stilom. Pisao je pod većim brojem pseudonima,

uglavnom visoko iznad standardnog nivoa SF periodike iz pedesetih i šezdesetih godina, tako da se o njemu u kritici javilo mišljenje da je, zapravo, „odveć ozbiljan autor za naučnu fantastiku“. Pa ipak, uživao je naklonost masovne publike, a najveću popularnost doneo mu je roman *Nitkovski Mesec*. Dela su mu uglavnom samostalne celine – postoje samo dve kratke serije priča. Posle 1965. Badris će svoje veze sa SF žanrom svesti poglavito na recenzentsku i prikazivačku saradnju sa časopisima, da bi spisateljsku aktivnost obnovio tek krajem sedamdesetih godina, kada mu izlazi možda ponajbolji roman, *Majklmes*.

BAJNDER, IENDOU (Binder, Eando).

Pseudonim američkog pisca Otoa Oskara Bajndera (Otto Oscar Binder). Rođen u Besemeru 26.08.1911. Bavio se profesionalno pisanjem, stripom i uredničkim poslovima. Umro 14.10.1974.

Dela

1. *Novi život (The New Life)*, 1940.
2. *Marsovski mučenici (Martian Martyrs)*, 1940.
3. *Gospodi Stvaranja (Lords of Creation)*, 1949.
4. *Tri večna (The Three Eternals)*, 1949.
5. *Adam Link u prošlosti (Adam Link in the Past)*, 1950.
6. *Tamo gde se večnost okončava (Where Eternity Ends)*, 1950.
7. *Potlačeni mozgovi (Enslaved Brains)*, 1965.
8. *Adam Link – robot (Adam Link – Robot)*, 1965.
9. *Anton Jork – besmrtnik (Anton York – Immortal)*, 1965.
10. *Osvetnici protiv pljačkaša Zemlje (The Avengers Battle the Earth-Wrecker)*, 1967.
11. *Nemogući svet (The Impossible World)*, 1967.
12. *Pretnja letećih tanjira (Menace of the Saucers)*, 1969.
13. *Dvostruki čovek (The Double Man)*, 1971.
14. *Pet koraka do sutrašnjice (Five Steps to Tomorrow)*, 1971.
15. *Odlazi sa mog sveta (Get off My World)*, 1971.
16. *Noć letećih tanjira (Night of the Saucers)*, 1971.
17. *Zagonetka svemirskih piramida (Puzzle of the Space Pyramids)*, 1971.
18. *Tajna crvene tačke (Secret of the Red Spot)*, 1971.
19. *Terror u zalivu (Terror in the Bay)*, 1971.
20. *Um iz svemira (The Mind from Outer Space)*, 1972.
21. *Zaboravljena kolonija (The Forgotten Colony)*, 1972.
22. *Bolnički užas (The Hospital Horror)*, 1973.
23. *Graničareva tajna (The Frontier's Secret)*, 1973.

Bajnder se javio na SF sceni još početkom tridesetih godina, pišući kraće vreme u tandemu sa svojim bratom Erlom Endruom Bajnderom. Neobično ime Iendou (Eando) nastalo je od početnih slova njihovih imena povezanih veznikom

„and“ (E and O). Iako se nikada nije mogao podičiti nekom osobitom literarnošću, Bajnder je stekao priličnu popularnost kod čitalaca „palp“ časopisa kao i onih potonjih, pre svega zahvaljujući nekonvencionalnom pristupu nekim klasičnim temama i motivima. Tako, na primer, Bajnder još 1939. objavljuje priču pod naslovom „Ja, robot“ – prvu u nizu storija o robotu Adamu Linku, koji biva prikazan blagonaklono i u prvom licu, sa svim oprečno celoj predašnjoj tradiciji. (Ova serija naročito je upečatljivo delovala na tada mladog Isaka Asimova.) Slično tome, Bajnder među prvima skida romantičnu koprenu sa svemirskih letova, predočavajući i njihova naličja. Bajnder je autor još nekoliko popularnih ciklusa – „Anton Jork“, „Via“, „NLO“ – ali on u osnovi ipak ostaje prevashodno pisac „spejs-opere“, koju dograđuje elementima mnogih drugih popularnih žanrova kojima se takođe obimno bavio, kao i iskustvima iz rada na stripu. Objavljivao je i pod nizom pseudonima: Džon Kolridž, J. F. Tarek, Gordon A. Džils, Din D. O' Brajen i Vil Gart.

BAJT, DRAGO.

Jugoslovenski izučavalac naučne fantastike. Rođen u Ljubljani 1948. Diplomirao ruski jezik i svetsku književnost na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Radi kao urednik na radiju i u izdavaštvu, baveći se uporedo pisanjem i prevodenjem. Vodeći slovenački izučavalac naučne fantastike, Bajt objavljuje tekstove o SF žanru od sredine sedamdesetih godina, pokazujući se kao pronicljivi erudita koji umešno primenjuje književnoteorijsku upućenost na izučavanje različitih vidova uglavnom pisane naučne fantastike. Bajtovi eseji o SF žanru sakupljeni su u knjigu *Ljudje, zvezde, svetovi, vesolja* (1982), čiji je težišni deo posvećen pionirskom razmatranju slovenačke naučne fantastike. Značajniji doprinos žanru Bajt je ostvario i kao prevodilac, prevršivši na slovenački jezik niz značajnih dela ruske naučne fantastike.

BAK RODŽERS (Buck Rogers).

Filmski serijal u dvanaest epizoda. SAD, 1939. R. Ford Beebe i Saul A. Goodkind, S. Norman S. Hall i Ray Trampe, U. Buster Crabbe, Constance Moore, C. Montague Shaw, Jackie Moran i Henry Brandon, P. Universal, D. 24 kotura.

Filmski debi junaka prvog SF stripa zanimljiv je pre svega zbog okolnosti da mu je put utro prethodni uspeh dva serijala o Flašu Gordonu, liku koji je neposredno proistekao iz Baka Rodžersa, ali i čije su pustolovine prve ekranizovane. Producent je očigledno veoma držao do ove srodnosti dva junaka i njihovih doživljaja, tako da je za naslovni lik u serijalu o Baku Rodžersu angažovao istog glumca koji je prethodno igrao Flaša Gordona – Bastera Kreba – što je dodatno uslovlilo da serijali veoma nalikuju jedan na drugi. No, to im, kako izgleda, nije mnogo smetalo da steknu zamašnu

popularnost i da nadahnu mnoge potonje slične serijale. U serijal o Baku Rodžersu uložen je zamašan budžet, a scenaristi su se uglavnom verno držali stripovnog izvornika. Bak Rodžers se budi na Arktiku posle pola milenijuma hibernacije, zadobija poverenje i naklonost Vilme Diring, da bi potom sa njom i dr Hjuerom krenuo u pohod protiv Zaga, opakih osvajača sa Saturna (u stripu, koji je u priličnoj meri rasistički obojen, to su Mongoli), kojima pomaže i jedan zemaljski negativac. Sledi uzbudljiv akcioni siže, koji će kasnije često biti „citiran“ u srodnim vrstama filmova, a koji je ovde delimično preuzet iz serijala o Flašu Gordonu. Zanimljivo je da su ove prve filmske pustolovine o Baku Rodžersu kasnije, tokom pedesetih godina, u dva maha prikazane kao televizijska serija pod naslovima *Planetni odmetnici* i *Određite Saturn*.

BAK RODŽERS (*Buck Rogers*).

Televizijska serija. SAD, 1979-1981. R. Daniel Haller, S. Glen A. Larson i Leslie Stevens, F. Frank Beascoechea, S. E. Bud Ewing, M. Stu Philips, U. Gil Gerard, Erin Gray, Pamela Hensley, Henry Silva, Tim O'Connor, Joseph Wiseman, Felix Silla, P. NBC. *Bak Rodžers u 25. stoleću*, koji je u Evropi prikazivan kao film, predstavljao je, u stvari, uvodnu epizodu televizijske serije koja se tokom skoro tri godine zadržala na malim ekranima u SAD. Posredi je osavremenjena verzija poznatog filmskog serijala iz 1939. godine, sa donekle izmenjenim likovima i vrstama zapleta, ali u osnovi to je i dalje „spejs-opera“, nastala na talasu popularnosti koji je pratio Lukasovu seriju „Zvezdani ratovi“. Uvodna epizoda još je tu ponajbolje urađena, budući da se siže posle rastače u odavno viđeni kliše, tako da je bilo razloga za njeno izdvajanje u filmsku verziju.

BAK RODŽERS U 25. STOLEĆU (*Buck Rogers in the 25th Century*).

Strip američkih autora Džona Flinta Dila i Filipa Frensis a Naulena. Prvi autentični SF strip koji se nije obraćao isključivo omladinskoj publici. Nastao prema motivima Naulenove storije „Armagedon 2419“, *Bak Rodžers* se izvorno pojavio 1929. i bez prestanka je izlazio do 1967. Strip su, hronološki, crtali Dik Kolkins, Ras Kiton, Rik Jeger, Marfi Anderson i Džin Taska. Bak Rodžers je zamišljen kao tipičan junak „spejs-opere“ iz tridesetih godina, koji dospeva pola milenijuma u budućnost, gde se, uz pomoć prijateljice Vilme, iz epizode u epizodu bori protiv opakog Kejna i njegovih „crvenih Mongola“, koristeći sav raspoloživ SF arsenal iz tog vremena. Iako je kvalitet crteža u početku donekle zaostajao za sižeo, budući da je bio prilično pojednostavljen i shematizovan, nasuprot uglavnom domišljatim zapletima i maštovitim pustolovinama, strip je ipak stekao neočekivanu i dugotrajnu popularnost – možda

ponajpre zahvaljujući okolnosti što je predstavljao veoma atraktivnu novinu na SF polju. Usledio je niz epigonskih varijacija, među kojima su najpoznatije *Brik Bredford* i *Flaš Gordon*. Neke od njih bile su grafički i sižejno neosporno uspešnije, ali to ipak dugo nije ugrozilo popularnost odvažnog kapetana iz 25. stoleća. Prema motivima stripa o Baku Rodžersu upriličeni su radio-serijal, nekoliko filmskih i televizijskih serija, a 1979. snimljen je svojevrsan „omažni“ celovečernji film.

BAK RODŽERS U 25. STOLEĆU (*Back Rogers in the 25th Century*).

Radio-serijal. SAD, 1932-1939. R. Jack Johnstone, S. Jack Johnstone, Joe A. Cross, Albert G. Miller, Philip Nowlan i Richard Calkins, U. Matt Crowley, Curtis Arnall, Carl Frank, John Larkin, Adele Ronson, Edgar Stehli, Ronald Liss, Elaine Melchior, P. CBS.

Kada je Filip Naulen objavio u avgustovskom broju za 1928. godinu časopisa *Amazing Stories* priču pod naslovom „Armagedon 2419“, u kojoj se kao glavni lik pojavio izvesni Entoni Rodžers, verovatno nije ni slutio kakvu lavinu tog časa pokreće. Slučaj je hteo da se ova storija dopadne Džonu Flintu Dilu, veoma uticajnoj osobi u tadašnjem američkom novinarstvu, koji je odmah naredio od Naulena da u saradnji sa crtačem Ričardom Kolkinsom priredi stripovnu verziju svog dela. Tandem se dao na posao i već 7. januara 1929. godine pojavio se prvi naučnofantastični strip na svetu, *Bak Rodžers*. Izlazeći neprekidno sve do 1967, ovaj strip objavljuvan je u preko četiri stotine novina na dvadesetak jezika, stekavši izuzetnu popularnost i utrevši put velikoj plimi SF stripa koja je ubrzo usledila. Treći medij u kome se javio Bak Rodžers bio je radio. Nepune četiri godine posle stripovnog debija, u času kada je bio na vrhuncu popularnosti, ovaj junak oglasio se i preko etera, premijerno 7. novembra 1932. Njegovi doživljaji izlagani su u petnaestominutnim epizodama, četiri puta nedeljno, u elitnim predvečernjim terminima, okupljajući jedno vreme ispred prijemnika milionsku armiju poklonika i slušalaca. Potreba da se akustički dočaraju raznovrsne Rodžersove tehničke naprave i oruđa dovela je do pronalaska niza radiofonjskih trikova koji se još i danas koriste – nipošto samo u SF radio-delima.

BAK RODŽERS U 25. STOLEĆU (*Buck Rogers in the 25th Century*).

Televizijska serija. SAD, 1950-1951. R. Babette Henry, S. Gene Wyckoff, U. Kem Dibbs, Robert Pastence, Lou Prentis, Harry Sothern, Harry Kingston, Stanford Bickart, P. ABC.

Nadahnut uspehom *Kapetana Vide a njegovih video rendžera*, na televiziji se pojavljuje i znameniti junak stripa i filmskog serijala, Bak Rodžers, ostavši na malim ekranima bezmalo dve godine u nizu dvadesetpetominutnih epizoda. Držeći se već oprobane formule naivnih akcionih zapleta

i obraćajući se prvenstveno mlađoj publici, ova serija koja je uživo prenošena iz studija skromne tehničke i dekorske opremljenosti umnogome je zaostajala za filmskim serijalom, koji je ubrzo, u dva navrata, takođe prikazan na televiziji.

BAK RODŽERS U 25. STOLEĆU (*Buck Rogers in the 25th Century*).

Film. SAD, 1979. R. Daniel Haller, S. Glen A. Larson, Leslie Stevens, F. Frank Beascochea, S. E. Bud Ewing, Peter Gibbons-Fly, Elex Funke, M. Stu Phillips, U. Gil Gerard, Pamela Hensley, Erin Gray, Henry Silva, Tim O'Connor, Joseph Wiseman, Duke Butler, P. Universal, T. 89'

Nova filmska verzija prvog autentičnog SF stripa. Posredi je, zapravo, pilot-epizoda američke TV serije, koja je u Evropi prikazivana u obliku celovečernjeg filma. Serija, odnosno film, nastali su na talasu uspeha što ga je podigao Lukasov ciklus „Zvezdani ratovi“, označivši početak kratkotrajnog razdoblja rehabilitacije „spejs-opere“. Bak Rodžers je sada astronaut iz 1987. godine koji prilikom jedne svemirske misije nailazi na jato „gasnih kometa“, biva zamrznut i budi se posle pet stotina godina – ali kao zarobljenik osvajača iz sazvežđa Zmaj koji se upinju da probiju zaštitno polje oko Zemlje. Glavni junak uspeva da im umakne i da prodre do svoje matične planete koju zatiče potpuno izmenjenu: atomski rat opustošio je ceo globus, a samo mali broj odabranih preživelih nastanjuje veliki kupolasti grad, Novi Čikago, dok ostali prostor pripada mutantima. Posle niza komičnih peripetija, Bak Rodžers uspeva da dokaže da nije uohoda osvajača i predvodi Zemljane u neizbežni okršaj sa Drakoncima. Razume se, u tome mu obilato pomažu Vilma Diring i dr Hjuer, a odmažu opaki Kejn i pogubno zavodljiva princeza Ardel. Iako ambiciozno pravljen, film nije ostavio poseban utisak na publiku i kritiku, što je najbolji pokazatelj da je era junaka kakav je Bak Rodžers ipak nepovratno minula.

BAKSTER, DŽON (Baxter, John).

Australijski pisac. Rođen 14.12.1939. u Sidneju. Radio je za razne vladine ustanove u Australiji i Engleskoj, kao i pri mnogim filmskim institutima. Živi u Engleskoj.

Dela

1. *Tuđinci (The Off-Worlders)*, 1966.
2. *Hermesov pad (The Hermes Fall)*, 1978.
3. *Crna jahta (The Black Yacht)*, 1982.

Bakster se javio prvim SF pričama početkom šezdesetih godina, ali je veće uvažavanje u naučnofantastičnim krugovima stekao tek deceniju kasnije, kada priređuje dve pionirske antologije australijskih SF pisaca (1968. i 1971.), kao i knjigu o SF filmu, *Naučna fantastika na ekranu* (1970). Iako je objavio tri romana, Bakster je znatno poznatiji po izvrsnim SF pričama, nastalim tokom šezdesetih godina, koje se odlikuju visokom

literarnošću, bliskom načelima „novog talasa“, pretpostavljajući jalove žanrovske klišeje jezičkom eksperimentu i istančanom stilu. Izuzmu li se romani *Hermesov pad* i *Crna jahta*, Bakster nije objavljivao naučnu fantastiku posle 1968. Godine 1971. pripala mu je nagrada „Ditmar“.

BALARD, DŽEJMS GREM (Ballard, James Graham).

Britanski pisac. Rođen 15.11.1930. u Šangaju, u Kini. Upisao je medicinu na Kembridžu, ali je nije završio. Naučnu fantastiku počeo je da piše sredinom pedesetih godina, a profesionalni pisac postao je početkom šezdesetih.

Dela

1. *Vetar niotkud (The Wind from Nowhere)*, 1962.
2. *Potopljeni svet (The Drowned World)*, 1962.*
3. *Glasovi vremena i druge priče (The Voices of Time and Other Stories)*, 1962.
4. *Bilenijum i druge priče (Billenium and Other Stories)*, 1962.
5. *Četvorodimenziona noćna mora (The Four-Dimensional Nightmare)*, 1963.
6. *Pasoš za večnost i druge priče (Passport to Eternity and Other Stories)*, 1963.
7. *Zapaljeni svet (The Burning World)*, 1964.
8. *Poslednja obala (The Terminal Beach)*, 1964.
9. *Kristalni svet (The Crystal World)*, 1966.
10. *Nemoguć čovek i druge priče (The Impossible Man and Other Stories)*, 1966.
11. *Područje katastrofe (The Disaster Area)*, 1967.
12. *Dan večnosti (The Day of Forever)*, 1967.
13. *Pretovareni čovek (The Overloaded Man)*, 1967.
14. *Zašto želim da tučam Ronaldu Regana (Why I Want to Fuck Ronald Reagan)*, 1968.
15. *Izložba zverstava (The Atrocity Exhibition)*, 1970.
16. *Hronopolis i druge priče (Chronopolis and Other Stories)*, 1971.
17. *Crvenkasti pesak (Vermilion Sands)*, 1971.
18. *Tras! (Crash!)*, 1973.*
19. *Betonsko ostrvo (Concrete Island)*, 1974.
20. *Oblakoder (High-Rise)*, 1975.
21. *Avion u niskom letu i druge priče (The Low-Flying Aircraft and Other Stories)*, 1976.
22. *Najbolje od Dž. G. Balarda (The Best of J. G. Ballard)*, 1977.
23. *Najbolje kratke priče Dž. G. Balarda (The Best Short Stories of J. G. Ballard)*, 1978.
24. *Neograničena kompanija sna (The Unlimited Dream Company)*, 1979.
25. *Venerijanski lovci (The Venus Hunters)*, 1980.
26. *Zdravo, Ameriko (Hello America)*, 1981.
27. *Mitovi bliske budućnosti (The Myths of the Near Future)*, 1982.

Gotovo da nema pisca oko čijeg su se SF opusa toliko lomila koplja tokom šezdesetih godina kao što je to bio Džejsms Balard. Njegova nadasve osobena SF proza, istančanog stila i višeslojnog

ustrojstva, sa jedne je strane oduševljavala sve one koji su smatrali da su naučnoj fantastici sasvim primerene visoke umetničke pretenzije, dok je sa druge ozlojeđivala žanrovske puritance kojima je svako istupanje iz tradicionalnih shema i obrazaca bilo strano. Odlikujući se izuzetnom spisateljskom nadarenošću, Balard je bio jedan od glavnih zatočenika „novog talasa“, koji se možda ponajmanje od svih izgubio u pukom artizmu i sačuvaov visoku komunikativnost svog prosedea. Svetovi koje on gradi po pravilu su ruševine preostale posle neke globalne kataklizme, bilo prirodne ili veštačke, a likovi koji tu pokušavaju da se snađu uglavnom su antijunaci koji se nimalo ne upinju da stvari vrata u pređašnje stanje, već jedino nastoje da pronađu neku svoju kratkovečnu nišu. Ova atmosfera beznađa i apatije, koja je svojstvena gotovo svim Balardovim delima, predstavljajući možda zalogu njihove visoke književne vrednosti, ponajpre je uslovlila da ona nikada ne steknu neku veću popularnost – te je otuda ovaj autor prošao gotovo bez ijednog žanrovskog odličja (dobio je jedino „Britansku nagradu za naučnu fantastiku“ 1979), uprkos činjenici da je u umetničkom pogledu zadužio naučnu fantastiku znatno više od mnogih višestrukih laureata i da mu već odavno niko ne osporava izuzetno mesto u istoriji naučne fantastike. Iako je napisao niz izvrsnih romana, Balard se danas smatra pre svega nenadmašnim majstorom SF priče.

BALMER, EDVIN (Balmer, Edwin).

Američki pisac. Rođen 1883. Radio kao inženjer i urednik, baveći se uporedo pisanjem. Umro 1959.

Dela

1. *Leteća smrt* (*The Flying Death*), 1927.
2. *Kada se svetovi sudare* (*When Worlds Collide*), 1933, /sa Philipom Wyliejem/*
3. *Pošto se svetovi sudare* (*After Worlds Collide*), 1934, /sa Philipom Wyliejem/

Pišući uglavnom trilere i detektivske priče, Balmer je u nekoliko navrata zakoračio i na SF scenu, gde je kao najznačajnije delo ostavio dvodelnu seriju *Kada se svetovi sudare* i *Pošto se svetovi sudare*, napisanu u tandemu sa Filipom Vajlijem. U romanima je reč o pojavi jedne lutajuće zvezde u Sunčevom sistemu koja Zemlji donosi uništenje. Srećnici izabrani žrebom bivaju upućeni naročito napravljenim svemirskim brodom na planetu pogodnu za život što kruži oko zvezde-uljeza. Prema motivima prvog romana snimljen je 1951. uspeli istonaslovni film.

BALMER, KENET (Bulmer, Kenneth).

Britanski pisac. Rođen u Londonu 14.01.1921. Po završenom koledžu odlazi za vreme rata u vojnu službu, zatim menja nekoliko zanimanja, da bi se početkom pedesetih godina posvetio profesionalnom pisanju.

Dela

1. *Svemirska izdaja* (*Space Treason*), 1952, /sa A. V. Clarkeom/
2. *Kibernetiski kontrolor* (*Cybernetic Controller*), 1952, /sa A. V. Clarkeom/
3. *Susret u svemiru* (*Encounter in Space*), 1952.
4. *Spasavanje svemirskog broda* (*Space Salvage*), 1953.
5. *Zvezde su naše* (*The Stars Are Ours*), 1953.
6. *Galaktička spletko* (*Galactic Intrigue*), 1953.
7. *Carstvo haosa* (*Empire of Chaos*), 1953.
8. *Misija ka zvezdama* (*Mission to the Stars*), 1954.
9. *Vazali Venere* (*Vassals of Venus*), 1954.
10. *Robovi Spektra* (*Slaves of Spectrum*), 1954.*
11. *Povratak Marsovca* (*Home is the Martian*), 1954.
12. *Svet u plamenu* (*World Aflame*), 1954.
13. *Izazov* (*Challenge*), 1954.
14. *Zorani* (*Zhorani*), 1954.
15. *Opasnost iz svemira* (*Peril from Space*), 1954.
16. *Grad pod morem* (*City under the Sea*), 1957.
17. *Tajna ZI* (*The Secret of ZI*), 1958.
18. *Prevrtljivi svetovi* (*The Changeling Worlds*), 1959.
19. *Zemaljski bogovi dolaze* (*The Earth Gods Are Coming*), 1960.
20. *Inat* (*Defiance*), 1960.
21. *Ničiji svet* (*No Man's World*), 1961.
22. *S one strane srebrnog neba* (*Beyond the Silver Sky*), 1961.
23. *Kobna vatra* (*The Fatal Fire*), 1962.
24. *Vetar slobode* (*The Wind of Liberty*), 1962.
25. *Čarobnjak zvezdanog broda „Posejdon“* (*The Wizard of Starship Poseidon*), 1963.
26. *Lov od milion godina* (*The Million Year Hunt*), 1964.
27. *Svet demona* (*Demons' World*), 1965.
28. *Zemlja koja nije uneta u karte* (*Land Beyond the Map*), 1965.
29. *Čuvajte se zvezda* (*Behold the Stars*), 1965.
30. *Svetovi za uzimanje* (*Worlds for the Taking*), 1966.
31. *Prestići sudnji dan* (*To Outrun Doomsday*), 1967.
32. *Ključ za Irunijum* (*The Key to Irunium*), 1967.
33. *Ciklus Nemezis* (*Cycle of Nemesis*), 1967.
34. *Ljudi sudnjeg dana* (*The Doomsday Men*), 1968.
35. *Ključ za Venudin* (*The Key to Venudine*), 1968.
36. *Zvezdani pustolovi* (*Star Venturers*), 1969.
37. *Čarobnjaci Senčurije* (*The Wizards of Senchuria*), 1969.
38. *Kandar* (*Kandar*), 1969.
39. *Kultura ljage* (*The Ulcer Culture*), 1969.
40. *Brodovlje Durostoruma* (*The Ships of Durostorum*), 1970.
41. *Blazon* (*Blazon*), 1970.
42. *Zvezdano blago* (*Star Trove*), 1970.
43. *Mačevi varvara* (*The Swords of Barbarians*), 1970.

44. *Lovci Jundagaja (The Hunters of Jundagai)*, 1971.
45. *Gutači električnih mačeva (The Electric Sword Swallowers)*, 1971.
46. *Sumanuti grad (The Insane City)*, 1971.
47. *Raove kočije (The Chariots of Ra)*, 1972.
48. *Simbiotički spoj (On the Symb-Socket Circuit)*, 1972.
49. *Svet-tobogan (Roller Coaster World)*, 1972.
50. *Odlazak na Škorpiju (Transit to Scorpio)*, 1972.
51. *Sunca Škorpije (The Suns of Scorpio)*, 1973.
52. *Ratnik Škorpije (Warrior of Scorpio)*, 1973.
53. *Mačevalaštvo Škorpije (Swordship of Scorpio)*, 1973.
54. *Knez Škorpije (Prince of Scorpio)*, 1974.
55. *Ljudi-psi Antaresa (Manhounds of Antares)*, 1974.
56. *Arena Antaresa (Arena of Antares)*, 1974.
57. *Vrtložje zvezda (The Whirlpool of Stars)*, 1974.
58. *Čovek na pogon (The Boosted Man)*, 1974.
59. *Zvezdani grad (Star City)*, 1974.
60. *Gen muževnosti (The Virility Gene)*, 1975.
61. *Letači Antaresa (Fliers of Antares)*, 1975.
62. *Junak Antaresa (Bladesman of Antares)*, 1976.
63. *Osvetnik Antaresa (Avenger of Antares)*, 1975.
64. *Armada Antaresa (Armada of Antares)*, 1976.
65. *Plime Kregena (The Tides of Kregen)*, 1976.
66. *Otpadnik Kregena (The Renegade of Kregen)*, 1976.
67. *Krozair Kregena (Krozair of Kregen)*, 1976.
68. *Tajna Škorpija (Secret Scorpio)*, 1977.
69. *Kočije snova (Dream Chariots)*, 1977.
70. *Izbrušena bronza (Wetted Bronze)*, 1978.
71. *Divlja Škorpija (Savage Scorpio)*, 1978.
72. *Zarobljena Škorpija (Captive Scorpio)*, 1978.
73. *Zlatna Škorpija (Golden Scorpio)*, 1978.
74. *Život za Kregen (A Life for Kregen)*, 1979.
75. *Mač za Kregen (A Sword for Kregen)*, 1979.
76. *Blago za Kregen (A Fortune for Kregen)*, 1979.
77. *Pobeda za Kregen (A Victory for Kregen)*, 1980.
78. *Zveri Antaresa (Beasts of Antares)*, 1980.
79. *Pobunjenik Antaresa (Rebel of Antares)*, 1980.
80. *Kruna boga-mača (Crown of the Sword-God)*, 1980.
81. *Legija Antaresa (Legion of Antares)*, 1981.
82. *Saveznici Antaresa (Allies of Antares)*, 1981.
83. *Lavirinti Škorpije (Mares of Scorpio)*, 1982.
84. *Delia sa Valije (Delia of Vallia)*, 1982.
85. *Dijamantska kontesa (The Diamond Contessa)*, 1983.
86. *Plamenovi Škorpije (Fires of Scorpio)*, 1983.
87. *Kandže Škorpije (Talons of Scorpio)*, 1983.
88. *Maske Škorpije (Masks of Scorpio)*, 1984.
89. *Strelac Seg (Seg the Bowman)*, 1984.
90. *Vukodlaci Kregena (Werewolves of Kregen)*, 1985.
91. *Čarobnica Kregena (Witch of Kregen)*, 1985.

Izuzetno obiman Balmerov SF opus predstavlja možda najtipičniji primer komercijalizacije žanra koja hiperprodukciju potpuno pretpostavlja kvalitetu. Zainteresovavši se za naučnu fantastiku još kao tinejdžer, Balmer se javio kao autor na SF sceni 1952, počevši odmah da zasipa izdavače svojim „instant“ rukopisima. Pišući pod nizom pseudonima (H. K. Balmer, Piter Grin, Česmen Skot, Frenk Brendon, Rapert Klinton, Filip Kent, Alen Bart Akers, Tali Zetford, Mening Norvil i tako dalje) i stvarajući podjednako obimno i izvan SF žanra, britanski autor gotovo bez izuzetka se držao klišeizovanih obrazaca trivijalne književnosti, praktično bez ikakve literarne ambicije. Njegova dela bila su predviđena za jednokratnu upotrebu publike bez ikakvih estetskih zahteva koja je kupovala jevtinu avanturističku prozu i njome se eskapistički zadovoljavala. Naučna fantastika je za ovu svrhu pružala pogodan mizanscen, ali Balmer nije mnogo držao do žanrovskih razgraničenja, u smislu da su njegove „spejs-opere“ najčešće svojevrsni hibrid naučne i epske fantastike, neretko sa težištem na ovoj drugoj. Gotovo da nema motiva i teme iz zamašne SF tradicije kojima se on nije bavio u svojim devedesetak romana i velikom broju priča koje nisu sakupljene u zbirke, ali sve je to beznađežna konfekcijska produkcija sa stereotipnim „strip“ likovima i shematizovanim sižeima. Tek negde krajem šezdesetih godina Balmer je nakratko pokušao da piše nešto preduzimljivije, opredelivši se za socijalnu satiru, ali ni njegova publika ni njegovi izdavači nisu imali mnogo „sluha“ za to, niti su posredi bila iole originalnija dela, tako da se on ubrzo vratio standardnom avanturističkom miljeu, uglavnom stvarajući beskrayne serije (o Dreju Preskotu, Rajderu Huku, Odanu, o ratu između Zemlje, Šurilala i Takata, o „ključu za dimenzije“ i tako dalje). Iako se Balmer nikada nije isticao kvalitetom, već sam obim njegovog opusa obezbedio mu je izvesno uvažavanje na britanskoj SF sceni. Počev od sedamdesetih godina on je pored opsežnog pisanja počeo da priređuje SF antologije, ali ni tu se nije bitno izdigao iznad prosečnosti.

BANČ, DEJVID (Bunch, David).

Američki pisac. Rođen u Louri Sitiju. Magistrirao na Univerzitetu u Ajovi. Radio najduže kao vojni kartograf.

Dela

1. *Moderen (Moderan)*, 1971.

Iako nikada nije stekao popularnost masovne publike, Banč je ipak zavredio posebno mesto u savremenoj američkoj naučnoj fantastici svojim izvrsnim paraboličnim pričama, čija je radnja uglavnom smeštena u jedan budući svet, „Moderen“, u kome ljudi uživaju izuzetnu dugovečnost, zahvaljujući kiborškim zamenama gotovo svih bioloških organa. U stvari, posredi su bezmalo roboti – koji se i ponašaju na osoben „robotški“

način, uprkos ljudskom poreklu. Najbolje storije iz ove serije mozaički su objedinjene u roman *Moderen*, ali je još preko sto Bančovih priča ostalo izvan knjiškog izdanja.

BAR, DŽORDŽ (Barr, George).

Američki ilustrator. Rođen 1937. Završivši akademiju za primenjenu umetnost, Bar počinje da radi najpre za amaterska SF glasila, da bi od 1961. prešao u profesionalna. Poglavitno je saradivao sa časopisom *Galaxy*, da bi potom glavni deo svog ilustratorskog opusa ostvario u saradnji sa Volhajmovom izdavačkom kućom „Daw“, radeći korice SF knjiga. Srodan po pristupu Rekemu i Parišu, a naročito Hensu Boku, Bar se istakao originalnim prezentacijama egzotičnih, premda uglavnom antropomorfizovanih vanzemaljaca, dok mu je stil bio ugladen, sa puno pastelnih preliva i minuciozno izbrušenih detalja.

BARBARELA (*Barbarella*).

Strip francuskog autora Žan-Kloda Forea. Izvorno se pojavivši 1962, ovaj strip stekao je veliku popularnost, možda ponajpre stoga što je bio namenjen odrasloj publici. Naslovna junakinja, Barbarela, zamišljena je kao naadsva zgodni astronaut koji na mnoštvu svetova doživljava najrazličitije pustolovine sa egzotičnim i izrazito erotskim nabojima. Po motivima Foreove tvorevine Rože Vadim je snimio uspeli film. Fore je u potonjim epizodama nastojao da donekle potisne erotičnost svoje junakinje, ali ona je u prvobitnoj verziji već postala paradigma koju će kasnije oponašati mnogi autori stripa. Iz crtačkog pera francuskog umetnika poteklo je još nekoliko valjanih stripova – *Tajanstveni, jutro, podne i večer*, (1972) i *Osveta licemera* (1977) – ali su oni, iako sasvim korektno načinjeni, ostali u senci *Barbarele* (koja se, doduše, javlja i u nekim epizodama ovih docnijih dela).

BARBARELA (*Barbarella*).

Film. Francuska/Italija, 1967. R. Roger Vadim, S. Terry Southern, Roger Vadim, Claude Brule, Vittorio Bonicelli, Clement Biddle Wood, Brian Degas, Tudor Gates, Jean-Claude, Forest, F. Claude Renoir, K. Jacques Fonteray, S. E. August Lohman, M. Bob Crewe, Charles Fox, U. Jane Fonda, John Phillip Law, Anita Pallenberg, David Hemmings, Molo O'Shea, Marcel Marseau, Ugo Tognazzi, Claude Dauphin, P. Paramount, T. 98'

Filmska verzija prvog SF stripa „za odrasle“, *Barbarele*, francuskog crtača Žan-Kloda Forea, iz 1962. godine. Radnja filma usredsređena je na pustolovine naslovne junakinje na bizarnoj planeti Sogo, gde je ona prispela, u svojstvu međugalaktičkog agenta, sa naumom da se domogne jednog opakog naučnika. Vadim koristi ovaj klasičan SF milje iz arsenala „spejs-opere“ za nizanje grotesknih i parodijskih situacija, čija je neobičnost ponekad

veoma izrazita (deca sa sadističkim sklonostima i lutkama-ljudožderima). Postoji stalan erotski naboj, oličan u poluobnaženoj Džejn Fondi (tada Vadimovoj supruzi), a vrhunac se u ovom smislu dostiže sa svojevrsnom „seks-mašinom“. Težnja ka prekomernoj grotesknosti često, međutim, ide nauštrb SF komponenti, što Vadimu očigledno nije mnogo smetalo, budući da je naučna fantastika za njega bila tek kratkotrajna avantura. Vizuelnoj efektivnosti filma naročito doprinosi izvrсна kamera Kloda Renoara.

BARBE, PJER (Barbet, Pierre).

Pseudonim francuskog pisca Kloda Avisa (Claude Avice). Rođen 1925. godine. Diplomirao farmaciju i pored apotekarskog poziva bavio se pisanjem.

Važnija dela

1. *Ka izgubljenoj budućnosti* (*Ver un avenir perdu*), 1962.
2. *Vavilon 3805*. (*Babel 3.805*), 1962.
3. *Volfove jazbine* (*Les cavernicoles de Wolf*), 1966.
4. *Uhode iz beskraja* (*Les limiers de l'infini*), 1966.
5. *Gospodari pulsara* (*Les maitres des pulsars*), 1970.
6. *Bafometovo carstvo* (*L'empire du Baphomet*), 1971.
7. *O čemu sanjaju psiborzi?* (*A quoi songent les psyborgs?*), 1974.
8. *Veterani Eridana* (*Les grognards d'Eridan*), 1975.

Popularni francuski SF autor, koji je pisao i pod dva angloamerička pseudonima (Dejvid Mejn i Oliver Sprigel). Opus mu sačinjava četrdesetak dela, žanrovski i umetnički uglavnom sasvim bezvrednih: posredi su naivne i često nesuvisle pustolovine u SF miljeu, epigonski rađene po uzoru na najslabiji deo tradicije američke „spejs-opere“, koje, međutim, izgleda da imaju svoju odanu publiku među francuskim čitaocima.

BARBIERI, VELJKO.

Jugoslavenski pisac. Rođen 14.05.1950. u Splitu. Bavi se profesionalno pisanjem.

Dela

1. *Trojanski konj*, 1980.
2. *Epitaf carskog gurmana*, 1983.

Prisutan na spisateljskoj sceni od početka sedamdesetih godina, Barbieri, koji je književni ugled stekao nežanrovskim delima, načinio je dva značajna iskoračenja prema SF žanru. U oba navrata autor gradi osobenu antiutopijsku viziju – ali u različitom tonu. U *Trojanskom konju* reč je o jednom bizarnom radnom logoru kojim upravlja fantomski glas; protagonist dela, Aron, uzalud će pokušavati da pronikne u identitet ovog glasa i u svrhu logorskog kažnjavanja. Junak romana *Epitaf carskog Gurmana* živi u svetu u kome je izričito proskribovano uživati u jelu; ishrana je ograničena na konzervisane državne obroke, a

protagonista koji je uhvaćen u *magnum crimenu*, gurmanskoj gozbi, izabraće radije samoubistvo nego da se vrati jednoličnoj bljutavosti konzervi. Posredi su uzbudljivo sazdana dela koja Barbierija svrstavaju u sam vrh savremenih domaćih SF autora.

BARDŽIS, ENTONI (Burgess, Anthony).

Britanski pisac. Rođen u Mančesteru 25.02.1917. Diplomirao engleski jezik na Mančesterskom univerzitetu. Za vreme rata bio u vojnoj službi, a potom se posvetio spisateljskom pozivu. Predavao na većem broju evropskih i američkih univerziteta.

Dela

1. *Paklena pomorandža* (*A Clockwork Orange*), 1962.*
2. *Bez semena* (*The Wanting Seed*), 1962.
3. 1985. (1985), 1978.*
4. *Kraj svetskih vesti* (*The End of the World News*), 1983.

Bardžis spada u red vodećih svetskih književnika iz druge polovine dvadesetog stoleća i njegove veze sa naučnom fantastikom, naročito onom u užem smislu, samo su marginalne. Iz pera ovog autora potekla su četiri izvrsna antiutopijska romana, od kojih je svakako najpoznatiji *Paklena pomorandža*, po čijim je motivima Stenli Kjubrik snimio istonaslovni film (1971). Još mračniji valeri, premda sa satiričnim nabojem, prisutni su u 1985, koja predstavlja svojevrstan literarni dijalog sa znamenitom Orvelovom 1984. SF motivi javljaju se u još nekoliko Bardžisovih priča („Muza“, na primer).

BARET, NIL MLADI (Barrett, Neal Jr.).

Američki pisac. Posle nekoliko godina provedenih u reklamnim agencijama, posvetio se profesionalnom pisanju.

Dela

1. *Kelvin* (*Kelwin*), 1970.
 2. *Dveri vremena* (*The Gates of Time*), 1970.
 3. *Lišće vremena* (*The Leaves of Time*), 1971.
 4. *Visoka šuma* (*Highwood*), 1972.
 5. *Ustrojstvo udara* (*Stress Pattern*), 1974.
 6. *Aldair u Albionu* (*Aldair in Albion*), 1976.
 7. *Aldair, meštar brodova* (*Aldair, Master of the Ships*), 1977.
 8. *Aldair, preko maglovitog mora* (*Aldair, Across the Misty Sea*), 1980.
 9. *Aldair, legija zveri* (*Aldair, the Legion of Beast*), 1981.
 10. *Odred „Karma“* (*The Karma Corps*), 1984.
- Iako u osnovi piše u obrascu tradicionalne „spejs-opere“, Baret je ipak prilično originalan SF pripovedač, ponajpre u pogledu veštine dočaravanja stranih svetova koji u njegovoj prozi deluju prilično uverljivo i sa mnoštvom istančanih pojedinosti što tvore koherentnu celinu. Postoji još jedno značajno svojstvo Baretovog SF proseada: satirični i parodijski pomaci, koje on dozira u pravoj meri. Pre no što je početkom sedamdesetih godina počeo

da objavljuje romane, bio je čitavu prethodnu deceniju prisutan u časopisima gde su mu izlazile priče pisane u istom maniru. U novije vreme Baret piše prvenstveno ciklus o Aldairu, osoben hibrid naučne i epske fantastike u kome su glavne vrline njegovog kazivanja došle do punog izražaja.

BARNES, ARTUR (Barnes, Arthur).

Američki pisac. Rođen 1911. u Bellingemu. Po završetku studija na Univerzitetu u Los Anđelesu posvetio se profesionalnom pisanju. Umro 1969.

Dela

1. *Međuplanetni lovac* (*Interplanetary Hunter*), 1956.

Barnes je bio jedan od najplodnijih i najpopularnijih autora časopisa *Thrilling Wonder Stories*. Tokom tridesetih i četrdesetih godina objavio je niz storiya u tipičnom maniru „spejs-opere“, od kojih su najbolje sakupljene u jedinu zbirku ovog autora. Jedan deo njegovog SF opusa tvori ciklus čiji su junaci posada broda „Kovčeg“. Barnes je često pisao u tandemu sa Henrijem Katnerom, a objavljivao je i pod pseudonimima Dejv Barnes i Kelvin Kent.

BARNES, STIVEN (Barnes, Steven).

Američki pisac. Rođen u Los Anđelesu 01.03.1952. Pored pisanja bavi se raznim menadžerskim i konsultantskim poslovima.

Dela

1. *Park sna* (*Dream Park*), 1981, /sa Larryjem Nivenom/
2. *Spuštanje Anansija* (*The Descent of Anansi*), 1982, /sa Larryjem Nivenom/
3. *Smrt na ulici* (*Streetlethal*), 1983.

Prisutan na SF sceni od 1974, Barnes je veću pažnju žanrovske publike privukao tek početkom naredne decenije kada objavljuje dva romana u saradnji sa Lerijem Nivenom. Prvi, *Park sna*, varira motiv iz filma *Svet Divljeg zapada*, pričajući o jednom kompleksu za zabavu u kome visoka tehnologija pomaže da se na bizaran način izlive maštarije posetilaca. Drugi, *Spuštanje Anansija*, predstavlja svojevrstan svemirski triler čija potka sledi obrazac jednog zapadnoafričkog mita. Dok je u ovim tandemske delima teško razabrati šta je tačno Barnsov udeo, njegov treći, samostalni roman, *Smrt na ulici*, ukazuje na osnovne osobenosti SF proseada ovog autora. Posredi je storiya o grupi odvažnih žitelja jednog antiutopijskog Los Anđelesa iz skore budućnosti, koji se bore protiv košmarnog poretka stvari u megapolisu prepuštenom haosu. Za razliku od romana napisanih u saradnji sa Nivenom, čije se težište nalazi na spektakularnosti prizora, tehnološkim čudesima i brzom ritmu akcije, ovde je naglasak na osobenoj ljudskoj drami koja se zbiva u ekstremnim urbanim uslovima. Od četiri Barnsove priče verovatno je najbolja „Skakavci“, takođe napisana u tandemu sa Nivenom.

BARNVEL, VILIJEM (Barnwell, William).

Američki pisac. Rođen u Mekonu 11.02.1943. Diplomirao 1966, a doktorirao 1972. Pored pisanja bavi se profesorskim pozivom.

Dela

1. *Blagosloveni dokumenti* (*The Blessing Papers*), 1980.
2. *Imram* (*Imram*), 1981.
3. *Krivulja sigme* (*The Sigma Curve*), 1981.

Barnvelovi SF romani obrazuju trilogiju čija se radnja zbiva na tlu Irske posle trećeg svetskog rata. Civilizacija je regredirala na primitivno feudalno društvo koje potresaju političke i religijske trzavice začinjene magijskim praznoverjem. Protagonista dela je mladić Tarli koji prema predanju čuva tajnu „blagoslovenih dokumenata“, odnosno kamena temeljca jedne nove civilizacije. Ove tajne pokušavaju da se domognu mnogi silnici i fanatici, želeći da novi svet ustroje prema vlastitom nahodađu, ali Tarli će uspeti da odoli svim stupicama, da bi se na kraju sam upustio u ispunjenje drevnog proročanstva o osnivanju novog sveta. Iako neosporno naučnofantastična, Barnvelova trilogija, usled osobene prirode radnje, sadrži i mnoge elemente epske fantastike.

BAROUZ, EDGAR RAJS (Burroughs, Edgar Rice).

Američki pisac. Rođen u Čikagu, 01.09.1875. Završio vojnu akademiju 1895. i do 1913. promenio niz zanimanja, da bi konačno postao profesionalni pisac, što će ostati do kraja života, 19.03.1950.

Dela

1. *Marsovska princeza* (*A Princess of Mars*), 1917.
2. *Bogovi Marsa* (*The Gods of Mars*), 1918.
3. *Vrhovni zapovednik Marsa* (*The Warlord of Mars*), 1919.
4. *Tuvija, devojka sa Marsa* (*Thuvia, Maid of Mars*), 1920.
5. *Šahisti Marsa* (*The Chessmen of Mars*), 1922.
6. *U Zemljinom jezgru* (*At the Earth's Core*), 1922.
7. *Pelucidar* (*Pellucidar*), 1924.
8. *Zemlja koju je vreme zaboravilo* (*The Land That Time Forgot*), 1924.
9. *Večni ljubavnik* (*The Eternal Lover*), 1925.
10. *Pećinska devojka* (*The Cave Girl*), 1925.
11. *Devojka sa Meseca* (*The Moon Maid*), 1926.
12. *Superum Marsa* (*The Master Mind of Mars*), 1928.
13. *Ljudi-čudovišta* (*The Monster Men*), 1929.
14. *Tarzan u Zemljinom jezgru* (*Tarzan at the Earth's Core*), 1930.
15. *Tanar od Pelusidara* (*Tanar of Pellucidar*), 1930.
16. *Borac sa Marsa* (*A Fighting Man of Mars*), 1931.
17. *Devojka iz džungle* (*Jungle Girl*), 1932.
18. *Gusari sa Venere* (*Pirates of Venus*), 1934.

19. *Izgubljeni na Veneri* (*Lost on Venus*), 1935.

20. *Mačevi Marsa* (*Swords of Mars*), 1936.

21. *Povratak u kameno doba* (*Back to the Stone Age*), 1937.

22. *Karson sa Venere* (*Carson of Venus*), 1939.

23. *Sintetički ljudi sa Marsa* (*Synthetic Men of Mars*), 1940.

24. *Zemlja užasa* (*Land of Terror*), 1944.

25. *Bekstvo na Veneru* (*Escape on Venus*), 1946.

26. *Liana od Gatola* (*Liana of Gathol*), 1948.

27. *Preko trideset* (*Beyond Thirty*), 1955.

28. *Ljudojed* (*The Man-Eater*), 1955.

29. *Divlji Pelucidar* (*Savage Pellucidar*), 1963.

30. *Priče sa tri planete* (*Tales of Three Planets*), 1964.

31. *Džon Karter sa Marsa* (*John Carter of Mars*), 1964.

32. *Dalje od najdalje zvezde* (*Beyond the Farthest Star*), 1964.

33. *Čarobnjak Venere* (*The Wizard of Venus*), 1970.

Iako mu doslovce nijedno „SF“ delo ne ulazi u uže okvire ovog žanra, bar prema modernim merilima, Barouz je nesumnjivo jedan od najvećih i najuticajnijih naučnofantastičnih autora iz prve polovine dvadesetog stoleća. Pozajmljujući obilato iz rane SF tradicije, u rasponu od Verna i Velsa do Lavkrafta i Hauarda, Barouz je sazdavao svoje čudesne svetove ne vodeći pri tom mnogo računa o žanrovskom čistunstvu ili naučnoj uverljivosti, ali je to umeo da čini nadasve umešno, tvoreći raskošna poprišta za dinamična i uzbuđljiva pustolovna zbivanja, puna čudesnih sastojaka, tako da mu ni savremeni ni današnji čitaoci nisu uopšte zamerali zbog prekomernog korišćenja fantastičnih elemenata. Iako je iz obimnog Barouzovog opusa najveću popularnost stekao deo o lordu Grejstoku, *alias* Tarzanu, ništa manje uticajne na potonje stvaraoce nisu bile ni naučnofantastične serije: Barouzove zamisli i rešenja mogu se razabrati i u delima takvih majstora žanra kao što su Bredberi, Breket i Hemilton, a imao je i niz podražavalaca, među kojima su najpoznatiji Lin Karter, En Mekkefri, pa čak i jedan Filip Hoze Farmer. No, nikome od njih nije pošlo za rukom da domaši onaj osoben Barouzov amalgam romantične pustolovine i neodoljivo egzotičnog miljea, koji je oćaravao mnogoljudnu armiju čitalaca i poklonika još od njegovih ranih izdanja. Objavivši prvo SF delo još 1912. godine, Barouz je tokom naredne četiri decenije napisao tri obimna ciklusa, dva mala i nekoliko samostalnih ostvarenja. Najpopularnija Barouzova SF serija nesumnjivo je ona o „Barsumu“, odnosno Marsu, na kome odvažni zemaljski pustolov Džon Karter doživljava mnoga čudesna uzbuđenja, računajući tu i romanu sa prelepom, crvenoputom princezom Dejah Toris. (Karter na „crvenu planetu“ stiže ne nekom letelicom, već svojevrsnom astralnom projekcijom, ali to bitno ne ugrožava osnovni SF milje.) Ciklus sadrži ukupno jedanaest romana.

Poprište druge serije jeste „Pelusidar“, egzotičan svet u nedrima Zemlje, pun svakovrsnih čudesa koja čekaju na posetioce sa površine (među njima će jednom prilikom biti i Tarzan). Zbivanjima na Pelusidaru posvećeno je šest romana. Radnja treće Barouzove SF serije jeste „planeta oblaka“, Venera, a protagonista je odvažni svemirac Karson Ne-pir; no, šest dela ovog ciklusa donekle zaostaju za srodnom serijom o Barsumu. Miniserija „Zemlja koju je vreme zaboravilo“ sastoji se iz tri segmen-ta koja se najčešće objavljuju kao jedna knjiga. Ovdje, baš kao i u prethodnom ciklusu, lako se može razabrati uticaj Žila Verna, koji takođe priča o zabitom ostrvu na kome je vreme stalo u dalekoj evolucionoj prošlosti. Konačno, Mesec kao popri-šte zbivanja (ponovo odjek Verna i Velsa) javlja se u takođe trodelnoj miniseriji, u kojoj je Barouz domašio vrline marsovskog ciklusa. Preostala dva Barouzova SF romana, *Ljudi-čudovišta* i *Preko tri-deset*, imaju za motiv „Frankenštajnov sindrom“, odnosno antiutopiju. Iako knjige o Tarzanu nikako ne mogu biti podvedene pod SF žanr, u njima ipak postoji obilje naučnofantastičnih elemenata, koje je Barouz preuzeo iz svojih SF dela. Više romana ovog autora objavljeno je posthumno, a prema mnogim njegovim delima snimljeni su filmovi. Barouz je pisao i pod pseudonimom Džon Tajler Mekkaloh.

BAROUZ, VILIJEM SJUARD (Burroughs, William Seward).

Američki pisac. Rođen u Sent Luisu 05.02.1914. Diplomirao antropologiju na Harvardu. Radio kao novinar, barmen i privatni detektiv, pre no što se profesionalno posvetio pisanju.

Dela

1. *Goli ručak (Naked Lunch)*, 1959.*
2. *Meka mašina (The Soft Machine)*, 1961.
3. *Karta koja je eksplodirala (The Ticket That Exploded)*, 1962.
4. *Nova-ekspres (Nova Express)*, 1964.
5. *Divlji momci: knjiga mrtvih (The Wild Boys: A Book of the Dead)*, 1971.
6. *Istrebljivač! (Exterminator!)*, 1973.
7. *Gradovi crvene noći (Cities of the Red Night)*, 1981.

Jedan od najuticajnijih predstavnika takozvanog „bitničkog“ pokreta (od koga je, između ostalog, prihvatio i naklonost prema heroinu), Vilijem Barouz sačinio je obiman spisateljski opus, čija otprilike jedna četvrtina sadrži naglašene SF ele-mente. Iako je počeo rano da piše, prvo značajno delo – *Goli ručak* – objavio je tek u svojim poznim četrdesetim godinama. U ovom romanu određen je osnovni profil svih Barouzovih potonjih SF dela: posredi je antiutopijska parabola usredsređena na problem totalitarne vlasti i njenog istanča-nog načina manipulisanja ljudima. Barouz piše osobenim spisateljskim postupkom, srodnom „pop-artu“, sa mnoštvom metaforičkih referenci

iz širokog dijapazona američke popularne kulture. Neka svoja dela Barouz je potpisao pseudonimom Vilijem Li.

BARŽAVEL, RENE (Barjavel, René).

Francuski pisac. Rođen 1911. Bavio se pisanjem, novinarstvom i scenarističkim radom. Umro 24.11.1985.

Dela

1. *Pustoš (Ravage)*, 1943.
2. *Neoprezni putnik (Le voyageur imprudent)*, 1944.*
3. *Vila i vojnik (La fée et le soldat)*, 1945.
4. *Snažni čovek (L'homme fort)*, 1946.
5. *Deca senke (Les enfants de l'ombre)*, 1946.
6. *Tarendol (Tarendol)*, 1946.
7. *Đavo nosi sve (Le diable l'emporte)*, 1948.
8. *Dnevnik jednog običnog čoveka (Journal d'un homme simple)*, 1951.
9. *Mesečev Kolumbo (Colomb de la Lune)*, 1962.
10. *Tigrova glad (La faim du tigre)*, 1966.
11. *Noć vremena (La nuit des temps)*, 1968.
12. *Putevi Katmandua (Les chemins de Katman-dou)*, 1969.
13. *Godine Meseca (Les annés de la lune)*, 1972.
14. *Godine slobode (Les annés de la liberté)*, 1973.
15. *Velika tajna (Le grand secret)*, 1973.
16. *Dan ognja (Jour de feu)*, 1974.
17. *Gospe na jednorogov način (Les dames a la licorne)*, 1974.
18. *Budućnost pod znakom pitanja (Le futur en question)*, 1976.
19. *Ranjeni princ (Le prince blessé)*, 1976.
20. *Jedna ruža u raj (Une ro se au paradis)*, 1981.
21. *Oluja (La tempête)*, 1982.
22. *Cezarova koža (Le peau de César)*, 1985.

Jedan od najznačajnijih francuskih pisaca naučne fantastike, Baržavel se prvim delima oglasio u jeku Drugog svetskog rata. Njegov prvi roman, *Pustoš*, priča o tehnološkoj kataklizmi koja se odigrala 2052, kada neobične pojave na Suncu uzrokuju zakazivanje svih električnih sistema, što dovodi do raspada civilizacije koja tone u praznoverno varvarstvo. U *Neopreznom putniku*, Baržavelovom verovatno najpoznatijem delu, pionirski se u francuskom SF žanru varira motiv hronomocije, koji autoru pruža priliku za složena metafizička pre-tresanja o odnosu čoveka, Boga i slučaja. Motiv budućeg apokalipse, koji nesumnjivo ima središnje mesto u Baržavelovom SF opusu, autor se vraća u romanu *Đavo nosi sve*, kao i u nekim pričama iz zbirke *Deca senke*, dok se u *Snažnom čoveku* na neuobičajeni način varira motiv Supermena, sa tragičnim svršetkom. Prisutan na SF sceni tokom pedesetih godina poglavito pričama, Baržavel u narednoj knjizi, *Mesečev Kolumbo*, gradi svojevrs-tan nastavak romana *Đavo nosi sve*, dok roman *Noć vremena* predstavlja osobenu SF parafrazu teme Romea i Julije – koji su u ovom slučaju dvoje

odmrznutih hibernauta iz jedne prastare civilizacije što je doživela atomsku kataklizmu. U *Velikoj tajni* priča se o otkriću naročite droge koja donosi besmrtnost, što, međutim, stvara nesavladive političke prepreke. U tri poslednja Baržavelova romana – *Dan ognja*, *Jedna ruža u raju* i *Oluja* – središnje mesto ponovo ima mogućnost izbijanja globalnog rata, izazvanog različitim uzrocima, što je očigledno bio opsesivni motiv ovog autora, u okviru koga je on ostvario najveći doprinos žanru. Iako je retko pisao po ukusu masovne publike (stalni izdavač ovog autora, „Danoel“, nikada, na primer, nije uvrstio u svoju SF ediciju njegova dela), Baržavel je još za života – s puno razloga – stekao epitet klasika savremene francuske naučne fantastike.

BAS, T. DŽ. (Bass, T. J.).

Pseudonim američkog pisca Tomasa Dž. Baslera (Thomas J. Bassler). Rođen 07.07.1932. u Klintonu. Završio medicinu i u prvo vreme radio kao lekar, a potom postao urednik jednog medicinskog časopisa.

Dela

1. *Ljudi i po (Half Past Human)*, 1971.
2. *Božanski kit (The Godwhale)*, 1974.

Bas je počeo da objavljuje SF storije krajem šezdesetih godina u časopisu *If*, povezujući ih potom u dva romana što tvore miniciklus. U ovim delima, koja predstavljaju svojevrsan prelaz od antiutopije ka utopiji, sa obiljem prilično maštovitih epizoda, do izražaja dolazi autorova izuzetna upućenost u biološke nauke, premda to povremeno ide nauštrb književnoj komunikativnosti romana. Iako je bio najavljen treći, završni deo ciklusa, on se još nije pojavio.

BASBI, F. M. (Busby, F. M.).

Američki pisac. Rođen u Indijanapolisu 11.03.1921. Po završetku studija na Vašingtonskom univerzitetu radio dugo kao komunikacioni inženjer, da bi se od 1970. profesionalno posvetio pisanju.

Dela

1. *Utamničite čoveka (Cage A Man)*, 1973.
2. *Gordi neprijatelj (The Proud Enemy)*, 1975.
3. *Risa Kerguelen (Rissa Kerguelen)*, 1975.
4. *Dugi pogled (The Long View)*, 1976.
5. *Sve te Zemlje (All These Earths)*, 1978.
6. *Zelde M'Tana (Zelde M'Tana)*, 1980.
7. *Kraj linije (End of the Line)*, 1980.
8. *Tuđinski dug (The Alien Debt)*, 1984.
9. *Zvezdani pobunjenik (Star Rebel)*, 1984.
10. *Pobunjenikovo traganje (Rebel's Quest)*, 1985.

Iako je bio prisutan na SF sceni još od sredine pedesetih godina (kada je i objavio svoju prvu SF priču) uglavnom kao poklonik i urednik uspelog fenzina *Cry*, Basbi je počeo da se profesionalno bavi ovim žanrom tek od svoje pedesete godine. Sva njegova SF ostvarenja predstavljaju osavremenjene „spejs-opere“, a dele se u dve serije:

junak prve je Zemljanin Barton, koji se odvažno bori protiv tuđinskih zavojevača, dok je središnja figura drugog ciklusa Risa Kerguelen koja se suprotstavlja jednoj totalitarnoj korporaciji što vlada Galaksijom. Iako se Basbijeva proza ne odlikuje nekim posebnijim umetničkim vrednostima, njena dopadljivost proishodi iz maštovitih žanrovskih miljea sa originalnim varijacijama stereotipova. Tridesetak SF priča ovog autora rasuto je po raznim časopisima.

BATLER, OKTAVIJA (Butler, Octavia).

Američka spisateljica. Rođena u Pasadeni 22.06.1947. Ubrzo po završetku Kalifornijskog univerziteta, 1969, posvećuje se profesionalnom spisateljskom pozivu.

Dela

1. *Modelar (Patternmaster)*, 1976.
2. *Um moga uma (Mind of My Mind)*, 1977.
3. *Preživeli (Survivor)*, 1977.
4. *Svojta (Kindred)*, 1979.
5. *Divlje seme (Wild Seed)*, 1980.
6. *Klejev luk (Clay's Arc)*, 1984.

Četiri od šest objavljenih knjiga tamnopute američke spisateljice sačinjavaju ciklus „Modelari“ („Paternisti“), u kome se priča o dugom procesu odgajanja naročitog soja ljudi obdarenih paranormalnim moćima i njihovom osvajanju vlasti (kritika je ovde uočila srodnost sa središnjim motivom Sterdženovog romana *Više nego ljudski*). Prema unutrašnjoj hronologiji ciklusa, najpre dolazi *Divlje seme*, čija radnja počinje 1690; *Um moga uma* zbiva se u savremenom svetu, *Preživeli* u bliskoj budućnosti, a *Modelar* u dalekoj. Od dva romana Batlerove izvan ovog ciklusa uspejniji je *Svojta*, koji donosi osobenu varijaciju motiva hronomocije; posredi je storija o jednoj mladoj crkinji iz našeg vremena koja biva vraćena na američki Jug iz prošlog stoleća, u doba robovanja njene rase. Batlerova se pokazuje kao veoma umešan portretista književnih likova i domišljat graditelj SF miljea, što je doprinelo da stekne ugled jedne od vodećih savremenih američkih SF spisateljica. Za dosadašnje stvaralaštvo dobila je nagrade „Hjugo“ (1984) i „Nebjula“ (1985).

BATLER, SEMJUEL (Butler, Samuel).

Britanski pisac. Rođen u Lengar Rektoriju 04.12.1835. Diplomirao na Kembridžu 1858. Pored pisanja bavio se slikarstvom i muzikom. Umro 18. juna 1902.

Dela

1. *Erevon: ili vrlo daleko (Erewhon: or, Over the Range)*, 1872.*
2. *Ponovna poseta Erevonu dvadeset godina kasnije (Erewhon Revisited Twenty Years Later)*, 1901.*

Batlerov Erevon (odnosno „Nigde“) utopijsko je društvo na Novom Zelandu, u kome su ukinute sve mašine zbog paranoidnog straha ljudi da bi one, zahvaljujući svom brzom razvoju, mogle

potisnuti čoveka kao nadređeno biće na licu Zemlje. Neobičnosti Erevona, preko koga Batler parodira mnoge pojave iz svog vremena, počev od viktorijanskog društva i hrišćanskog licemerja, pa do Darwinove teorije o evoluciji, predočene su iz perspektive jednog posetioca po imenu Higs, koji će se, dvadeset godina posle prvobitnog bekstva iz Utopije, vratiti u Erevon da bi tamo ustanovio da je u međuvremenu sam postao ključna figura jednog novog religijskog kulta. Batlerove dve utopije značajne su iz SF perspektive ponajpre po uticaju na neke ugledne potonje autore koji su se bavili istim motivom – u prvom redu na Velsa, Zamjatina i Čapeka.

BAUČER, ANTONI (Boucher, Anthony).

Pseudonim američkog pisca i urednika Vilijema Antonija Parkera Vajta (William Anthony Parker White). Rođen u Ouklendu, 21.08.1911, magistrirao je na Kalifornijskom univerzitetu 1934, da bi se potom jedno vreme bavio novinarstvom, a od početka četrdesetih godina stupa na SF scenu, na kojoj će, u raznim svojstvima, ostati do pred kraj života. Umro je 31.10.1968.

Dela

1. *Raketa za mrtvačnicu (Rocket to the Morgue)*, 1942.
2. *Daleko, daleko: jedanaest priča epske i naučne fantastike (Far and Away: Eleven Fantasy and Science-Fiction Stories)*, 1955.
3. *Sabrani vukodlak i druge priče epske i naučne fantastike (The Complete Werewolf and Other Stories of Fantasy and Science Fiction)*, 1969.

Baučer će u istoriji SF žanra ostati upamćen po izuzetno raznolikom pregalaštvu, u okviru koga je spisateljstvo predstavljalo tek manji i nevažniji deo. Počeo je da objavljuje 1941, a praktično prestao desetak godina kasnije, posvetivši se uredničkom poslu. Njegove SF priče odlikuju se osobenim humornim tonom, koji se, međutim, ne javlja u verovatno najuspelijem delu, noveli „Traganje za svetim Akvinom“ (1951). Odsevi ove izuzetne storijske, u kojoj je reč o traganju za jednim androidskim svecem u svetu posle globalne nuklearne katastrofe, lako se mogu razabrati u nekim sjajnim potonjim ostvarenjima sa sličnim motivom – a ponajpre u Milerovom *Kantikulu mu za Lajbovica* i Blišovom *Slučaju savesti*. Pored proze, Baučer je s vremena na vreme objavljivao i SF poeziju, a naročito je značajan bio njegov kritičarski rad u kome se zalagao za literarno što kvalitetniji SF žanr. No, možda najvažniji vid Baučerovog SF posleništva bilo je pokretanje i uređivanje (od 1949. do 1958) časopisa *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*, a on je priredio i nekoliko zapaženih SF antologija. U obe ove delatnosti do izražaja su dolazili visoki umetnički standardi koje je stavljao pred pisce naučne fantastike.

BAUM, FRENK L. (Baum, Frank L.).

Američki pisac. Rođen u Čitenangu 15.05.1856. Bavio se poglavito novinarstvom i pozorištem. Umro 06.05.1919.

Dela

1. *Kalauz: bajka o elektrici (The Master Key: An Electrical Fairy Tale)*, 1901.

Baum je veliki književni ugled stekao svojom serijom knjiga o Ozu. Iako nipošto ne spadaju u naučnu fantastiku, u nekima od njih – *Ozma od Oza*, *Smaragdni grad Oz*, *Tik-Tak od Oza* – nahode se izraziti SF elementi, koje će potonji žanrovski pisci obilato varirati. Roman *Kalauz*, međutim, sasvim određeno spada u naučnu fantastiku, iako je namenjen prvenstveno mlađoj publici. Mnogi budući žanrovski „izumi“, računajući antigravitaciju i lasersko oružje, već su tu potanko opisani. No, Baum u načelu pretpostavlja pastoralu tehnologiji.

BAUNDS, SIDNI (Bounds, Sydney).

Britanski pisac. Rođen 04.11.1920. u Brajtonu. Bavio se profesijom pisanim od 1951.

Dela

1. *Dimenzija užasa (Dimension of Horror)*, 1953.
2. *Pljačkaši Meseca (The Moon Raiders)*, 1955.
3. *Uništitelj sveta (The World Wrecker)*, 1956.
4. *Robotski mozgovi (The Robot Brains)*, 1957.

Iako je kao pisac SF priča postojano prisutan u britanskoj naučnofantastičnoj periodici još od 1949, Bounds se praktično nikada nije uzdigao iznad nivoa konfekcijske SF produkcije. Isto važi i za njegova četiri romana, koji predstavljaju rutinske SF pustolovine sa naglašenom melodramskom atmosferom.

BEDFORD-DŽONS, HENRI (Bedford-Jones, Henry).

Kanadski pisac. Rođen 1887. Emigrirao u SAD, gde se bavio spisateljskim pozivom. Umro 1949.

Pisac pustolovnog štiva za tržište „palp“ časopisa od približno 1915. pa do smrti, Bedford-Džons je ostavio obiman opus u raznim žanrovima popularne proze, objavljujući i pod velikim brojem pseudonima. Mnoga njegova dela sadrže elemente fantastike, a SF žanru se najviše približio u serijama „Džon Solomon“ (motiv izgubljenih svetova), „Trube zaborava“ (pomoću naročite naprave kadre da „snima“ prošlost ustanovljuju se koreni raznih mitova) i „Suprotno smeru kretanja kazaljki“ (motiv hronomocije). Posredi su konfekcijski avanturistički sižei u kojima SF milje uglavnom služi samo kao paravan.

BEGUNAC (*Runaway*).

Film. SAD, 1984. R. Michael Crichton, S. Michael Crichton, F. John A. Alonzo, S. E. John Thomas, „Special Effects Unlimited“, „Broggie Elliott Animation“, U. Tom Selleck, Cynthia Rhodes, Gene Simmons, Kristie Alley, Stan Shaw, Joey Cramer, G. W. Bailey, P. Tri-Star/Delphi Productions, T. 100'

Ne odveć slavan autorski povratak Majkla Krejtona SF kinematografiji sredinom osamdesetih godina. Varirajući temu iz svog znatno boljeg filma *Svet Divljeg zapada* (1973), Krejton ovde priča o sumanutom naučniku koji pretvara bezazlene kućne robote u moćne ubilačke mašine, odnosno o ovejanom policajcu čiji je zadatak da ih otkriva i odstranjuje, po očiglednom uzoru na Herisona Forda iz sjajnog *Istrebljivača* (1982). Krejtonov film još bi i nekako prošao kod publike, budući da je u zanatskom pogledu korektno načinjen, naročito u završnim scenama, da iste godine nije snimljen znatno uzbudljiviji *Terminator* koji je postavio više standarde u okviru istog motiva.

BEHEMOT, MORSKO ČUDOVIŠTE (*Behemoth, the Sea Monster*).

Film. Velika Britanija, 1958. R. Eugene Lourie, Douglas Hickox, S. Eugene Lourie, F. Ken Hodges, S. E. Willis O'Brien, Jack Rabin, Louis DeWitt, Irving Block, Pete Peterson, Š. Jimmy Evans, U. Gene Evans, Andre Morell, Leigh Madison, Henry Vidon, Jack McGowran, P. Diamond, T. 80'

Jedan u nizu konfekcijskih filmova o čudovištima iz pedesetih godina. Reditelj se nimalo nije libio da „plagira“ vlastiti film iz 1953. *Zver iz dubine od 20.000 hvata*, ali ponajviše zbog niskog budžeta ova „nova verzija“ znatno zaostaje za prvom. Behemot je, inače, čudovišni starozavetni nilski konj, ali ovde ga reditelj i scenarista pretvara u dinosaurusu koji se, pod uticajem eksplozije atomske bombe, budi iz eonskog sna i zapućuje ka obližnjem gradu, Londonu, gde nastaje niz klišetizovanih situacija osobenih za ovakve filmove. Jedino što je u ovom slabom ostvarenju vredno pomena jesu skromna nastojanja vođe ekipe za specijalne efekte, Vilisa O' Brajena, koga pamtimmo kao tvorca prvobitnog King-Konga.

BEJER, VILIJEM GREJ (Beyer, William Gray). Američki pisac. (Nepoznati biografski podaci).

Dela

1. *Minioni sa Meseca* (*Minions of the Moon*), 1950.

Prisutan na SF sceni krajem tridesetih i početkom četrdesetih godina u časopisu *Argosy*, Bejer je izvesnu pažnju žanrovske publike privukao četvoredelnom serijom „Minioni“ koja obuhvata sledeće romane: *Minioni sa Meseca* (1939), *Minioni sa Marsa* (1940), *Minioni sa Merkura* (1940) i *Minioni od senke* (1941). Samo je prvi roman iz ovog ciklusa kasnije doživeo knjiško izdanje. Posredi je sasvim rutinska „spejs-opera“ o okršajima Zemljana i neobične svemirske rase Miniona širom Sunčevog sistema.

BEJLI, BERINGTON DŽON (Bayley, Barrington John).

Britanski pisac. Rođen 09.04.1937. u Birmingemu. Uglavnom se bavio novinarstvom, ali i nizom drugih

zanimanja (bio je čak i rudar). Konačno, početkom sedamdesetih godina, posvećuje se prvenstveno profesionalnom pisanju naučne fantastike.

Dela

1. *Zvezdani virus* (*Star Virus*), 1970.
2. *Činilac potiranja* (*Annihilation Factor*), 1972.
3. *Carstvo dva sveta* (*Empire of Two Worlds*), 1972.
4. *Kurs sudara* (*Collision Course*), 1973.
5. *Pad Hronopolisa* (*The Fall of Chronopolis*), 1974.
6. *Duša robota* (*The Soul of the Robot*), 1974.
7. *Ceanova nošnja* (*The Garments of Caean*), 1976.
8. *Veliki točak* (*The Grand Wheel*), 1977.
9. *Zvezdani vetrovi* (*Star Winds*), 1978.
10. *Vitezovi Granice* (*The Knights of the Limits*), 1978.
11. *Seme zla* (*The Seed of Evil*), 1979.
12. *Stubovi večnosti* (*The Pillars of Eternity*), 1982.
13. *Zen-puška* (*The Zen-Gun*), 1983.

Iako je prvi roman objavio tek 1970. godine, Bejli je bio prisutan na britanskoj SF sceni bezmalo deceniju i po pre toga, publikujući priče pod raznim pseudonimima (Džon Dajamond, Alen Ombri, P. F. Vuds, Majkl Berington). Premda u osnovi piše „spejs-operu“, Bejli uglavnom unosi nekonvencionalne elemente, od dopadljivog stila do vanšablonskih sizejnih rešenja, nastojeći time da kazivanje učini što manje predvidljivim i prepoznatljivim, za šta žanrovska publika nije uvek pokazivala razumevanje. Motiv koji se najčešće javlja u njegovim SF delima jeste hronomocija, a gotovo svi romani i priče odlikuju se svojevrsnim metafizičkim nabojem.

BEJLI, DŽEJMS OSLER (Bailey, James Osler).

Američki izučavalac naučne fantastike. Rođen 1903. Autor prvog akademskog dela o SF žanru, pionirske studije *Hodočasnici kroz prostor i vreme*, izvorno objavljene 1947. Napisana još početkom tridesetih godina, ova studija donosi tematski presjek naučne fantastike sa kraja prošlog i početka ovog veka, zahvatajući tek neznatno u savremeniju časopisnu produkciju. U znak priznanja za Bejlijevo pionirsko pregalaštvo na polju izučavanja SF žanra američki „Udruženje za istraživanje naučne fantastike“ nazvalo je po njegovom delu svoju nagradu „Pilgrim“ („Hodočasnik“), koja se dodeljuje knjigama posvećenim teorijskom i kritičkom razmatranju ovog žanra. Prvi dobitnik ovog uglednog priznanja bio je sam Bejli.

BEJN, DŽEJMS (Baen, James).

Američki urednik. Rođen 1943. Došavši na čelo najznačajnijeg posleratnog američkog SF časopisa – *Galaxy* – 1974, Bejn ga je za srazmerno kratko vreme izvukao iz krize u koju je zapao pod kormilom prethodnog urednika, Ejlera Jakobsona.

Nastavivši tradiciju avangardnosti ovog glasila, Bejn je oslonac potražio u autorima čija su dela najvećma pomerala granice žanra i koji su bili najmanje konvencionalni – kao, na primer, Zelazni, Verli, Herbert, odnosno Pol, pod čijom je uredničkom palicom *Galaxy* prethodnoj deceniji doživeo svoje najuspelije razdoblje. Uz to, Bejn je i koncepcijski promenio časopis, uvevši niz zanimljivih rubrika, među kojima je najznačajnija ona sa prikazima novih SF knjiga. Napustivši *Galaxy* 1977, Bejn prelazi za urednika naučnofantastičnih izdanja u kući „Ace Books“.

BEJTS, HERI (Bates, Harry).

Američki pisac i urednik. Rođen 09.10.1900. u Pittsburghu. Promenio niz zanimanja, najduže se baveći novinarstvom. Umro 1981.

Dela

1. *Svemirski Soko: najveći međuplanetni pustolov (Space Hawk: The Greatest of Interplanetary Adventurers)*, 1952, /sa D. W. Hallom/

Na Bejtsov predlog pokrenut je januara 1930. godine časopis *Astounding*. On je odabrao taj naziv i bio glavni urednik do marta 1933. Tokom tog razdoblja često je objavljivao i svoje storije, pišući kako pod pravim imenom, tako i pod pseudonimima (Entoni Džilmor, H. Dž. Vinter i A. R. Holms). Iz tog vremena potiče njegova popularna serija o Hoku Karsu, kasnije objavljena u knjizi (koautor je bio njegov pomoćnik Dezmund Hol). Bejts se i posle prelaska *Astoundinga* u vlasništvo drugog izdavača povremeno javljao SF pričama na stranicama ostalih SF časopisa, a najveći uspeh postigao je kada mu je po motivima priče „Oproštaj od gospodara“, izvorno objavljene 1940, snimljen poznati film *Dan kada se Zemlja zaustavila* (1951).

BEKSTVO GOSPODINA MEKKINLIJA (*Begstvo mistera Mak-Kinli*).

Film. SSSR, 1976. R. Mihail Švajcer, F. Dilsciat Fathulin, M. Isak Švarc, U. Donatas Banionis, Jeana Bolotova, P. Mosfilm, T. 100'

Film za literarnu potku ima istonaslovnu priču Leonida Leonova. Posredi je storija o takozvanom „malom čoveku“ koji mašta o tome da se nekako otisne na putovanje u budućnost. Posle niza neobičnih okolnosti najzad će mu to poći za rukom, ali poteškoće iskrsavaju sa uviđanjem da nisu baš sve budućnosti vedre, što filmu daje izvestan ironični naboj. Naslovnu ulogu igra Donatas Banionis, koga pamtimo kao glavnog junaka *Solarisa* Tarkovskog.

BEKSTVO IZ NJUJORKA (*Escape from New York*).

Film. SAD, 1981. R. John Carpenter, S. John Carpenter, Nick Castle, E. Dean Cundey, S. E. Roy Argogast, Pat Patterson, Eddie Surkin, Gary Zink, U. Kurt Russell, Lee Van Cleef, Ernest Borgnine, Donald Pleasance, Isaac Hayes, Harry Dean Stanton,

Season Hubley, P. Avco Embassy/International Film Investors/Goldcrest Films International/City Films, T. 99'

Veza ovog Karpenterovog filma sa naučnom fantastikom uglavnom je dekorativne prirode, u smislu da je radnja smeštena u Njujork iz 1997. godine koji je u međuvremenu postao džinovski zatvor. Sve ostalo zbiva se po davno napisanom receptu akcionih filmova, u okviru koga bivaju sasvim marginalizovane sve žanrovske odrednice. Radnja je usredsređena na grozničavu trku sa vremenom jednog budućeg zatvorenika, kome je obećana sloboda ukoliko uspe da sa Menhetna izbavi predsednika, čiji su avion teroristi neodređeno levičarskog opredeljenja samoubilački nagnali da se sruši upravo u tu veliku tamnicu; da slučajno ne bi odustao od nimalo prijatnog zadatka, zatvorenik je uslovljen naročito eksplozivnom napravom sa satnim mehanizmom koja mu je ugrađena u vrat i od koje može da bude izbačen samo izvan zatvorskih zidina... Razume se, sve će se povoljno okončati, sem po gledaoce, a naročito one koji su od Karpentera očekivali više žanrovske konkretnosti.

BEKSTVO SA PLANETE MAJMUNA (*Escape from the Planet of the Apes*).

Film. SAD, 1971. R. Don Taylor, S. Paul Dehn, F. Joseph Biroc, Š. John Chambers, M. Jerry Goldsmith, U. Roddy McDowall, Kim Hunter, Sal Mineo, Bradford Dillman, Natalie Trundy, Ricardo Montalban, Eric Braeden, P. Twentieth Century Fox, T. 97'

Treći deo u petodelnoj seriji o „Planeti majmuna“, nadahnutoj motivima romana francuskog pisca Pjera Bula. Prvobitno je bilo zamišljeno da se ciklus okonča posle drugog nastavka, te je scenarista tako, na kraju filma *Ispod planete majmuna*, „uništio“ celu planetu, sa svim žiteljima na njoj. Izgledalo je da je novi nastavak nemoguć, ali se scenarista domišljato dosetio da neposredno pre termonuklearne kataklizme uputi troje pripadnika majmunske civilizacije u svemir brodom ljudskih astronauta. Kornelijus, Zira i Milo takođe ponovo dospevaju na Zemlju, kao prethodno Tejlor i njegove kolege, ali sada je u pitanju prošlost, odnosno kraj sedamdesetih godina našeg veka. Kao što je čovek u civilizaciji majmuna predstavljao senzaciju, tako ovde inteligentni majmuni svojom pojavom bitno narušavaju jedan ustaljeni poredak stvari što se temelji na aksiomu o nadmoćnosti ljudske rase u ustrojstvu prirode. Nastaje niz zapleta analognih onima iz *Planete majmuna*, samo sa suprotnim predznacima, a kraj filma je tragičan, budući da ginu svo troje majmuna, ali se prethodno rađa potomak Kornelijusa i Zire, koji biva pošteden tragičnog usuda svojih roditelja da bi predstavljao protagonistu četvrtog dela u seriji. Romanesknju verziju ovog filma objavio je 1974. godine Džeri Purnel.

BELAMI, EDVARD (Bellamy, Edward).

Američki pisac. Rođen u Čikopi Folsu 26.03.1850. Završio je pravo, ali se njime nikada nije bavio, posvetivši se novinarstvu i pisanju, kao i držanju predavanja u kojima se zalagao za ideje socijalizma. Umro je 22.05.1898.

Dela

1. *Proces dr Hajdenhofa* (*Dr. Heidenhoff's Process*), 1880.
2. *Pogled unazad: 2000-1887*. (*Looking Backward 2000-1887*), 1888.*
3. *Jednakost* (*Equality*), 1897.
4. *Slepčev svet i druge priče* (*The Blindman's World and Other Stories*), 1898.

Iako verovatno uopšte nije imao nameru da piše naučnu fantastiku, Belami je sročio delo koje je zamašno uticalo na neke od najistaknutijih potonjih autora SF žanra. *Pogled unazad: 2000-1887*, u kome se priča o dolasku jednog Belamijevog savremenika u idealno uređen svet iz 2000. godine, nastao je pre svega iz želje da se predoči vizija jedne socijalne utopije, proistekle iz autorovih političkih uverenja. Ova vizija delovala je veoma privlačno masovnoj publici, tako da je roman stekao veliku popularnost, što je Belamija naglalo da napiše nastavak – *Jednakost* – koji je, međutim, znatno manje uspeo. No, da ovakva slika savršenog sveta iz bliske budućnosti, koji dejstvuje besprekorno poput kakve mašine zahvaljujući svom visoko birokratizovanom košničkom ustrojstvu, nipošto ne mora da bude bez ozbiljnih nedostataka pokazao je već 1890. godine Vilijem Moris u svojoj knjizi *Vesti niotkud*, koja je nastala kao svojevrsna reakcija na Belamijevo delo. Ni prvi roman ovoga pisca – *Proces dr Hajdenhofa* – nije žanrovski sasvim određen, ali sadrži izrazitije SF elemente (tehnika ispiranja mozga i promena identiteta ličnosti).

BELAN, BRANKO.

Jugoslovenski pisac. Rođen u Postirama 15.12.1912. Doktorirao je pravo, posvetivši se potom poglavito radu na filmu, u svojstvu reditelja, profesora na Akademiji za pozorišnu i filmsku umetnost i filmskog i televizijskog kritičara, kao i spisateljskom pozivu. Umro 04.05.1986.

Dela

1. *Utov dnevnik*, 19 82.

Nemali deo Belanovog obimnog spisateljskog opusa pripada naučnoj fantastici. Glavinu ovog korpusa sačinjavaju priče i novele, u kojima Belan svoju vanrednu proznu nadarenost umešno koristi za građenje osobenih SF miljea, često sa antiutopijskim pomakom. U njegove najbolje SF storije spadaju „Mea zauvek među zvijezdama“, „Unum i Una“ i „Hepening u trećem podzemnom traktu kvadranta B-7“. Motiv antiutopije originalno se varira i u Belanovom jedinom SF romanu, *Utov dnevnik*, za koji mu je 1984. pripala nagrada „Sfera“.

BELČA, DUŠAN.

Jugoslovenski pisac. Rođen 20.03.1938. u Dobrici. Po završetku Filološkog fakulteta u Beogradu radi kao bibliotekar u Vršcu, baveći se uporedo pisanjem.

Dela

1. *Prijatelj sa daleke zvezde*, 1982.
2. *Galaktička staza*, 1985.
3. *Lov na planeti Gabon*, 1985.
4. *Planeta opčinjenih*, 1985.
5. *Povratak kiborga*, 1985.
6. *Rat za Andromedu* 17, 1985.
7. *Duhovi Kajusa Medijusa*, 1986.
8. *Obračun kod crne jame*, 1986.
9. *Povratak Atlantide*, 1987.
10. *Princ sedamnaeste planete*, 1987.
11. *Igra među asteroidima*, 1988.
12. *Letovanje na Silenu*, 1988.

Iako je Belča – inače plodan nežanrovski pesnik, pripovedač i romansirer – neosporno najproduktivniji jugoslovenski SF autor svih vremena, ova okolnost praktično je nepoznata domaćoj žanrovskoj publici. „Krivac“ za to jeste činjenica da je čak deset od njegovih dvanaest romana objavljeno pod pseudonimom „Bell Ch. A.“. Svih ovih deset romana pojavilo se u naučnofantastičnoj roto-ediciji novosadskog „Dnevnik“, čiji su urednici smatrali da će se dela iz ove serije bolje prodati ako se potpisuju američkim pseudonimima. Najčešći saradnik novosadske biblioteke kioskih SF izdanja bio je „Bell Ch. A.“, *alias* Dušan Belča, čije je umeće u građenju prostodušnih storija po uzoru na klasičnu „spejs-operu“ sasvim odgovaralo profilu ove edicije. Posredi je konfekcijsko SF štivo pustolovnog karaktera, stereotipne radnje i jednodimenzionih likova, u čijem se rutinskom građenju Belča uglavnom dobro snalazi, ne zapadajući u logičke čorsokake i nesuvislosti, što je gotovo zaštitni znak ovog podžanra. Protagonista svih deset romana jeste odvažni Mark Silard koji se hvata u koštac sa svom silesijom takmaca po odavno razrađenoj shemi. Dva preostala Belčina romana pripadaju nezavršenoj SF trilogiji namenjenoj mlađoj žanrovskoj publici. Iz Belčinog pera poteklo je i nekoliko priča koje su se takođe pojavile u novosadskoj roto-ediciji, držeći se u svemu obrasca primenjenog u romanima.

BELJAJEV, ALEKSANDAR ROMANOVIČ.

Sovjetski pisac. Rođen 16.03.1884. u Puškinu. Diplomirao je pravo na Peterburškom univerzitetu. Promenivši niz zanimanja, od 1925. posvećuje se pisanju. Umro 06.01.1942.

Dela

1. *Čovek-amfibija* (*Čelovek-amfibija*), 1928.*
2. *Borba u eteru* (*Borba v efire*), 1928.
3. *Čovek koji je izgubio lice* (*Čelovek, poterjavši lico*), 1929.
4. *Prodavac vazduha* (*Prodavec vozduha*), 1929.

5. *Gospodar sveta (Vlastelin mira)*, 1929.*
6. *Podvodni zemljoradnici (Podvodnije zemljedjelci)*, 1930.
7. *Skok u ništa (Prižok v ničto)*, 1933.
8. *Vazdušni brod (Vozdušnji korablj)*, 1934.
9. *Zvezda Kec (Zvezda Kec)*, 1936.*
10. *Glava profesora Douela (Golova profesora Douelja)*, 1937.*
11. *Laboratorija dublve (Laboratorija dubljuje)*, 1938.
12. *Čovek koji je našao svoje lice (Čelovek, našedšii svoe lico)*, 1940.*
13. *Arijel (Ariel)*, 1941.*

Jedan od najznačajnijih i najpopularnijih sovjetskih autora naučnofantastične i pustolovne proze, Beljajev se prvom pričom („Glava gospodina Douela“) oglasio 1925, da bi tokom narednih sedamnaest godina spisateljske aktivnosti ostavio za sobom uistinu upečatljiv opus od preko sedamdeset bibliografskih jedinica, od čega sedamnaest romana. Pretežan deo ovog korpusa otpada na naučnu fantastiku. Da bi se ispravno mogle razumeti i prosuditi sve vrline i nedostaci SF opusa Beljajeva, valja pre svega imati na umu vreme u kome je on stvarao. Posredi je najmračnije razdoblje u istoriji sovjetske naučne fantastike, kada caruje sumorna staljinistička dogma oličena u teoriji „bližih ciljeva“, koja je autorima ovog žanra ostavljala sasvim uske imaginacijske prostore omeđene vulgarno pragmatističkim potrebama jedne beznađežno opskurne politike. Ova okolnost predstavlja osnovno objašnjenje za napadnu crno-belu ideologizaciju u SF prozi Beljajeva, čiji je možda najizrazitiji vid mnoštvo karikiranih likova kapitalističkih moćnika i buržoaskih društava koji stoje na putu naučnom napretku. Bez ovakvih ustupaka svemoćnim cenzorima Beljajev zacelelo ne bi uopšte mogao da objavljuje, ali ono što je njegov prosek izdvajalo spram fona srodnih ideologizovanih i sasvim efemernih dela i što ga je gotovo u potpunosti iskupljivalo, učinivši ga, konačno, klasikom sovjetske naučne fantastike, bio je u prvom redu niz neospornih žanrovskih kvaliteta. Beljajev se pokazao kao jedan od najznačajnijih nastavljača velike vernovske SF tradicije, u smislu da je vizionarski elemenat imao stožerno mesto u njegovim delima. U vreme kada se američka naučna fantastika iscrpljivala prostodušnim i uprošćenim linearnim ekstrapolacijama iz Gernsbekove ere, Beljajev ide korak dalje, gradeći zamisli koje počivaju na instinskih pomacima, na *novumu*, čime je on prvenstveno oćaravao svoje čitaoce. Tako, na primer, Beljajev piše o transplantaciji organa (*Glava profesora Douela, Čovek amfibija*), o čudesnim dimenzijama energije (*Borba u eteru*), o alternativnim vidovima aerotransporta (*Vazdušni brod*), o biološkom usavršenju čoveka (*Čovek koji je izgubio lice, Čovek koji je našao svoje lice, Laboratorija dublve, Arijel*), o novim izvorima hrane (*Podvodni zemljoradnici*), o naučniku kao

žrtvi delovanja mračnih socijalnih sila (*Gospodar sveta, Prodavac vazduha*), kao i o pionirskim koracima u svemir (*Skok u ništa, Zvezda Kec*). Ukoliko se zanemari pomenuta nametnuta ideologizacija, svi ovi motivi deluju kod Beljajeva znatno zrelije i uverljivije nego kod velike većine autora iz njegovog vremena, kako sovjetskih, tako i ostalih. Možda primer ovog poslednjeg motiva to najubedljivije pokazuje: u jeku infantilne „spejs-opere“ američkih „palp“ pisaca Beljajev svoje svemirske vizije gradi na zamislima velikog pionira kosmonautike Ciolkovskog, sa kojim se dopisivao, pokazavši se tako kao neposredni preteča jednog Klarka i niza potonjih autora takozvane „hard“ naučne fantastike. Drugo važno svojstvo SF proze Beljajeva bili su uistinu uzbudljivi pustolovni sižeji, koji su za okosnicu imali kakav detektivski zaplet, ili su bili građeni u vernovskoj tradiciji, u okviru koje je čovek za pravog antagonistu najčešće imao samu Prirodu. Jednodimenzionost likova u ovakvom kontekstu ne ugrožava odveć prozno tkivo, baš kao ni dinamičnost sižea, na čemu je takode počivala popularnost naučnofantastičnih dela Beljajeva. O trajnoj vrednosti SF opusa ovog autora svedoči i okolnost da neki njegovi naslovi spadaju među najčešće obnavljana SF izdanja na ruskom jeziku, kao i da su dosad u dva navrata objavljena sabrana dela Beljajeva – 1963-1964. (u osam tomova) i 1984-1985. (u pet tomova). Niz članaka koje je Beljajev publikovao po raznim časopisima od 1938. do 1940. i u kojima se pretresaju razni vidovi SF žanra čine ga jednim od pionira izučavanja naučne fantastike u Sovjetskom Savezu.

BENELUKS.

Deleći sudbinu svih malih jezičkih sredina, zemlje Beneluksa danas znatno više prevode SF dela sa engleskog govornog područja nego što se u njima objavljuju ostvarenja domaćih autora. No, iako ostaju prigušena pukim mnoštvom prevoda, izvorna dela, poglavito ona na flamanskom jeziku, predstavljaju nastavak jedne bogate i samosvojne tradicije fantastičkog kazivanja, koja vuče koren kako iz renesansne umetnosti tako i iz doba velikih istraživačkih putovanja u sedamnaestom stoleću. Iz ovog obimnog korpusa za beneluški SF žanr značajna su ona ostvarenja koja su varirala motive utopije i fantastičnog putovanja. Prva dela ove vrste datiraju još sa kraja osamnaestog veka, a među najznačajnije autore iz prve polovine ovog stoleća spadaju K. van Brugen, M. Deker, S. Fokland, J. B. van Rode, S. Vestdijk, E. Bordevijk, Belkampo i Versu. U utopijskim i pro-SF delima ovih pisaca nalaze se u zametku mnoge zamisli koje istorija naučnofantastičnog žanra vezuje prevažno za neke svoje klasike (Haksli, Asimov). Reprezentativno jezgro savremenih flamanskih SF autora sačinjavaju M. Dendermonde, V. Rujslink, J. G. Tunder, R. Blijstra, E. Leonard, R. Čapkis, M. van Logem, a naročito H. Muliš i H. Ris, dok je

verovatno ključna figura beneluške naučnofantastične scene Sibren Polet, autor višetomnog ciklusa „Lokin“, nastalog u razdoblju od 1961. do 1964. i pisanog u najboljem maniru jednog Stejpldona ili Klarka. Najmanja od beneluških zemalja, Luksemburg, zavredila je trajan pomen u analima SF žanra kao postojbina legendarnog Hjuga Gernsbeka, osnivača prvog specijalizovanog SF časopisa i urednika koji je podario naziv ovoj književnoj vrsti.

BENET, STIVEN VINSENT (Benét, Stephen Vincent).

Američki pisac. Rođen u Betlehemu 22.07.1898. Diplomirao na Jelu, a magistrirao na Sorboni. Bavio se profesurom, uredničkim poslom, pesništvom, književnošću. Dobitnik mnogih uglednih američkih literarnih nagrada. Umro 13.03.1943.

Dela

1. *Trinaesti čas: priče sa više svetova (Thirteen O'Clock: Stories of Several Worlds)*, 1938.
2. *Kratke priče Stivena Vinsenta Beneta: izbor (The Short Stories of Stephen Vincent Benet: A Selection)*, 1942.

Benetove veze sa naučnom fantastikom bile su samo marginalne, budući da se prevashodno bavio pesništvom. Napisao je neveliki broj SF priča, ali one se odlikuju visokom literarnošću i originalnim zamislima. Svakako najznačajnija među njima jeste „Uz vode Vavilona“, u kojoj je zadat obrazac motiva o novom svetu što nastaje na ruševinama naše civilizacije. Mnogi potonji žanrovski pisci obilato su varirali ovaj motiv.

BENFORD, GREGORI (Benford, Gregory).

Američki pisac. Rođen u Mobajlu 30.01.1941. Diplomirao fiziku na Oklahomskom univerzitetu, a 1967. doktorirao na Kalifornijskom univerzitetu, gde ostaje kao predavač, baveći se uporedo pisanjem.

Dela

1. *Dublje nego u tami (Deeper Than in Darkness)*, 1970.
2. *Projekt „Jupiter“ (Project Jupiter)*, 1974.
3. *Ako su zvezde bogovi (If the Stars are Gods)*, 1977, /sa Gordonom Eklundom/
4. *U okeanu noći (In the Ocean of the Night)*, 1977.
5. *Pronađi prevrtljivca (Find the Changeling)*, 1980, /sa Gordonom Eklundom/
6. *Vremenski pejzaž (Timescape)*, 1980.*
7. *Spuštanje Šive (Shiva Descending)*, 1980, /sa Williamom Rotslerom/
8. *Spram beskonačnosti (Against Infinity)*, 1983.
9. *Preko mora zvezda (Across the Sea of Stars)*, 1983.
10. *Artefakt (Artifact)*, 1985.

Iako sebe smatra piscem-amaterom, Benford je jedna od najistaknutijih figura američke SF scene u osamdesetim godinama. Druženje sa naučnom fantastikom počeo je kao poklonik, uređujući

jedan fenzin. Prvu priču objavljuje još 1965, a učestalije se pojavljuje u časopisima od početka sedamdesetih godina. Berfordov prosede odlikuje se dvema vrlinama: zahvaljujući profesionalnoj upućenosti u fiziku, zamisli su mu valjano naučno utemeljene; iako se to ne bi očekivalo od pisca takozvane „hard“ naučne fantastike, stil mu je izbrušen i visoko literaran. Benfordova gotovo opsesivna tema jeste „prvi kontakt“ – i tu je on ostvario dosad najveće dosege (*U okeanu noći* i *Preko mora zvezda*), premda mu je najpopularnije delo sa motivom hronomocije, *Vremenski pejzaž*. Kritika smatra Benforda najautentičnijim naslednikom Artura Klarka, sa kojim, međutim, ne deli optimističko viđenje sveta. Dva puta je dobio nagradu „Nebjula“ – 1974. i 1980.

BER, GREG (Bear, Greg).

Američki pisac. Rođen u San Dijegu 20.08.1951. Pošto je diplomirao engleski jezik, bavio se kraće vreme raznim poslovima, da bi od 1975. postao profesionalni pisac.

Dela

1. *Hegira (Hegira)*, 1979.
2. *Pshlon (Psychlone)*, 1979.
3. *S one strane nebeske reke (Beyond Heaven's River)*, 1980.
4. *Snaga kamenja (Strenght of Stones)*, 1981.
5. *Vetar iz plamteče žene (The Wind from a Burning Woman)*, 1983.
6. *Korona (Corona)*, 1984.
7. *Koncert beskraj (Infinity Concerto)*, 1984.
8. *Muzika krvi (Blood Music)*, 1985.
9. *Eon (Eon)*, 1985.

Jedan od najnadarenijih američkih pisaca najmlađe generacije, Ber je prvu SF priču objavio kao šesnaestogodišnjak, da bi od 1974. godine bio stalno prisutan u časopisima i antologijama. Piše u širokom spektru tema i motiva, unoseći po pravilu sveže i originalne tonove, a stil mu je istančan, pri čemu se naročito vešt pokazuje u građenju likova. Dosad najcelovitije Berovo delo jeste obimna saga o „prvom kontaktu“ – *Eon*. Godine 1984. dobio je dve nagrade „Nebjula“, kao i nagradu „Hjugo“.

BERDŽI, ERL K. (Bergey, Earl K.).

Američki ilustrator. Iako je na SF sceni proveo samo desetak godina, približno od 1940, pa do smrti, 1952, Berdži je ostavio trajnog traga u likovnoj istoriji žanra, ističući se naročito crtežima poluobnaženih lepotica u neposrednoj opasnosti. Ova naglašena erotičnost nije bila baš u duhu načelne aseksualnosti žanra iz takozvanih „zlatnih godina“, ali se dopadala čitaocima i doprinosila dobroj prodi časopisa. Dominacija plastičnih, „živih“, ljudskih figura na Berdžijevim crtežima, makar i sa erotskim nabojem, odražavala je konačni raskid sa gernsbekovskom očaranošću mašinom i svime onim što je ona simbolizovala i prelazak na

jedno „humanije“ viđenje SF žanra, osobeno za kembelovsko vreme. Berdži je saradivao sa svim značajnim SF časopisima iz četrdesetih godina – uz izuzetak *Astoundinga*.

BERESFORD, DŽON DEJVIS (Beresford, John Davys).

Britanski pisac. Rođen u Kastoru 07.03.1873. Bavio se arhitekturom i profesionalnim pisanjem. Umro 02.02.1947.

Dela

1. *Hempdenšajrsko čudo (Hampdenshire Wonder)*, 1911.
2. *Guščici (Goslings)*, 1911.
3. *Devetnaest utisaka (Nineteen Impressions)*, 1918.
4. *Revolucija: priča o bliskoj budućnosti u Engleskoj (Revolution: A Story of the Near Future in England)*, 1921.
5. *Znaci i čuda (Signs and Wonders)*, 1921.
6. *Stvarni ljudi (Real People)*, 1929.
7. *Sastajalište i druge priče (The Meeting Place and Other Stories)*, 1929.
8. *Kembervelsko čudo (The Camberwell Miracle)*, 1933.
9. *U šta snovi mogu da se... (What Dreams May Come...)*, 1941.
10. *Zajednički neprijatelj (A Common Enemy)*, 1942.
11. *Zagonetka kule (The Riddle of the Tower)*, 1944, /sa Esméom Wynne-Tysonom/

Veoma značajan, premda zaboravljen pisac, koji po spektru tema i stilskoj istančanosti stoji rame uz rame sa H. Dž. Velsom, neretko ga nadmašujući u pogledu originalnosti zamisli. Tako, na primer, Beresford pionirski obrađuje motive natprirodno inteligentnog deteta, potpuno ženskog društva, utopijske zajednice sazidane po uzoru na košnicu, paranormalnog iscelitelja i tako dalje. Teško je razabrati šta je to što je Velsu, koji se kretao sličnim pripovedačkim prostorima, donelo popularnost, a uskratilo je Beresfordu. Verovatno je posredi Velsova široka optika, sa celim čovečanstvom kao glavnim junakom, što je svojevremeno izgledalo znatno primerenije SF žanru od Beresfordove mikrokosmičke, pojedinačne perspektive. Zanimljivo je da je Beresford autor prvog kritičkog oglada o svom znatno slavnijem kolegi – *H. Dž. Vels* (1915).

BERESFORD, LESLI (Beresford, Leslie).

Britanski pisac. (Nepoznati biografski podaci.)

Dela

1. *Drugi ustanak (The Second Rising)*, 1910.
2. *Kraljevstvo zadovoljstva (The Kingdom of Content)*, 1918.
3. *Velika slika (The Great Image)*, 1921.
4. *Poslednja žena (The Last Woman)*, 1922.
5. *Gospodin Eplton se budi (Mr. Appleton Awakes)*, 1924.

6. *Devojka sa Venere (The Venus Girl)*, 1925.

7. *Invazija oklopne armije (The Invasion of the Iron-Clad Army)*, 1928.

8. *Leteća riba (The Flying Fish)*, 1931.

Objavljujući pod raznim pseudonimima od početka desetih do početka tridesetih godina, Beresford je ostavio niz dela koja obrađuju još popularne, premda već nešto staromodne SF motive iz tog razdoblja. U *Drugom ustanku* reč je o budućem ratu (u Indiji), *Kraljevstvo zadovoljstva* i *Velika slika* donose storije o utopijama, dok se protagonista romana *Gospodin Eplton se budi* bori protiv opakih vazdušnih gusara. Žanrovski su nešto moderniji romani *Devojka sa Venere* i *Poslednja žena* – naročito prvi, čija je naslovna junakinja lukava zavodnica iz svemira obdarena telepatskim sposobnostima. Pored romana publikovanih u knjiškome obliku Beresford je objavio i niz romana i priča u časopisima, ali i ova dela ostaju na nivou konfekcijske žanrovske produkcije.

BERI, BRAJAN (Berry, Brian).

Britanski pisac. Rođen 1930. Radio u novinarstvu i izdavaštvu. Umro 1955.

Dela

1. *A zvezde ostaju (And the Stars Remain)*, 1952.
2. *Rođen u zarobljeništvu (Born in Captivity)*, 1952.
3. *Strašni posetilac (Dread Visitor)*, 1952.
4. *Tragači za otrovom (The Venom Seekers)*, 1953.
5. *Sa koje daleke zvezde? (From What Far Star?)*, 1953.
6. *Povratak na Zemlju (Return to Earth)*, 1953.
7. *Oživljujuća prašina (Resurgent Dust)*, 1953.
8. *Besmrtnici (The Immortals)*, 1953.
9. *Neuništivi (The Indestructible)*, 1954.

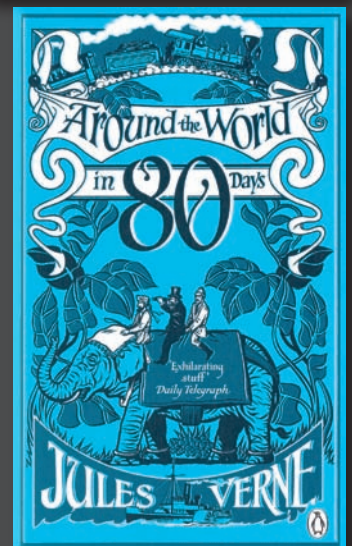
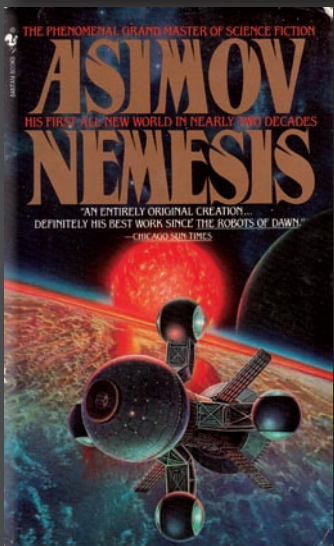
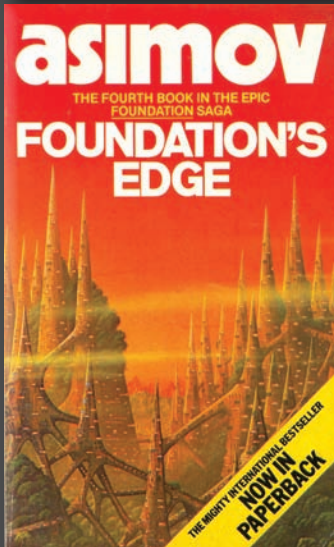
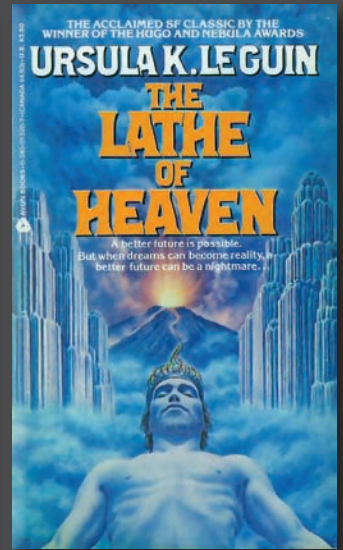
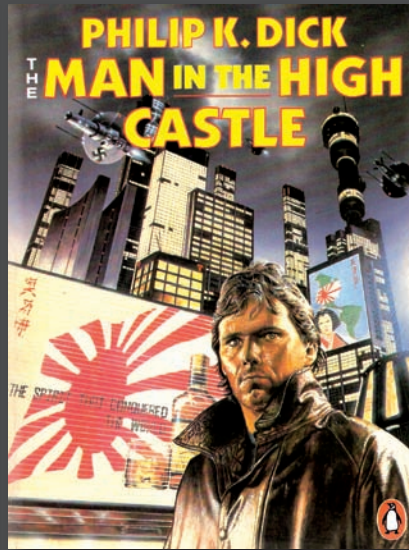
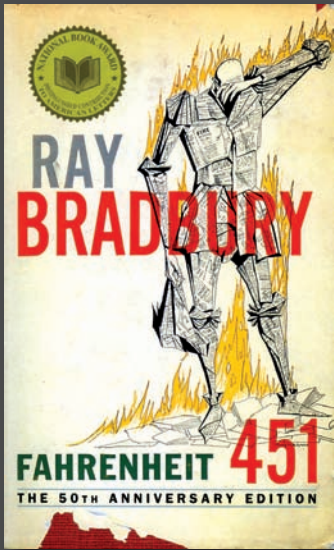
Berijeva kratkotrajna spisateljska karijera, prekinuta njegovom preranom smrću, pala je u neslavno vreme britanske SF scene, kada su naučnu fantastiku objavljivali drugorazredni izdavači, prihvatajući gotovo isključivo „spejs-operu“. Beri je morao da se uklopi u takvu situaciju – i gotovo sva njegova dela predstavljaju svemirske pustolovine. U njima se, međutim, jasno mogu razabrati tragovi veće spisateljske preduzimljivosti, ponajpre u maniru jednog Reja Bredberija. Tri Berijeva hronološki poslednja romana tvore seriju „Venera“, objavljenu pod pseudonimom Rolf Garner. (Moguće je da je Beri objavio još neka dela pod drugim pseudonimima, ali njihov identitet nije utvrđen.) Priče su mu najčešće izlazile u časopisu *Authentic Science Fiction*.

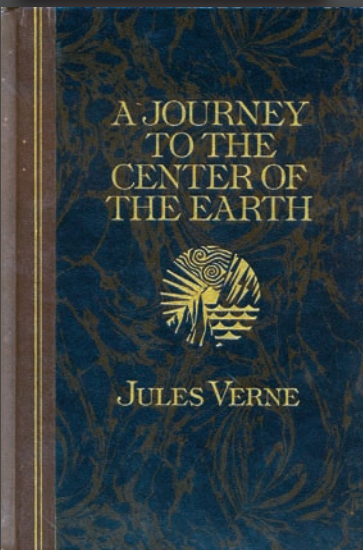
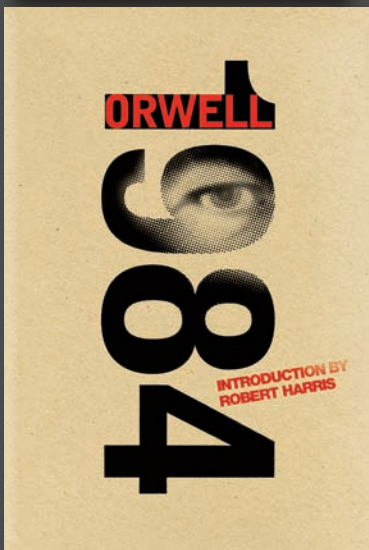
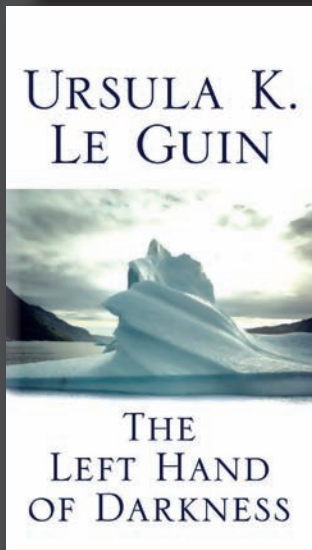
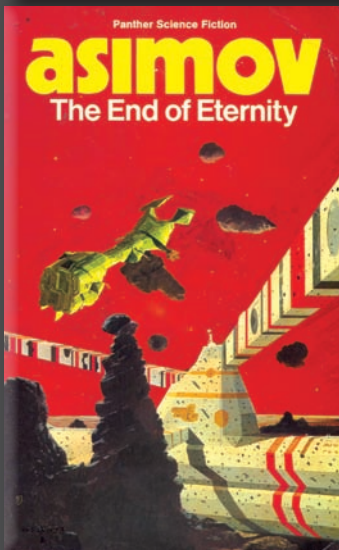
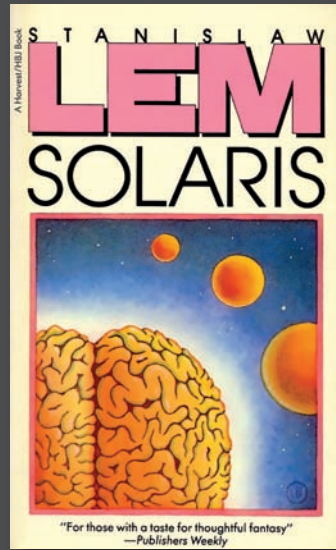
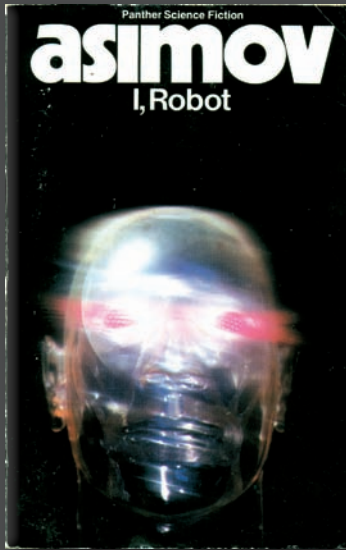
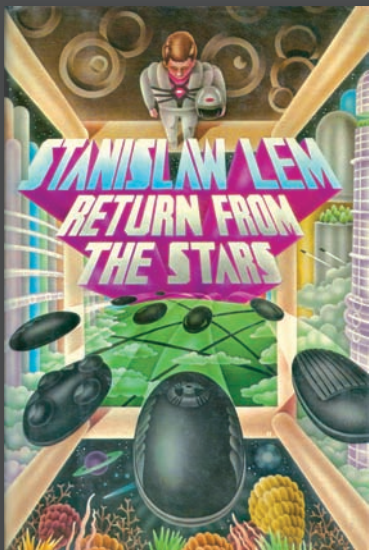
BESMRTNIK (*The Immortal*).

Film. SAD, 1969. R. Joseph Sargent, S. Lou Morheim, Robert Specht, F. Howard R. Schwartz, M. Dominic Frontiere, U. Christopher George, Barry Sullivan, Ralph Bellamy, Jessica Walter, Carol Lynley, P. ABC, T. 75'

Zvezdane staze (2009)

Vanzemaljac (1982)

A STEVEN SPIELBERG FILM

E.T.

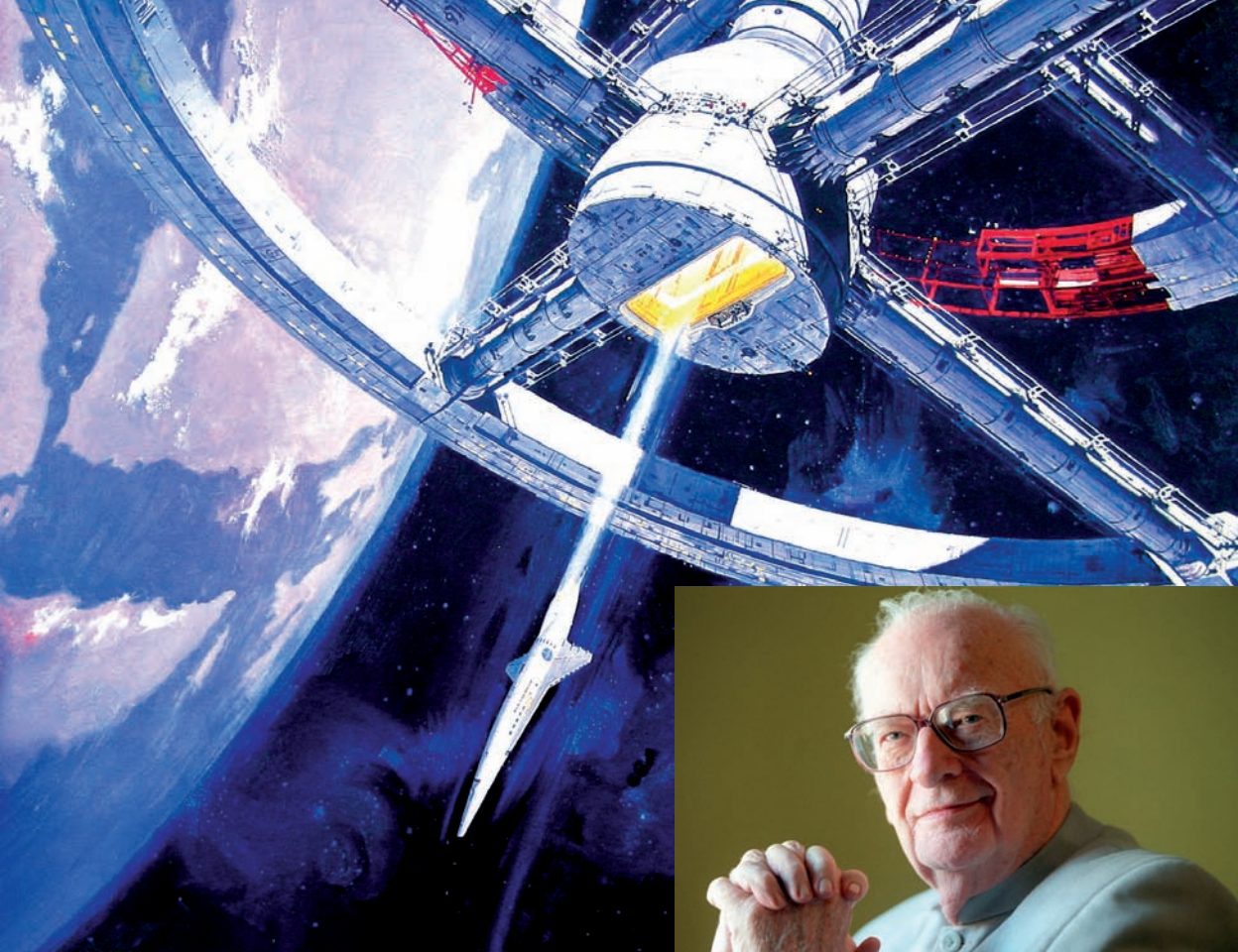
THE EXTRA-TERRESTRIAL
IN HIS ADVENTURE ON EARTH

A STEVEN SPIELBERG FILM E.T. THE EXTRA-TERRESTRIAL
DEE WALLACE · PETER COYOTE · HENRY THOMAS AS ELLIOTT · MUSIC BY JOHN WILLIAMS
WRITTEN BY MELISSA MATHISON · PRODUCED BY STEVEN SPIELBERG & KATHLEEN KENNEDY
DIRECTED BY STEVEN SPIELBERG · A UNIVERSAL PICTURE · SOUNDTRACK AVAILABLE ON MCA RECORDS AND TAPES
READ THE BERKLEY BOOK · ©1982 UNIVERSAL CITY STUDIOS, INC.

DOLBY DIGITAL

PG PARENTAL GUIDANCE SUGGESTED
SOME MATERIAL MAY BE INAPPROPRIATE FOR CHILDREN

DESIGNED BY R.D. FOX & FRIENDS, INC.

2001: Odiseja u svemiru (1968)

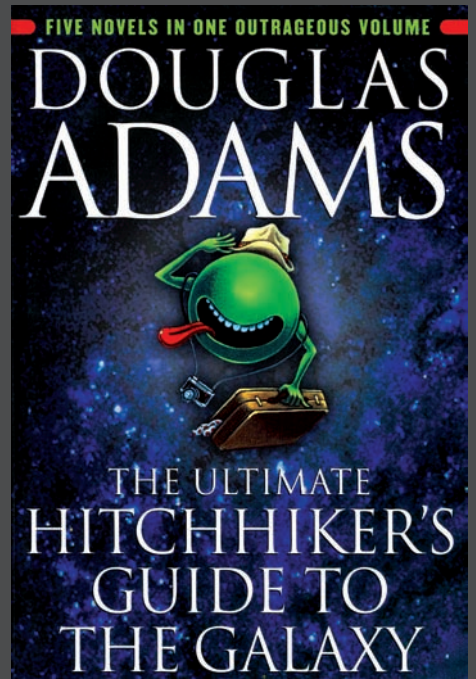
Artur Klark

Daglas Adams

Istrebljivač (1982)

